వినయముతో నిట్లనియె.

భగవతీ! భవదనుగ్రహ ప్రాప్తప్రేరకమైన సంతోషముచేతఁ దొట్రుపడుచు మానుషసులభమైన లాఘవము నన్ను నిచ్చలేకున్నను ప్రశ్నకర్మకుఁ బ్రోత్సాహపరచుచున్నది ప్రభువుల యనుగ్రహ లేశము గూడ నధీరులకుఁ బ్రాగల్భ్యముగలుగఁజేయును. సహవాసము కొంచెమైననుఁ బరిచయమును గలుగఁజేయకమానదు. ఉపచార పరిగ్రహ మల్పమైనను ప్రణయ మారోపించెను. నీకు ఖేదకరము కాదేని నాయడుగు ప్రశ్నమున కుత్తర మియ్య వేడెదను. నిన్నుఁ జూచి నదిమొదలు నాకీ విషయమై మిగుల కౌతుకము గలిగియున్నది. సుర ముని గంధర్వ గుహ్యకాదులలో నీజన్మముచేత నెవ్వారికులము పావనమైనది? కుసుమకోమలమగు నీవయస్సు నిట్టి కఠిన వ్రతమేమిటికిఁ బూనితివి? అన్నన్నా! ఈప్రాయమేడ? యీయాకారమేడ? యీలావణ్యమేడ? యీ తపమేడ? నాకు మిక్కిలి యక్కజముగా నున్నది?

సురలోక సౌఖ్యములు గల యాశ్రమములను విడిచి నిర్జనమగు నీ యడవిలో నొంటిగా నేమిటికి వసించితివి? యిట్టిచిత్రములు నే నెచ్చటను జూచి యుండలేదు నీ వృత్తాంతమంతయు నెఱింగించి నాసందియమును దీర్పుమని మిక్కిలి వినయముతోఁ బ్రార్థించెను.

అతనిమాటలు విని యవ్వనిత యెద్దియో హృదయంబున ధ్యానించి ముహూర్తకాల మూరకొని నిట్టూర్పులు విగిడింపుచు ముక్తాఫలంబులఁబోలిన యశ్రుజలబిందువులు నేత్రకోణంబులనుండి వెల్వడి స్తనవల్కలమునుఁ దడియఁజేయఁ గన్నులు మూసికొని వెక్కి వెక్కి యేడువఁదొడంగినది.

అట్లకారణముగా విచారింపుచున్న యాయన్నుమిన్నం జూచి వెఱగందుచు నతఁ డాత్మగతంబున నిట్లు తలంచెను అన్నన్నా!

వ్యసననిపాతములు దుర్నివారములైనవికదా ? మనోహరమగు నిటువంటి యాకృతులను సైతము దమవశముఁ జేసికొనుచున్నయవి. శరీరధర్మముగలవారి నుపతాపము లంటకమానవు. సుఖదుఃఖముల యొక్క ప్రవృత్తి బలమైనది. ఈమెగన్నీరు గారుచుటచే నేతత్కారణ మరయ నాకు మఱియుం గుతూహల మగుచున్నది. అల్పకారణంబున నిట్టివారు శోకింపరు. క్షుద్రనిర్ఘాతపాతంబున భూమి గదలునా ? అని యిట్లు తద్వ్యథం బరయదలంచి తదీయ శోకస్మరణమునకుం దానే కారణమని భయపడుచు లేచి యంజలిచేఁ బ్రస్రవణోదకము దెచ్చి మొగము గడిగికొమ్మని యమ్మగువ కందిచ్చెను.

అయ్యింతి సంతతముగాఁ గారుచున్న యశ్రుధారచేఁ గలుషములగు నేత్రముల నాయుదకంబునఁ గడిగికొని వల్కలోపాంతముచే నద్దుకొనుచు నుష్ణముగా నిట్టూర్పులు నిగిడించుచు మెల్లగా నతని కిట్లనియె.

రాజపుత్రా ! మందభాగ్యురాల నగు నావృత్తాంతముతో నీకేమిలాభమున్నది ? అయినను వేడుకపడుచుంటివి కావునఁ జెప్పెద నాకర్ణింపుము.

మ హా శ్వే త క థ.

దక్షుని ప్రసిద్ధి నీవు వినియేయుందువు. అతనికి మునియు నరిష్టయనియు నిరువురు పుత్రికలు జనించిరి. అందు మునికిఁ జిత్రరథుండను కుమారుం డుదయించెను.

ఆచిత్రరథుండు సమస్తగంధర్వులకు నధినాయకుండై యుం డింద్రునితో మైత్రి సంపాదించి యీశ్వరప్రసాదంబున మనోహరముగా నిందు చైత్రరథమను పేరి యీయుద్యానవనమును అచ్ఛోదమను సరస్సును నిర్మించెను.

అరిష్టకొడుకు హంసుడనువాడు ద్వితీయ గంధర్వకులమునకుఁ బ్రభువగుచు గౌరి యను కన్యకను చంద్రకిరణములం బుట్టిన దానిని బెండ్లియాడి యాకాంతామణితో సంసారసుఖము ననుభవింపుచుండెను.

ఆదంపతులకు సమస్తసుఖములకు భాజనమై నేనొక్కతెను పుత్రికగా నుదయించితిని. నాతండ్రియు ననపత్యుఁడగుటచే నాజన్మమునకు నత్యంతము నుత్సవమును జేయుచు మిక్కిలి సంతోషింపుచు జాతకర్మానంతరమునందు నాకు మహాశ్వేత యని పేరుపెట్టెను.

నేను బిత్రుగేహంబున మధురములగు మాటలచే బంధువులకు సంతోషము గలుగఁజేయుచు నవిదితశోకాయాస మనోహరమగు శైశవము సుఖముగా వెళ్లించితిని.

అంతఁ గాలక్రమంబున నామేన వసంతసమయంబున బుష్పాంకురంబువలె యౌవనము పొడసూపినది. సమారూఢయౌవననై యున్న నేనొక్కవసంతకాలమునఁ దల్లితోఁగూడ స్నానార్థమై యీసరోవరమునకుఁ జనుదెంచి యందందు శిలాతలముల వ్రాయఁబడిన శంభుమూర్తులకు నమస్కరింపుచుఁ గుసుమోపహార రమ్యములగు లతామంటపములును పుష్పించిన సహకారతరువులును వనదేవతాప్రేంఖోలనశోభనములగు లతాడోలికలును కుసుమరజఃపటల మగ్నములగు కలహంసపదలేఖలచే మనోహరములగు తీరభూములునుం జూచినంత మనంబున నుత్సాహంబు జనింప గొంతసేపు ప్రియవయస్యలతో నేనందు విహరింపుచుంటిని.

అట్టిసమయమునఁ గానన కుసుమవాసనలం బరిభవింపుచు ననాఘ్రాతపూర్వమగు పరిమళ మొకండు వనానిలానీతమై నాకు నాసాహ్లాదము గావించినది.

ఓహో హో! అమానుషలోకోచితమగు నీసౌరభము నా కెట్లు కొట్టినది? యని వెరగందుచు గన్నులు మూసికొని యాసుగంధ మాఘ్రాణించి యాఘ్రాణించి శిరఃకంపముచేయుచుఁ దదుత్పత్తిస్థాన మరయుతలంపుతో లేచి నూపురరవఝంకారమునకు సరఃకలహంసల నుసరించి రాఁగాఁ గొన్నియడుగులు నడిచి నలు మూలలు పరికించి చూచితిని.

అప్పు డొకవంక నఖిలమండలాధిపత్యమును గైకొన ధృతవ్రతుం డయిన శశాంకునితోయుఁ ద్రిలోచనుని వశముఁజేసికొనఁ దపం బాచరించుచున్న కుసుమశరుని పగిది మనోహరాకారముతో నొప్పుచు మందారవల్కలములుదాల్చి హస్తంబున దండకమండలములు మెరయ ఫాలంబున విభూతిరేఖయు కటీతటి మౌంజీమాలికయు గళంబున స్ఫటికాక్షమాలికయుం ధరించి మూర్తీభవించిన బ్రహ్మచర్యంబు భాతి బుంజీభవించిన శ్రుతికలాపమ్ముల్లసింపుచు దేహకాంతులచేఁ బ్రాంతభూజముల బంగారుమయములుగాఁ జేయుచు నవయస్కుఁడగు మునికుమారునితోఁ గూడ స్నానార్థమై యరుదెంచిన దాపసకుమారుం డొకండు నాకన్నులకుఁ బండువ గావించెను. అతని చెవియందొక కృత్తికాచక్రమునుం బోలిన యదృష్టపూర్వమగు పుష్పమంజరియొండు అమృతబిందువుల స్రవింపుచు విరాజిల్లుచున్నది. దానిం గాంచినేను ఓహోహో! మదీయఘ్రాణమునకుఁ దృప్తిఁ గఱపిన సౌరభ మీగుచ్ఛంబునఁ బుట్టినదే యని నిశ్చయించుచు వెండియు నత్తపోధనకుమారు నీక్షించి మనంబున నిట్లు వితర్కించితిని.

అయ్యారే! చతుర్ముఖుని రూపాతిశయవస్తునిర్మాణకౌశలమెంత

చిత్రముగా నున్నది. మొదటఁ ద్రిభువనాద్భుతరూప సంభారుఁడగు మన్మథుని సృష్టించి వానికన్న నెక్కుడురూపముగలవానిఁ జేయుసామర్థ్యము కలదో లేదో యను తలంపుతో మునిమాయచేత రెండవ సుమకోదండునిగా నితనిం జేయఁబోలు. మునుమున్న జగదానందకరుండగు చంద్రుని లక్ష్మీలీలాభవనములగు పద్మములను సృజించుట బరమేష్ఠి కితని మొగము జేయు పాటవము నేర్చుకొనుటకే యనితలంచెదను. కానిచో నితనికి సమానవస్తు సృష్టితో నేమి ప్రయోజనమున్నది. బహుళపక్ష క్షపాకరుని కిరణములను దరుణుండు హరించుచున్న వాఁడను మాటయళీకము. ఇమ్మునికుమారుని శరీరమందే యణంగుచున్నవి. కానిచోఁ గ్లేశబహుళమగు తపంబున నొప్పుచున్నను వీనిమేనింత లావణ్యభూయిష్ఠమై యుండనేల?

అని యిట్లు విచారించుచున్న నన్ను రూపైకపక్షపాతి యగు కుసుమశరుఁడు పరవశనుగాఁ జేసెను.

నిట్టూర్పులతోఁగూడఁ గుడికన్నించుక మూసి తిర్యగ్దృష్టిచే నతనిరూపము పానము చేయుదానివలె నెద్దియో యాచించుదానివలె నీదాననై తినని పలుకునట్లు హృదయమర్పించుపగిది మనోభవాభిభూతురాల నగు నన్ను రక్షించుమని శరణుజొచ్చుమాడ్కి నీహృదయంబు నాకవకాశమిమ్మని కోరుతీరునఁ జూచుచు అన్నన్నా ! ఇది యేమిమోసము కులస్త్రీవిరుద్ధమగు బుద్ధిపుట్టినదిది గర్హితమని యెఱింగినదాననైనను నింద్రియప్రవృత్తులమరలించు కొనవశముకాక స్తంభింపఁబడినట్లు వ్రాయబడినట్లు మూర్ఛబొందిన చందమున నవయవములు కదల్పలేక యట్టె నిలువంబడితిని. అప్పటియవస్థ యిట్టిదని చెప్పుటకు శక్యముకాదు. పూర్వము శిక్షింపఁబడినదికాదు.

తద్రూపసంపత్తుచేతనో నామనస్సుచేతనో మన్మథునిచేతనో యౌవనముచేతనో, యనురాగముచేతనో, దేనిచేతను జేర్పబడితినో

కాని యట్టి యవస్థ నేనెన్నఁడు నెఱుంగను.

అట్లు పెద్దతడవుచూచి యెట్టకేలకుఁ జిత్తమును దృఢపరచుకొంటిని. అప్పు డతని హృదయమున నిల్చుట కవకాశమిచ్చుటకుఁ గాఁబోలు నిశ్శ్వాసమారుతములు బయలు వెడలినవి. హృదయాభిలాషఁ దెలుపుచున్నదివోలె కుచయుగళము గగుర్పొడిచినది. సిబ్బితిం గరుగుచున్నట్లు మేనెల్ల జెమ్మటలు గ్రమ్మినవి. మదనశరపాతభయంబునఁబోలె గంపము వొడమినది. అట్టిసమయమున మనంబున నే నిట్లు తలంచితిని.

అయ్యయ్యో! సురతవ్యతిరేక స్వభావుండును మహానుభావుండు నగు నీ మునికుమారునియందు దుర్మదుండగు మన్మథుండు నాకిట్టి యనురాగము గలుగఁజేయుచున్నవాఁడేమి? అనురాగము విషయయోగ్యత్వమును విచారింపదు. స్త్రీహృదయం బెంతమూఢమైనదోకదా! ప్రాకృతజనులచేఁ బొగడఁబడుచుండెడు మన్మథవిలాసములెక్కడ? తపోమాహాత్మ్య మెక్కడ? మన్మథవికారములచేఁ దొట్రుపడుచున్న నన్నుఁ జూచి యీతండు చిత్తంబున నెట్లు తలంచునో? అట్లెఱింగియు నీ వికారము నణఁగింప లేకున్నదాన నెంతచిత్రమో? ఇది మదీయచిత్తదోషము కాదు. తదీయరూపవిశేషమం దట్టి మహిమ యున్నది. ఈతండు నా వికారములఁ జూడకమున్నందుండి లేచి పోవుట యుక్తము. అప్రియములగు స్మరవికారములఁ జూచి కోపముతో శాపమిచ్చునేమో. మునిస్వభావము పరిభవమును సహింపదుగదా.

అని మరలిపోవుటకు నిశ్చయించియు నతని యాకృతివిశేషము పదములకు నిగళమై తగులుకొని కదలనీయమింజేసి మునిజాతి యశేషజనపూజనీయమయినదికదా! నమస్కరించి యరిగెద, దీనం దప్పేమి యని యప్పుడు దాపునకుఁబోయి యతని మొగమునందె చూపులిడుచుఁ బాదంబులకు నమస్కరించితిని.

దుర్లంఘ్యశాసనుం డగు మదనుం డప్పుడు మద్వికారదర్శనంబున నుపహృతధైర్యుఁ డగు నతనిహృదయమును గూడ పవనుండు దీపమువలెనె చాంచల్య మందఁ జేసెను.

యౌవనమ్ము అవినయబహుళమైనదికదా! అప్పు డతనికి గ్రొత్తగాఁ జిత్తమును జొచ్చుచున్న మదనుని నెదుర్కొనుచున్నట్లు రోమాంచము పొడమినది. నాయొద్దకు వచ్చుచున్న హృదయమునకు దారిజూపుచున్నట్లు నిట్టూర్పులు వెడలినవి. వ్రతభంగంబున భయపడుచున్నదానివలె కరతలమందున్న జపమాలిక జారిపడినది.

అప్పుడు నేనతని వికారమును జూచి హృదయంబున మదనావేశము గల్గింప నిట్టిదని చెప్పుటకు నలవికాని యవస్థ నొందుచు మనసున నిట్లు తలంచితిని.

అనేక సురతలాస్య లీలావిశేషముల నుపదేశించు నుపాధ్యాయుండగు మన్మథుండే విలాసములను నేర్పునుగదా! లేనిచో శృంగారచేష్టలయందుఁ బ్రవేశింపని బుద్ధిగల యీమునికుమారుని దృష్టిప్రసారమింత మనోహరముగా నెట్లుండును?

ఈతని హృదయాభిలాషసంతతియు నితని చూపులే చెప్పుచున్నవి. అని తలంచుచు దాపుగాఁబోయి యతని సహచరుండగు రెండవ మునికుమారునితోఁ బ్రణామపూర్వకముగా నిట్లంటిని.

ఆర్యా! యీమునికుమారుని పేరేమి? యెవ్వనికుమారుండు? యీయన శ్రవణాభరణముగా ధరించిన పుష్పమంజరి యేవృక్షమునఁ బుట్టినది? దీనిసౌరభమాఘ్రాణించినది మొదలు నాహృదయ మెంతేని సంతసమందుచున్నది. ఇట్టి సుమమెప్పుడును జూచి యుండలేదని పలుకగా విని యమ్మునికుమారుండు నవ్వుచు నాకిట్లనియె.

బాలా! నీకీప్రశ్నముతోఁ బ్రయోజనమేల? కౌతుకమేని వక్కాణించెద వినుము.

పుండరీకుని కథ.

దేవలోకంబున శ్వేతకేతుఁడను మహాముని కలఁడు. అతని యాకారము త్రిభువనసుందరమైనది. అమ్మహాముని యొకనాఁడు దేవతార్చన కుసుమములఁ గోయుటకు మందాకినీనదికిఁ బోయెను. అందు బద్మములు గోయుచున్న యమ్మునిపుంగవునిం జూచినంత పద్మసన్నిహితయైన లక్ష్మికిఁ జిత్తచాంచల్యమైనది.

ఆలోకనమాత్రంబుననే సురతసమాగమసుఖం బనుభవించిన యమ్మహాదేవికిఁ బీఠంబుగానున్న యప్పద్మంబునందు కుమారుం డుదయించెను.

ఆశిశువును గ్రహించి యాలక్ష్మి దేవ? యీతండు నీకుమారుండు కైకొనుమని పలుకుచు వాని నాశ్వేతకేతున కిచ్చినది. ఆమ్మునియు బాలజనోచితకృత్యములన్నియు వానికి నిర్వర్తించి యతండు పుండరీకమునం బుట్టుటచేఁ బుండరీకుఁ డని నామకరణము చేసి యతనికి సమస్తవిద్యలును నేర్పెను. ఆశ్వేతకేతుసూనుండే యీతండు. మఱియు నీకుసుమగుచ్ఛము క్షీరసముద్రజాతమగు పారిజాతతరువునం బుట్టినది. వ్రతవిరుద్ధముగా నీపూవీతని శ్రవణసంగత మెట్లయ్యె నదియుం జెప్పెద నాకర్ణింపుము. ఈదివసము చతుర్దశియని యీతండును నేనును దేవలోకమునుండి కైలాసగతుఁడగు శితికంఠు నారాధించుటకై నందనవనము మీఁదుగా బోవుచుంటిమి.

అప్పుడా నందనవనలక్ష్మి యీపారిజాతమంజరిని హస్తమున ధరించి వచ్చి యీతనికి మ్రొక్కుచు నిట్లనియె. ఆర్యా! త్రిభువనజనాభిరామమగు నీరూపమున కిది యనురూపమైనది. దీని శ్రవణా

వసంతముగాఁ దాల్పుము. పారిజాతము, జన్మము సాద్గుణ్యము నొందునని పలుకగా నితం డాత్మస్తుతివాదమునకు లజ్జించుచుఁ గన్నులు మూసికొని యామెమాటఁ బాటింపక నడువఁదొడంగెను.

అప్పుడా దేవియు నీపూవుందాల్పి విడువక వెంట వచ్చుచుండుటఁ జూచి, నేను మిత్రుఁడా? దీనదోషమేమి? యిది యద్దేనియను గ్రహ పరిగ్రహముకాదా! గైకొనుమని పలుకుమి నితం డిచ్చయింప కున్నను నేనుఁ బుచ్చుకొని బలాత్కారముగా దీని నితని శ్రవణాభరణముగా నిడితిని. ఇదియే దీని వృత్తాంతమని చెప్పి యతఁ డూరకుండెను.

పిమ్మట నప్పుండరీకుఁడు మందహాసోపశోభిత వదనారవిందుఁడై నన్నుఁ జూచి కామినీమణీ! నీకీప్రశ్నాయాసముతోఁ బనియేమి? కావలసినదో నీపుష్పగుచ్ఛమును బుచ్చుకొమ్మని పలుకుచుఁ దన చెవియందున్న లతాంతమును దీసి నాశ్రవణపుటంబున నుంచెను.

నాకప్పుడు తత్కరతల స్పర్శలోభంబునం జేసి యవతంసస్థానమున నాపూవు రెండవహృదయములాగున దోఁచినది. *అతండును మత్కపోలతలస్పర్శసుఖంబున వడంకుచున్న కరతలంబునుండి జారిపడిన జపమాలికను సైతము సిగ్గుచేత గురుతెరుంగఁడు.

నేనప్పుడా జపమాలికను నేలం బడకుండ గ్రహించి విలాసముగాఁ దద్భుజపాశములచేఁ గూర్పఁబడిన కంఠగ్రహసుఖం బనుభవించుదానివలెఁ గంఠాభరణముగా మెడలో వైచుకొంటిని.

అట్టిసమయమున ఛత్రగ్రాహిణి నాయొద్దకువచ్చి రాజపుత్త్రీ! మీతల్లి స్నానముజేసినది. ఇంటికిఁబోవు సమయమగుచున్నది. కావున వేగమ స్నానము చేయుమని పలికినది. ఆమాట విని నేను గుండె దిగ్గు మన నిష్టములేకున్నను నతిప్రయత్నముతో నతనిమొగమునుండి దృష్టి మరలించుకొనుచు స్నానము చేయుటకుఁ బోయితిని.

పిమ్మట రెండవమునికుమారుఁడు ఆప్రకారము ధైర్యస్ఖలితుఁడైన యప్పుండరీకుం జూచి యించుక యలుకమొగంబునఁ దోప నిట్లనియె.

మిత్రుఁడా! పుండరీక! క్షుద్రజనులచేఁ ద్రొక్కఁబడిన యీమార్గము నీకుఁ దగినదికాదు. సాధులు ధైర్యధనులుకదా ప్రాకృతుండువోలె వివశమైనచిత్తము నరికట్టవేమి? ఇప్పుడు నీకపూర్వమయిన యింద్రియచాంచల్యము గలిగినదే? ధైర్యము, వశిత్వము, ప్రశాంతి, బ్రహ్మచర్యనియమము, ఇంద్రియ పరాఙ్ముఖత, యౌవనశాసనత్వము, మొదలగు నీసుగుణము లన్నియు నెందుఁబోయినవి? నీచదువంతయు నేటఁగలిపితివే, నీవివేకమంతయు నిరర్థకమైనదే, అయ్యయ్యో కరతలమునుండి జారిపడిన జపమాలికను సైతము గుర్తెఱుఁగకుంటివి? యేమి నీమోహము? ఒకవేళ బ్రమాదముచే బుద్ధి చాంచల్యమందినను వివేకముతో మరల్చుకొనరాదా? యుస్మత్తునిక్రియ వర్తించుచుంటివేయని పలికిన విని యించుక సిగ్గు జెందుచు నతనితోఁ బుండరీకుం డిట్లనియె.

వయస్యా! కపింజల! నన్ను మఱియొకలాగునఁ దలంపకుము. నేనట్టివాఁడనుకాను. దుర్వినీతయగు నీనాతి నాపజమాలికను గ్రహించిన యపరాధమును నేను మరచిపోయితి ననుకొంటివా? చూడుమని యాళీకకోపముదెచ్చుకొని యతిప్రయత్నముతో భ్రూభంగము గావింపుచుఁ జుంబనాభిలాషఁ బోలెఁ బెదవిగరచుచు నాకడకు వచ్చి యిట్లనియె.

చపలురాలా! నాజపమాలిక నాకియ్యక యిందుండి యెందుబోయెదవు? ఇచ్చి కదులుమని పలుకగా విని నేనును నామెడనుండి యేకయష్టిగల ముత్తెపుపేరును దీసి, ఆర్యా! ఇదిగో! మీమాలికను స్వీకరింపుఁడని పలుకుచు మన్ముఖమునందు దృష్టినిడి శూన్యహృదయుఁడై చాచినయతని చేతియందమ్మాల నిడి స్వేదసలిలస్నాత

నయునను వెండియు స్నానముచేయుటకుఁ దటాకమునకుఁ బోయితిని.

అందుఁ గుంకి తల్లితోఁగూడ మేరకకుఁబోవు పరివాహము వలె నతిప్రయత్నముతో నింటికివెళ్ళి కన్యాంతఃపురము ప్రవేశించి యతనిస్మరించుచు నదిమొదలు విరహవిధురాలనై యిట్లు తలఁచితిని.

అయ్యో ! నేనచ్చటనే యుండక యింటికేమిటికి వచ్చితిని? ఆ ! రాలేదు. నేనచ్చటనే యుంటిని. కాదు ఇది గృహమే ? ఇప్పుడు నేను నిదురపోవుచున్నానేమో స్వప్నములో నిట్లు కనంబడినదికాబో లు. అయ్యో ! నాకన్నులు తెరవఁబడియే యున్నవి. స్వప్న మెట్లు వచ్చును ? ఇది రాత్రియా ? పగలా ? నాకీతాపముగోగమేమో? నేని ప్పుడెచ్చట నుంటిని ? యెచ్చటికిఁ బోవుదును ? ఎవ్వరితోఁ జెప్పుకొందును ? దీనికి ప్రతీకారమెద్ది ? అని పెక్కుతెరంగుల నున్మత్తవలెఁ బల వరింపుచు నంతఃపురమునఁ కితరుల రాకుండ నియమించి యొంటరిగా నొకగవాక్షముదాపునఁ గూర్చుండి ఆదిక్కునే మిక్కుటమయిన దా నిగాఁ దలంచుచు నాదిశనుండి గాలి వచ్చినను మనోహరమయిన దానిగాఁ నెంచుచు మౌనమవలంబించి యాతనిరూపమును లావణ్య మును, యౌవనమును మాటిమాటికి స్మరించుకొనుచు మేనం బుల కలు బొడమఁ దత్కరతలస్పర్శసుఖం బభినయించుకొనుచు క్షణ మొక యుగములాగున గడుపుచుంటిని.

అంతలో నాతాంబూలకరండ వాహినితరళిక యనునది నా యొద్దకువచ్చి నాయవస్థ యంతయుం జూచి చింతించుచు నిట్లనియె.

రాజపుత్రీ ! అత్తటాకమునుండి స్నానము జేసి నీవు నన్నుఁ బరామర్శింపక ముందుగా నింటికి వచ్చితివికదా ! నీవు వచ్చిన తరు వాత నొకవిశేషము జరిగినది. యాకర్ణింపుము. దివ్యాకారములతో నిరువురు మునికుమారులు అచ్ఛోదసరస్తీరంబున మనకుఁ గనంబడిరి కదా ! వారిలో నీకీ పుష్పమంజరి నిచ్చినయతండు రెండవవానికిఁ

గనంబడకుండఁ బుష్పించిన లతావితానములమాటుగా నాయొద్దకు వచ్చి బాలికా! యిప్పు డిక్కడ స్నానముచేసిన కన్యక యెవ్వని కూఁతురు? పేరేమి? యెచ్చటికిఁ బోయినదని నన్నడిగెను.

అప్పుడు నేను వినయముతో ఆర్యా! యీచిన్నది హంసుఁడను గంధర్వరాజు కూఁతురు. దీనిపేరు మహాశ్వేత. యిప్పుడాత్మీయ నివాసస్థానమైన హేమకూటమను పర్వతమునకుఁ బోయినదని చెప్పితిని.

నామాట విని యతఁడు ముహూర్తకాల మూరకొని యెద్దియో ధ్యానించుచు దేనినో యాచించువాఁడుంబలె సెప్ప వాల్పక నన్నుఁ జూచుచు సానునయముగా వెండియు నా కిట్లనియె.

కల్యాణీ! నీవు చిన్నదానవైనను నీరూపముగౌరవమును, నీ యోగ్యతను వెల్లడిచేయుచున్నయది. నిన్నొకఁడు యాచించుచున్న వాఁడ కాదనక యీ చరింతువే యనుటయు నేను వినయముతో నంజలి ఘటియింపుచు మెల్లన నిట్లంటిని.

మహాభాగ! మీ రిట్లు పలుకుటకు నే నెవ్వతెను. త్రిభువన పూజనీయు లగు మీవంటి మహాత్ములు పూర్వపుణ్యవశంబునం గాక మాయట్టి నికృతులయందు దృష్టిప్రసారమైనఁ బరగింపరనుచో నాజ్ఞాపించుమాట జెప్పనేల? దాసురాలియెడఁ గనికరముంచి చేయఁదగిన కార్య మెద్దియో చెప్పుఁడు. నమ్మకముగాఁ జేసి యనుగ్రహపాత్రురాల నగుదునని పలికితిని.

అప్పుడు నన్నతఁడు సఖురాలిగా మన్నించుచు సంతసముతో నాపాంతమందున్న తమాలతరుపల్లవమును దెచ్చి తీరప్రస్తరముపై నైచి నలిపి రసముదీసి యారసమున వల్కలోత్తరీయమింతజించి దాని యందు కనిష్ఠికానఖ శిఖరముతో నెద్దియో వ్రాసి, కనకగాత్రీ! నీవీ పత్రికం గొనిపోయి యారాజపుత్రికేకాంతముగా నున్నప్పుడిమ్ము. పొమ్మని పలుకుచు నది నాకిచ్చెను. నేనును దానిం బదిలముగా

దప్పితీర నిదుగో మంచుమని తాంబూలభాజనమునుండి యాపత్రికం దీసి నాకందిచ్చినది.

నేనును దత్సంభాషణములచేతనే మేనఁ బ్రమోద్గమము జనింప తనివిముట్టినట్లు సంతసించుచు నాపత్రిక నందుకొని తల్లిఖితాక్షరంబులం జూచి కన్నుల నద్దుకొని మదనావేశముతో నిట్లు పఠించితిని.

ఉ॥ తామరతూడనుకొని విశ ♦ దంబగు ముత్తెపుపేరుచేత నా
హా! మహిమాభ పట్టుబడి ♦ హంసవిధంబున నాశఁజెంది నెం
తో మనసుగారమా ఘన ♦ మాద్భవభూరితరాభిలాష నీ
చే మహిళావతంసమఁగు ♦ చిక్కొనిపోఁబడెం గనెదవుగాక॥

అట్టి పద్యము జదివినంతనే నాలుకకెగోలు మూగవానివలెఁ గిలు బ్రావిన యుద్ధస్తునిపగిది స్మరాతురమగు నాహృదయము ప్రవాహము చేత వ్యాకులమయి సరిత్తువలె విహ్వలత్వము వైకొనినది.

మఱియు, నాపత్రికం జదువుటచే స్త్రీలోకరాజ్యవైభవ మను భవించినట్లు సంతోషించుచు దానిం గపోలములయందును అలకలయం దును బెట్టుకొనుచుఁ దరళికా! చెప్పుము, చెప్పుము. అతండు నిన్నే నెట్లు మాటాడఁబడియెను? ఏమేమి చెప్పెను? నీయొద్ద నెంతసేపు నిలిచెను? అని పలుమారు దాని నడుగుచు నెట్టకేలకు నాదివసము గడిపితిని.

పిమ్మట నాహృదయముతోఁగూడ సూర్యబింబము క్రుంగి రాగ సంవిభాగముగలదియై యొప్పెను. అప్పుడు ఛత్రగ్రాహిణి వచ్చి రాజ పుత్రీ! అమ్మహానుభావులలో నొకఁడు వచ్చి ద్వారమున నిలిచి యున

శ్లో॥ హారంముక్తాలతయా బిససితయాప్రలోభ్యమానో మ
హంసస్త్వద్దన్యతాశో మానసజన్మా త్వయానీతః।

తా॥ ముత్తెపుపేరును జూచి తామరతూడనుకొని యాసతో దూరముగాఁబోయి సహంసవలెనే నీచేత నామనోరథము దవ్వుగా దీసికొని పోయితివని తాత్పర్యము.

మాలిక నడుగుటకు వచ్చియున్నా నని చెప్పుచున్నాడు. అనుజ్ఞ యే మని యడుగగా నేను మునికుమారనామగ్రహణముచే మిగులఁ దొందరపడుచు నతనిరాక శంకించుకొనుచు వేగమ తీసికొనిరమ్మని యాజ్ఞాపించితిని.

అమ్మునికుమారుని వయస్యుఁడగు కపింజలుని నద వోయి తీసుకొనివచ్చినది. అతనియాకారముఁ జూడ విషాదముతోఁ గూడినట్లు కనఁబడినది. అప్పుడు నేను దటాలున లేచి నమస్కరించి యాదరముతో స్వయముగాఁ బీఠము దెచ్చివైచితిని. నీవుపవిష్టుండగుచు యతని యడుగులను వలదనుచుండ బలాత్కారముగాఁ గడిగి యుత్తరీయాంశుకముచేఁ దడియొత్తి యతనికిఁ దాపుగాఁ గూర్చుంటిని.

అతం డొక్క ముహూర్తమాత్రము విశ్రమించి యేదియో చెప్పఁదలఁచుకొని నా దాపుననున్న తరళికపై దృష్టి నెరయించెను. దాని నతని యభిప్రాయము గ్రహించి దేవా! యిది నాశరీరము వంటిది వక్తవ్యాంశము నిస్సంశయముగాఁ జెప్పవచ్చునని పలుకగాఁ గపింజలుఁ డిట్లనియె.

రాజపుత్రీ! నే నేమని చెప్పుదును సిగ్గుచేత నావాక్కు వక్త వ్యాంశమును గ్రహింపకున్నది. కందమూలములం దినుచు శాంతముగా నడవులఁ గ్రిమ్మరు మునిజనమేడ? మన్మథవిలాసము లేడ? అంతయు విపరీతముగానే యున్నది. దైవమెట్లు చేయుటకు సంకల్పించెనో చూతము. భగవంతుఁ డప్రియత్నముచేతనే పురుషునిఁ బరిహాసాస్పదునిగాఁ జేయునుకదా! ఇది యేమర్మోపదేశమో నాకుఁ దెలియకున్నది. నాసందేశము చెప్పక తప్పదు. మఱియొకయుపాయమేదియు గనంబడకున్నది కొంకొకప్రతిక్రియయుఁ దోచదు. ప్రాణపరిత్యాగముచేతనయినను మిత్రుని రక్షింపఁదగినదని చెప్పుచున్నాను వినుము. నీదాపుననే నిష్ఠురముగా నట్లు కోపపడి యట నుండక

పుష్పములు గోయుట మాని మఱియొక చోటికిం బోయితిని. పిమ్మట నీవు నింటికిఁ బోయితివి కదా! అప్పుడు నే నితండొక్కఁడు నేమిచే యుచున్నవాఁడో చూతమని మరలివచ్చి యచ్చటి కొమ్మలసందున డాగి యాప్రదేశమును జూచితినికాని యితం డంతకు గనంబడలేదు.

మే మిరువురము పుట్టిననాఁటనుండియు నొకక్షణమైన నెడఁ బాసి యుండలేదు. కావున సుహృత్స్నేహకాతరత్వంబున హృదయంబు దొట్రిపడుచుండ నిట్లు తలంచితిని.

అయ్యో! నామిత్రుఁడు మదనపరాయత్తచిత్తుండై యామత్త కాశిని వెంటఁబోయి తిరిగి నాయొద్దకు వచ్చుటకు సిగ్గుపడియెఁగాఁబోలు లేక కోపముచేత నన్ను విడిచి యెచ్చటి కేనిం బోయెనేమో ధైర్య స్ఖలనవిలక్షణుఁడైన యితం డేమైపోయెనో కదా యని యమంగళము తలంచుకొనుచుఁ దరులతాగహనములు, చందనవీథులు, లతామంట పములు, సరఃకూలములు మొదలగు ప్రదేశములు పెద్దతడవు తద్దయు శ్రద్ధతో వెదకితిని.

అంత నొకసరస్సమీపమందు లతామంటపమున చిత్తరువు మాడ్కి స్తంభితునిపగిది యోగస్థునిభంగి కదలక మన్మథశాప భయం బునఁబోలె నణఁగి నిష్పందనిమీలితమగు కందోయినుండి బాష్పజల ము ధారగా వెడలుచుండ హృదయమునఁ బ్రజ్వరిల్లు మదనాగ్ని జ్వాలను గైకొని వెడలు నిట్టూర్పు గాడ్పులచేఁ బ్రాంతలతాకుసుమ కేసరములవాడఁ జేయుచు నామకరతలంబునఁ గపోలం బిడుకొని యున్మత్తునిక్రియఁ బరాయత్తచిత్తుండై యున్న పుండరీకుం గంటిని.

అపగతనిమేషము లగు చక్షుస్సులచేఁ దదవస్థ యంతయుం జూచి హృదయంబున విషాదంబు జనింప నిట్లు తలంచితిని.

మన్మథుఁడు దుర్విషహవేగముగలవాఁడుకదా! నిమిషములో నితని దీర్పరానియవస్థ పాలుసేసెను. అన్నన్నా! జ్ఞానరాశియంతయు

నొక్క మాటు వ్యర్థమయినదే అయ్యారే ! యెంతచిత్రము. ఈతండు పిన్నటనాటనుండియు ధీరస్వభావుండు అస్ఖలితచిత్తవృత్తిగలవాఁడై మహాబోటులకు సైతము నీతి గరపుచుండువాఁడు. అట్టివాఁడిప్పు డితరుండువోలె జ్ఞానము లెక్కసేయక తపఃపరిభావమునున్మూలించి గాంభీర్యాదిగుణంబులు మట్టుపరచి మన్మథునిచేత జడీకృతుండయ్యె. కానిమ్ము. ఇది యౌవనమహిమకదా యని తలంచుచు నేను మెల్లగా దానిదాపునకు బోయి యాశిలాతలమందు వెనుకగాఁ గూర్చుండి బుజముమీఁదఁ జేయి వైచుచు సఖా ! పుండరీక ! ఇట్లుంటివేమని యడిగితిని.

అప్పు డతం డతిప్రయాసముతోఁ గన్నులు దెరచి మందమగు దృష్టితో నన్నుఁ జూచి యుస్సురని నిట్టూర్పు నిగుడించుచు సిగ్గుచేత విరళాక్షరములు గలుగు మాటలతో వయస్యా ! కపింజలా ! నావృత్తాంతమెఱింగియు నీవిట్లడిగిన నేనేమి చెప్పుదునని మెల్లగాఁ బలికెను.

అప్పు డతని యవస్థ జూచి త్రిప్పరానిదని నిశ్చయించియు మిత్రుని సన్మార్గప్రవృత్తునిగాఁ జేయుట యుచితము, శక్తికొలంది చెప్పి చూచెదంగాక యని తలంచి వెండియు నిట్లంటిని.

పుండరీక ! నీవృత్తాంతము మెఱుంగ బట్టియే యిట్లడుగుచున్నవాఁడ. నీవవలంబించిన వ్యాపారము గురూపదిష్టమా, శాస్త్రపఠితమా, నియమవిశేషమా, ముక్తిప్రాప్తికారణమా, మనస్సుచేతనయినను స్మరింపఁ దగినదేమో చెప్పుము. అజ్ఞానుండువోలె మన్మథహతకునిచేతఁ బరిహాసాస్పదత్వమును బొందింపఁబడుచుఁ దెలియకుంటివేమి ? ప్రాకృతజనాభిమతములగు నింద్రియవిషయమ్ముల సుఖాభిలాష నీకెట్లు కలిగినది. పరిణయవిరసంబులగు నింద్రియసుఖంబుల బుద్ధిజొనుపుట మహారత్నమును భ్రాంతితో నంగారము ముట్టినట్లగునని యెఱుఁగవో ?

విషయతత్త్వముల నెఱింగియు స్ఖలితమయిన జ్ఞానముద్ధరింపవేమి? ఇంద్రియముల నివారింపవేల? చిత్తమును నియమింపవేమి? ఈమన్మథుఁడన నెంతవాఁడు ధైర్యమవలంబించి వానిం బరిభవింపుము అని నేను బలుకుచుండగనే నామాటల నాక్షేపించుచుఁ గన్నీరు దుడుచుకొనుచు నాచేయిం బట్టుకొని యతం డిట్లనియె.

కపింజలా! పెక్కుమాటలతోఁ బ్రయోజనమేమి? ఆశీవిషవేగముగల విరితూపుల పోటుపడనివాఁడెన్నేని బరుల కుపదేశింపవచ్చును. ఇంద్రియములు మనంబును నెవ్వనికిఁ గలిగియుండునో శుభాశుభవివేచన మెవ్వఁడెఱిఁగియుండునో వాఁడుపదేశమునకుఁ దగినవాఁడు. నాకవియన్నియు దవ్వైనవి. యుపదేశకాల మతిక్రమించినది. జ్ఞానము నిలుపుకొనుసమయము మించిపోయినది. నీకంటె నాకు సన్మార్గముపదేశించువాఁడు లేఁడు. నీయుపదేశము నేను వినఁదగినదే కాని నామానసవికారము మరలించుకొనుటకు శక్యము కాకున్నది. నేనేమిచేయుదును? మదనసంతాపముచే నాయంగము లన్నియు నుడికిపోవుచున్నవి. దీనికెద్దియేని ప్రతిక్రియ మెఱుంగుదువేని యాచరించి నీప్రియమిత్రునిఁ బ్రతికించుకొమ్మని పలికి యూరకుండెను.

అప్పుడు నేను మరల నతని మతిమరలింపఁదలంచి శాస్త్రదృష్టాంతములు నితిహాసనిదర్శనములు నగు మాటలచే నెంతేని నీతి నుపదేశించితిని కాని, యతం డేమియుఁ జెవియొగ్గి వినకపోయెను.

ఇఁక నుపదేశములతోఁ బ్రయోజనము లేదని నిశ్చయించి నేను లేచి యత్తటాకములోనికిఁబోయి తామరతూఁడులును, కమలినీదళములును గలువలును, పద్మములునుం గోసికొనివచ్చి యందున్న లతామంటపమునందలి శిలాతలంబునం బాన్పుగాఁ బరచి యతనినందు బరుండఁబెట్టి చందనతరుపల్లవంబులం దెచ్చి రసముతీసి స్వభావసురభియగు నారసమాపాదమస్తకముగా నతనిమేనం బూసి కదళీదళంబున

వీచుచుంటిని. మిక్కుటమగు తాపముచే నాచేయు శైత్యోపచారములన్నియుఁ నిష్ఫలములగుచుండం జూచి నే నిట్లు తలంచితిని. అన్నన్నా! మన్మథునికి సాధ్యముకానిది లేదుకదా! హరిణమువలెఁ గ్రుమ్మరుచు స్వభావముగ్ధుఁడగు నితండేడ? వివిధవిలాసరసరాశి యగు గంధర్వ రాజపుత్రియేడ? యెట్లుసంఘటించెనో చూడుము. సాగరగంభీరుఁడగు నితని తృణమువలెఁ దేలికపరచెనే? యింతకన్న ప్రౌఢిమయేమిగలదు. అన్నిగతులచేతఁ దీర్పరాని యాపద తటస్థించినది. ఏమిచేయుదును? ఎక్కడఁ బోదును? ఎవ్వరితోఁ జెప్పుదును? ఎట్లు వీనిప్రాణములు నిలుచును? ఉపాయమెద్ది? కర్తవ్యమేమి? యనియనేకప్రకారములఁ దలంచుచు అయ్యో యీవెఱ్ఱియాలోచనలతోఁ బనియేమి? తత్కాంతాసమాగమముకన్న వేఱొండుసాధనమున వీఁడు బ్రతుకఁడు. అట్టిపనియే చేయఁదగినది. తాపసజనులకిది యనుచితమని నేనిప్పు డూరకుంటినేని యేకోచ్ఛ్వాసజీవితుం డగు నితండు కాలమును సహింపక మృతినొందఁగలఁడు. గర్హితకృత్యముచేతనయి నను మిత్రాసువుల రక్షింపఁదగినదికదా! కావున నేనిప్పు డన్నిగతులచేత నానాతియొద్దకుఁ బోవుటయే యుచితముగా నున్నయది. ఇతని యవస్థ యంతయు నాయింతి కెఱింగించెద నని నిశ్చయించుకొనుచు నెన్నఁడును మర్త్యవృత్తియందుఁ బ్రవేశింపని నన్నుఁ జూచి యతండు సిగ్గుతో నాప్రవృత్తి మరలించుకొనునేమో యని యెద్దియో మిష బన్ని యతనితోఁ జెప్పక యచ్చోటు బాసి నీయొద్దకు వచ్చితిని. తరువాత చేయఁదగినకృత్యమెద్దియో యాలోచింపు మని పలికి నాముఖంబున జూట్కి నిలుపుచు నామాట విను తాత్పర్యముతో నూరకొనియెను.

అతని మాటలు విని నేను సుఖామృతమయమగు హ్రదంబున మునిఁగినదానివలె సంతసించుచునప్పుడు బొడమిన సిగ్గుచేతఁ దల వాల్చుకొని కన్నుల నానందబాష్పములు గ్రమ్మ మనమ్మున నిట్లు

తలంచితిని. పాపము, మన్మథుఁడు నన్నుఁబలెనే యాతనింగూడఁ బరితాపము నొందఁజేయుచు నాకు మంచియుపకృతి గావింపుచున్న వాఁడు. అతం డట్టి యవస్థ ననువింపుచున్నాఁడను మాట నిక్కువము. స్వప్నమందైనను గపింజలుఁడు అసత్యమాడువాఁడు కాడు. ఊరికింత దూరము వచ్చి యేల ప్రయాసము జెందును. ఇప్పుడీతనికి నే నేమని చెప్పుదును? ఏమి కావింపఁదగినది? యుపాయమెద్ది? యని యనేక ప్రకారములఁ దలంచుచున్న సమయంబునఁ బ్రతిహారి వచ్చి రాజపుత్రీ! నీ వస్వస్థతగా నుంటివనుమాట విని నిన్నుఁ జూచుటకై మీ యమ్మగారు వచ్చుచున్నా రని చెప్పెను.

ఆమాట విని కపింజలుఁడు మహాజనసమ్మర్దభయంబున నట నుండ వెరచి లేచి, రాజపుత్రీ! సూర్యుఁడస్తమించుచున్నవాఁడు నేనుఁ బోయివచ్చెద. మిత్రప్రాణముల రక్షించుటకై యిదిగో యంజలి ఘటింపుచున్నవాఁడ. కర్తవ్యమెద్దియో యోచించి యట్లు కావింపుమని పలుకుచుఁ బ్రత్యుత్తరమును బొందకయే బయలుదేరి పెక్కండ్ర పరిచారికలతో నాతల్లి వచ్చుచున్నది కావున నాసమ్మర్దములోఁ దప్పించుకొని యెట్లో దాటిపోయెను.

మజ్జననియు నాపజ్జనువచ్చి కొంతసేపు నివసించి తిరిగి వెళ్ళి పోయినది. ఆమె నాయొద్దకువచ్చి యేమిచేసినదో యేమిపలికినదో శూన్యహృదయనైన నేనేమియు నెఱుంగను.

అంతలో సాయంకాలమగుటయు నప్పుడు కర్తవ్యమెద్దియో తెలియక తరళికతో నిట్లంటిని. తరళికా! నాహృదయమాకులమయి పదవియు నిందిద్రియములు వికలములయినవనియు నీ వెఱుంగవా యేమి? ఇప్పు డేమి చేయఁదగినదో నాకుఁ దెలియకున్నది. కపింజలుఁడు చెప్పినమాటలన్నియు నీవు వింటివికదా! చక్కఁగా నాలోచించి నా కుపదేశింపుము. నే నితరకన్యకవలె సిగ్గును విడిచి జనాపవాద

మును లెక్కింపక సదాచార మతిక్రమించి తండ్రి యనుమతి వడ యక యచ్చటికిఁబోయి యప్పుండరీకునిం గలసికొంటినేని గురుజనాతి క్రమణదోషంబున నధర్మము రాగలదు.

ధర్మోపరోధభయంబున నేను బోకుంటినేని తప్పక మృత్యువునే యంగీకరింతును. దానంజేసి క్రొత్తగా స్నేహముగలసిన కపింజలునితోడఁబ్రణయరసభంగముకాగలదు. అదియునుంగాక నాయందాసయుంచుకొనిన పుండరీకుఁడుసైతము ప్రాణపరిత్యాగముచేయును దాన ముని జనవధమహాపాతకమురాఁగలదు. ఈరెంటిలో దినే యుక్తమమో నిరూపింపుమని పలుకుచుండఁగనే చంద్రోదయమైనది.

రతికలహ కుపిత రోహిణీచరణాలక్తకరసలాంఛితుండువోలె నుదయకాలంబున నెఱ్ఱఁబడిన చంద్రునిఁజూచి విహ్వలనై తరళికోత్సంగంబున శిరంబిడి తదీయకిరణజాలంబులు చల్లనివైనను దాహజ్వరఖిన్ననిపై నిప్పులవర్షము గురిసినట్లు సంతాపము గలుగఁజేయ మూర్ఛపోయితిని.

అప్పుడు తరళిక నన్నుఁ బలుమారు పిలిచి పలుకకుండుట గ్రహించి తొట్రుపడుచు శైత్యోపచారము లెన్నియేని గావించినది. అప్పుడు నాకించుక తెలివివచ్చి కన్నులందెరచితిని.

చందనపంకార్ద్రంబులగు కరంబులు జోడింపుచుఁ దరళిక నన్నుఁ జూచి, దేవీ! నీవికసిగ్గుపడినలాభములేదు. ధర్మమునకు వెరచితివేని ప్రమాదము రాకమానదు. నీసంతాపమంతకన్న పెక్కుడగుచున్నది. నాయందు దయయుంచి పుండరీకుడున్నచోటికిఁ బోవుదము లెమ్ము. తదీయబాహునాళములఁ బెనవైచినప్పుడు కాని నీమేనికాక తగ్గదని వినయముగాఁ బలుకుచున్న తరళికంజూచి ఓసీ! మదనుని మాట జెప్పనేల? ఇప్పుడీ శశాంకుఁడే ప్రాణములను హరింపుచున్నవాఁడు అట్లే పోవుదములెమ్ము. అతిప్రియత్నముతోఁ బోయి హృద

య వల్లభుని సంతోషపెట్టుదనని పలుకుచు మూర్ఛాఖేద వివశము లగు నవయవముల నే నెట్టకేలకుఁ దరళికం బట్టుకొని బయలు దేఱితిని.

అట్టి సమయమున నాకుఁ గుడికన్నదరెనది. అయ్యో దైవ మిదియేమి? యిట్టి సూచన గావించుచున్నాఁడు. మఱియు నేమి చేయఁ దలఁచుకొనెనో కదా యని శంకించుకొనుచుఁ బరిజనమునకు సైతము తెలియకుండ దాంబూలాంగరాగాది సుగంధ ద్రవ్యములు గైకొని తరళిక వెంటరా నాపారిజాత మంజరియే ధరియించి యామేడ వెడలి నీలపటావకుంఠనముతో రహస్యమార్గమున నియ్యచ్ఛోద సరస్సమీప వనమునకుఁ వచ్చుచుంటిని.

ఆహా! అపుడుగదిపనఁ బెక్కండ్రు పరిచారికలు వెంటనడిచి వచ్చుచుండుననే నట్లు తరళికా సహాయినియై పోవుచుండ నించుకయు వెరపులేక పోయినది. ప్రియునింగూర్చి యేకాంతముగా బయలు వెడలువారికి నారోపిత శరాసనుండై పుష్పబాణుండు సహాయముగా వచ్చుచుఁ బరిచన క్రియల నుపదేశించుచుండునుగదా.

లజ్జను వెనుకకుఁ ద్రోసి నాకంటుముందుగా నింద్రియములతోఁ గూడ హృదయము పరుగిడఁ దొడంగినది. అప్పుడు నేను తరళికం జూచి సఖియా! యీ యిందుహతకుఁడు నన్నుఁబలె బుండరీకుని సైతము గిరణంబులంగట్టి యభిముఖముగా దీసికొని రాఁదగదా యని పలికిన నదియు నవ్వుచు, రాజపుత్రీ! నీవు ముద్దరాలవు సుమీ? ఇతని కనితోఁ బ్రయోజనమేమి? మదనాతురుండువోలె నీయందట్టి చేష్టలం గావించుచున్నవాఁడు చూడుము. ప్రతిబింబకైతవంబున స్వేదకణి కాంచితమగు నీకపోలముఁ జుంబించుచున్నవాఁడు. లావణ్యాభిషిక్త మగు కుచభారంబునం బడుచుండెను. కాంచీరత్నముల గిరణంబుల నంటుచుండె, నిదిగో నఖలగ్నమూర్తియై చరణంబులం బడుచున్న వాఁడు, మఱియుం దాపంబున నతని మేను శుష్కచందన లేపపాండు

త్వము వహించియున్న జో లేదో నిదానింపుము అని మఱియుం బె క్కు తెరంగులఁ దత్కాలోచితముగా నర్మసంభాషణములఁ గావింపుచుఁ గ్రమంబునఁ దత్ప్రదేశమునుఁ జేరితిమి.

అట్టి సమయమున నాసరోవరము పశ్చిమతీరంబున దవ్వగుటచే ననతివ్యక్తముగాఁ బురుషరోదనధ్వని యొకటి వినంబడినది. కుడికన్నదరినది మొదలు శంకించుకొనుచున్న నాహృదయమాధ్వని వినినంత మిక్కిలి కొట్టుకొనుచుండ, తరళికా! యిదియేమని వెర పుతోఁ బలుకుచు మేను గంపమునొంద నతిత్వరితముగాఁ దదభిముఖముగాఁ బోయితిమి.

ఆసమయము నిశ్శబ్దముగా నుండుటచే దూరమయినను మఱియు నాధ్వని యిట్లువినవచ్చె.

హా పుండరీ! హాప్రాణమిత్ర! హా! మహాభాగ! మన్మథహతకుఁడు నీకెట్టి యుపద్రవము సంఘటించెనురా! అన్నన్నా! దుర్వినీతయగు మహాశ్వేత మూలముననేకదా? యింతపుట్టినది. కటకటా, శ్వేతకేతున కెంతవచ్చినది? ధర్మమా! నిన్నిఁకఁ నెవ్వరు స్వీకరింతురు? తపంబా! ఇఁక నీకాశ్రయ మెవ్వరు? సరస్వతీ! విధవవైతివే? సత్యమా? నిన్ను నాథఁగాఁదలంచెదను. మాయాశ్రయుండవ్య లోకమునకుఁ బోయె. అయ్యో మిత్రమా? నన్నుఁ జూడవేమి? నిన్ను విడిచి యొకనిమిషమయిన నుండఁగలనా? నన్ను విడిచిపోవుట నీకు న్యాయమా? యొక్కసారి మాట్లాడుము నాకుమిక్కిలి వేడుకగానున్నది ఇఁక నేనెక్కడికిఁ బోవుదును, ఎవ్వనితో దిరుగుదును? నాయందుఁగలసుహృచ్ఛేహమంతయు నెందుబోయినది. ఎప్పుడును నవ్వుచునే మాట్లాడువాఁడవే, అపరిజ్ఞయంతయు నెందుబోయినది, అయ్యయ్యో. అక్కటా. హా, హా, అని యీరీతి గపింజలుఁడు విలపించుచున్నట్లు వినంబడినది.

అప్పుడు నాఁకు బ్రాణములు పోయినట్లైనవి. ప్రయత్నముతో నడుచుచున్నను నిమ్నోన్నతముల నరయలేక అడుగులు తడఁబడుచుండ నెవ్వఁడో బలాత్కారముగాఁ దీసికొని పోవునట్లు కేలకాప్రదేశముఁజేరి మణిశిలాతలంబున వనకుసుమములచే విరచింపఁబడియున్న శయ్యయందు దీర్ఘనిద్రాముద్రితనయనుండై చందన రసచర్చితమగు నవయవముల మృణాళనాళముల నలంకారములుగా ధరియించి మన్మథ వ్యథ సహింపజాలక నిశ్చేతనుండై సుఖించుచున్నట్లు అపూర్వప్రాణాయామం బభ్యసించుచున్నట్లు అసంగయోగ విద్య నవధరించుచున్నట్లు విగతజీవితుండయినను దేజంబుదప్పక పడియున్న పుండరీకుని మహాపాపాత్మురాలనగు నేను జూచితిని.

కపింజలుఁడు నన్నుఁజూచి రెట్టించిన శోకముతో నతని కంఠమును గౌఁగలించుకొని మఱియు నెక్కుడుగా విలపింపఁదొడంగెను. అప్పుడు నేను మూర్ఛాంధకార వివశనగుట నేమని విలపించితినో యేమయితినో యెఱుంగను. నా మేనినుండి ప్రాణములు సైతమేమిటికిఁ బోయినవి కావో నాకుఁదెలియదు. మఱికొంత సేపటికి నాకుఁ దెలివివచ్చినది. అప్పుడు నా దేహమును నగ్నియందుబడినట్లు అసహ్య శోకదహ్యమానమై నేలంబడి కొట్టుకొనుచుండఁ జూచితిని.

హా? యిది యేమి యుపద్రవము, ఇట్లు వచ్చినదని పెద్దయెలుంగున, హా. అంబ, హా, తాత, హా. సఖులారా! యనియరచుచు, హా. నాథ, జీవితనిబంధన, నన్నొంటిమైవిడిచి యెక్కడికిఁబోయితివో చెప్పుము, నీనిమిత్తమెట్టియవస్థ ననుభవించితినో తరళికనడుగుము. దివసమొక్కటియే సహస్రయుగ ప్రాయముగా గడిపితిని.

ఒక్కసారి మాటాడుము? భక్తవత్సలత్వము జూపుము. నా మనోరథము పూరింపుము భక్తురాల, ననురక్త, బాల, ననాథ, మదనపరిభూత, నిట్టి నాయందేటికి దయసేయవు? నే నేమి యపరాధము

చేసితిని? అక్కో, నీవు నాకతంబున నిట్టి యవస్థఁబొందితివి. నాకీ బ్రహ్మహత్యాపాతకంబెట్లు పోవును. నేను మహాపాతకురాలను. ఇట్టినిన్ను విడిచి ఇంటికిఁ బోయితిని. ఇఁకనాకుఁ దల్లిదండ్రులతోఁ బ్రయోజనమేమి? బంధువులేమిటికి? దైవమా; నన్ననుగ్రహింపుము, వనదేవతలారా? అనాథను రక్షింపరా? తల్లీ! భూమిదేవి! లోకానుగ్రహకారిణీ! నాయందు నీకైనందయలేదా? యని యనేక ప్రకారములు నేమియుఁ దెలియక గ్రహావిష్టురాలి చందమునఁ బ్రేలుచు విలపింపఁ దొడంగితిని, మఱియుఁ దచ్ఛరీరంబునంబడి కపోలములు ముట్టుచు జటాకలాపములు సవరించుచు హృదయంబునవిడిచి నళినీదళంబులఁ దీసివేయుచు మాటిమాటికి మోముచుంబించుచు నారెసారెకుఁగంఠగ్రహణముచేయుచు, అర్య, యీతనిం బ్రతికింపుమని కపింజలుని పాదంబులం బడుచు, దరళికం గౌఁగలించుకొనుచుఁ బెక్కుగతుల విలపించితిని.

అప్పుడు నానోటినుండి అశ్రుతపూర్వములు ననుపదిష్టముల నగుచాటూక్తులెన్నియోని వెడలినవి. తలంచుకొన నాకావిలాపవచనములెట్లు వచ్చినవో నాకే చిత్రమగుచున్నది. అదియొక యవస్థగదా. జలయంత్రములువలె నశ్రుప్రవాహములు బయలు వెడలుచుండెను. నోటినుండి యంకురించుచున్నట్లు ప్రలాపములు వచ్చుచుండెను. అన్నన్నా, ఆయవస్థ తలంచుకొని నంతమేను గంపము నొందుచున్నదని పలుకుచున్న యామహాశ్వేత చేతనమును మూర్ఛహరించినది.

తద్వేగంబునం బడుచున్న యామెను జంద్రాపీడుఁడు కరంబులనాని పట్టుకొని యశ్రుజలముచేతఁ దడిసిన తదుత్తరీయముచేతనే మెల్లగా వీచుచుఁ గొంతసేపునకుఁ దెలివివచ్చి కన్నులు దెరచిన యామెఁజూచి దైన్యంబుదోప నిట్లనియె.

భగవతీ? నాకతంబున నీకీశోకము వెండియు దాపముగలుగఁ

జేసినది. ఇఁక నాపైనఁ జెప్పకుము, విరమింపుము, నేను సైతము వినఁజాల కున్నాను. గతించిననైనను సుహృజ్జనదుఃఖములు స్మరించినప్పుడు అనుభవ సమమగు వేదనం గలుగఁజేయునుగదా. అతిప్రయత్నముతో ధరించిన యీప్రాణముల శోకానలములకు నింధనములుఁ జేయకు మని పలికిన విని యక్కలికియు నిట్టూర్పు నిగుడింపుచుఁ గన్నుల నశ్రువులు గారుచుండ విషాదముగా నిట్లనియె.

రాజపుత్రా! అట్టిదారుణ శోకసమయమందే విడువని యీ కృపణప్రాణములు నన్నిప్పుడేల విడుచును? నిక్కము, పాపాత్మురాల నగు నాకంతకుఁడు సైతము దర్శన మీయ వెరచు చున్నాఁడు కఠినా త్మురాలనగు నాకిప్పుడీ శోకమేమిటికో? ఇది శోకమా, అశోకము, సిగ్గులేనివారిలో నేను మొదటిదానను. వజ్రమయమగు హృదయ ముతో నట్టిదుఃఖ మనుభవించితిని కాని యనుభూతమయిన దానిం జెప్పిన నేమిలెక్క యున్నది. తదనంతరవృత్తాంత మాకర్ణింపుము.

నే నట్లు పెక్కుతెరంగులఁ బలవరింపుచుఁ దరళికం జూచి, బోటీ! ఇఁక నా జీవితమేటికి? జింత యేమిటికి? చితిరచింపుము అగ్నిం బడి ప్రాణేశ్వరుం గలసికొందునని పలికితిని.

అట్టిసమయమున నంతరిక్షమునఁ జంద్రమండలము నుండి వెల్వడి యమృత డిండీరపాండురమగు నుత్తరీయాంశుకము అంసదేశ మున వ్రేల మనోహరాలంకారభూషితుండై మహాపురుష లక్షణో పేతుండై దివ్యాకృతితో నొప్పు నొక్కమహానుభావుఁడు ధవళదేహ ప్రభావితానములు దిగంతముల వ్యాపింపమెల్లన నచ్చటికి వచ్చి అతి శీతల స్పర్శములుగల సంగుళులతో నొప్పు నైరావతకరపీవరములగు బాహువులచే నందు గతాసుండై పడియున్న పుండరీకుని దేహము నెత్తుచు నన్నుద్దేశించి దుందుభినాదగంభీరమగు స్వరముతో వత్సా! మహాశ్వేత! నీవిప్పుడు ప్రాణములు విడువకుము. నీకితనితో వెండి

యు సమాగమముకాగలదు. అని తండ్రివలె నన్నోదార్చి యతండు పుండరీక శరీరముతోఁగూడ గగనతలమున కెగసి యరుగుచుండెను

అప్పుడు నేను భయవిస్మయ కౌతుకంబులు చిత్తంబు త్తలపెట్టఁ దల పై కెత్తి చూచుచు, ఆర్యా ! ఇది యేమి యద్భుతమో చెప్పుమని కపింజలు నడిగితిని.

అతండు నాకేమియుఁ బ్రత్యుత్తర మియ్యకయే తొందరగా లేచి అంతకా ! దురాత్మ ! నామిత్రు నెచ్చటికిఁ దీసికొనిపోవుచున్న వాఁడవని యలుకతోఁ బలుకుచు, నుత్తరీయవల్కలము నడుమునకు బిగించి యమ్మహాపురుషునను గమించి యంతరిక్షమున కెగసెను. మేము చూచుచుండగనే వారునక్షత్రమండలములలోఁ బ్రవేశించి యంతర్ధానము నొందిరి.

ప్రియతమమరణంబునం బోలెఁ గపింజలగమనంబున శోకం బిబ్బడింప నాహృదయం బప్పుడు భేదిల్లినది. అప్పుడు కింకర్తవ్యతా మూఢత్వంబునం దరళికం జూచి, యోసీ! ఇప్పుడు నా కేమియుం దెలియకున్నది. యెఱింగితివేని నీవు నాకుఁ దెల్లముగా వక్కాణింపుమని యడిగిన నదియు మదీయమరణమును సహింపక నా కిట్లనియె.

దేవి! పాపాత్మురాల నాకేమియుం దెలియదు. ఐనను నీ దివ్యపురుషుఁడు నిన్నుఁ దయతోఁ దండ్రియుంబోలె నోదార్చుటఁ జూడ మిక్కిలి వింతగానున్నది. ఆలోచింప నసత్యముగా నిట్లు పలుకుట కేమియుఁ గారణము గన్పడదు. కావున నిప్పుడు ప్రాణపరిత్యాగ వ్యవసాయమునుండి మరలుటయే యుత్తమము. ఆపురుషుఁ డనుస రించి కపింజలుఁడుగూడఁ బోయెనుకదా! అతని కట్లు పలుకుట కేమి యవసరమో యించుక యాలోచింపుము. మరణమున కేమి తొందర పిమ్మట బొందవచ్చును. కపింజలుఁడు మరల వచ్చువఱకైనఁ బ్రాణ

ములు దాల్చియుండుము తరువాతఁ జూచుకొనవచ్చునని పలుకుచు నా పాదంబులం బడినది.

జీవితాశ యెల్లరకు దుర్లంఘ్యమయినది కావున నే నట్లు చేయుటయే యుత్తమ మని తలంచి జీవితమును విడువఁజాలక కపింజలుని రాక గోరుచు నతిదారుణమైన యారాత్రి తరళికాసహాయురాలనై సహస్రయుగప్రాయముగా వెళ్ళించితిని.

మరునాఁ డరుణోదయంబున నాసరస్సులో స్నానముచేసి పుండరీకునికిఁ బ్రీతిగాఁ దత్కమండలము తద్వల్కలము దజ్జపమాలికను ధరించి సంసారమసారమనియు వ్యసనసనిపాతము లప్రతీకార సాధ్యములనియు శోకము దుర్నివారమైనదనియు దైవము నిష్ఠురుఁడనియు సుఖము లనిత్యములనియు నిశ్చయించి తల్లిదండ్రుల లెక్కసేయక పరిజనములతోఁ గూడ సకలబంధుజనులను మనసుచేత నిరసించి యింద్రియసుఖములయందుఁ బొరయకుండ చిత్తమును నియమించి బ్రహ్మచర్యవ్రతమును గైకొని భక్తజనవత్సలుండగు నీపురహరు నారాధింపఁ దొడంగితిని.

నా వృత్తాంతము విని సకలబంధుపరివృతుండై నాతండ్రి వచ్చి యింటికి రమ్మని యంతేని బ్రతిమాలెను కాని నామనము తిరిగినది కాదు. పుత్రికాస్నేహంబున నతండు పెద్దతడవు నా కొఱకు నిరీక్షించుకొని తుదకు నిరాశుండై దుఃఖముతో నింటికిఁ బోయెను.

నాటంగోలె నే నిందు సమ్మహాపురుషుని కశ్రుమోక్షణమాత్రంబున కృతజ్ఞత జూపించుకొనుచు జపవ్యాజమునఁ దద్గుణముల లెక్కించుకొనుచు బహువిధములగు నియమములచేత శరీరమును వాడఁజేయుచు నీత్ర్యంబకుని సేవింపుచు నాతరళికతోఁ గూడ నీగుహ యందు వసించియుంటిని.

మహాభాగ! ఆబ్రహ్మహత్యాపాతకురాలను నేనే. ఇదియే

నావృత్తాంత మని పలికి యక్కలికి వల్కలోపాంతభాగంబున మోము తమ్మిం గప్పుకొనుచు దుర్నివారమైన బాష్పవేగము నద్దుకొనుచు నుచ్చస్వరముతో నేడువఁదొడంగినది.

చంద్రాపీడుఁడు తదీయ వృత్తాంతమంతయు విని యాకృతజ్ఞతావిశేషమున కత్యంతము సంతోషించుచు మెల్లగా నిట్లనియె. భగవతీ ! క్లేశభీరుఁడు నకృతజ్ఞుఁడు నగు జనుండు స్నేహాసదృశమైన కార్యమును జేయలేక నిష్ఫలమైన యశ్రుపాతమాత్రముచేతనే మైత్రిం బ్రకటించుకొనును.

అట్లుగాక క్రియచేతనే కృతజ్ఞతను వెల్లడించెడి నీవును నిట్లు నిందించుకొనియెద వేటికి ? అతనినిమిత్తము మహైశ్వర్య సుఖములన్నియుఁ దృణముగా నెంచి విడిచితివి! తల్లిదండ్రుల కెడమైతివి వనితాజనదుష్కరము లగు నియమములచేఁ గాయమును గ్లేశపరచుచుంటివి.

ఇదియు నుండగాక శోకాభిభూతులచేత నాత్మ యనాయాసముగా విడవబడుచున్నది. అతిప్రియమగునదిగాని క్లేశముల యందుంచ బడదు. మరణమనునది యపండితులు గావించుచుందురు. తండ్రిగాని, తల్లిగాని, భర్తగాని, మిత్రుఁడుగాని మృతినొందినప్పుడు తాను మృతినొందుటకంటె యవివేకము లేదు. దీనివలన వానికేమైన నుపకారము జరుగునా ? తిరుగఁ దీసికొనివచ్చునా ? పరలోకసౌఖ్యమిచ్చునా ? దర్శన మిచ్చునా ? యేమియుం జరుగదు. ఆత్మహత్యాపాతకమొకండుమాత్రము సిద్ధించి నిరయముపొందఁజేయును.

బ్రతికియుండి జలాంజలిదానాదివిధులచే నుపకృతిజేయవచ్చును. రతిదేవి వృత్తాంతము స్మరించుకొనుము. ప్రియుండు హరనయనహుతాశదగ్ధుండైనను దాను మృతినొందక వేరొకరీతి నాతనిపొందు గలిగియున్నది. మఱియుం బెక్కండ్రు కాంతలు ప్రియులు లోకాంతరగతులైనను బ్రాణములువిడువక నిలిచియుండి సుఖించుచుండుట

వినియుండలేదా? అదియునుంగాక భగవతిచే స్వయముగానే పునస్స మాగ సూచకమగు వచనము వినఁబడినది కాదా? ఆమాట వితథ మెట్లగును? నిస్సంశయముగా నమ్మహానుభావుండు తిరుగా సురలో కమునుండి రాఁగలఁడు. మహాత్ముల ప్రభావమచింత్యమైనది పరలోక మున కేగి మరల వచ్చిన చరిత్రలు పెక్కు మనము పురాణముల వినుచున్నవారము. పుండరీకుండు నట్లు రావచ్చును. రాకున్నను నేమిచేయగలము? ఎవ్వరినిందింపము? విధిబలవంతమైనది. దైవ హతకుని విలాసము లతిపిశునములు. ఆయతస్వభావములు దుఃఖ ములు అనాయత స్వభావభంగురములు సుఖములు. ఒకజన్మము నందు సమాగమము. జన్మాంతర సహస్రములయందు విరహము గలుగుచుండును. ఆత్మను నిందించుకొనరాదు. సంసారమే యతి గహనమైనది. దీని ధీరులుగాని దాటలేరుకదా!

అని యిట్లు మృదువులైన సాంత్వన వచనములచే నామె నో దార్చుచుఁ జంద్రాపీడుండు వెండియు నిర్ఝర జలంబుదెచ్చి బలా త్కారముగా నశ్రుజలకలుషితమగు నామె మొగమును గడిగించెను.

అంతలో మహాశ్వేత వృత్తాంతమును వినుటచే శోకించువాఁ డుంబలె దివసవ్యాపారము విడిచి రవియధోముఖుం డయ్యెను.

అని యెఱింగించి మణిసిద్ధుండు గోపా! యిప్పుడు వేళ యతి క్రమించినది. తద్వార్తావృత్తాంతము విస్తారముగా నున్నయది కావున ముందటిమజిలీలో దద్వార్తకథ జెప్పెద నిప్పుడు లేచి కర్తవ్యం దెమ్ము. వంటఁజేసికొని భుజింతమని పలికి యెట్టకేలకు వాని సమాధానపరచి యటు కావించెను.

మఱియు నయ్యతీశ్వరుని వెంట గావడి మోచుకొని నడుచుచు వాఁడు నడుమ నడుమ అయ్యా! అమ్మహాశ్వేతతోఁ బుండరీకుఁడు వెండియు గలిసికొనునా? చంద్రాపీడుఁడు తరువాత నేమిచేసెను?

ఎచ్చటికిఁ బోయెను? ఏమిజరిగినది? అని యడుగుచుండ హస్త సంజ్ఞచే వారింపుచు నెట్టకేలకా పారికాంక్ష తరువాత మజిలీ చేరి తదనంతరోదంత మిట్లుటంగించెను.

కా శీ మ జి లీ క థ లు.

32 వ మజిలీ కథ.

కా దం బ రి క థ.

అట్లు సాయంకాలమగుటయు మహాశ్వేత మెల్లగా లేచి పశ్చిమసంజఁ నుపాశించుచుఁ గమండలు జలంబులఁ బాదములఁ గడిగికొని వల్కలతల్పమున నతికష్టముగా గూర్చుండెను.

చంద్రాపీడుండును సంధ్యాప్రణామములు గావించి రెండవ శిలాతలమున మృదులతాపల్లవములచేత శయ్య గల్పించుకొని కూర్చుండి యమ్మహాశ్వేత వృత్తాంతమునే పలుమారు తలంచుకొనుచు మన్మథప్రభావమునకు వెరగుపడుచు వినయముతో వెండియు నామె కిట్లనియె.

భగవతీ! వనవాస వ్యసనమిత్రమగు నీ పరిచారిక తరళిక యెందు బోయినది? అని యడుగుటయు నాసాధ్వి మహాభాగా! చెప్పెద వినుము. గంధర్వకులనాయకుండగు చిత్రరథుని ప్రసిద్ధి మీరు వినియుందురు. అతనికిఁ గాదంబరి యను కూఁతురు కలదు. అబ్బాలిక నాకు రెండవహృదయమువంటిది. పిన్ననాటనుండియు నశనపాన శయనాదు లేకముగానే మాయిరువురకు జరిగినవి. శిశుక్రీడలను వృత్త

గీతాది కలాపరిచయము మాకొక్కచోటనే కలిగినది. ఆరీతి మాయి రువురచేతను బాలభావము గడుపఁబడినది.

ఆకాంత యిప్పుడు నావృత్తాంతమును విని మిక్కిలి శోకించుచుఁ దానుకూడ నిట్లు శపథముచేసినది. నాయవస్యయైన మహాశ్వేత దుఃఖించియుండగా నేను బెండ్లియాడను. మాతండ్రి నాకు బలవంతముగా బెండ్లిచేసినచో రజ్జు, సర్ప, విష, పావకాదుల మృతిబొందుదానని సఖులచెంత పల్కు పలుకులు కర్ణాకర్ణికగా విని దానితండ్రి చిత్రరథుఁడు మిక్కిలి పరితపించుచు నేకాపత్యుఁడగుటచే నేమియు దానిని మందలింపలేక వితర్కించి మఱియొకయుపాయ మేమియుం గానక నాయొద్దకు క్షీరోదుఁడను కంచుకి నంప వత్సా! మహాశ్వేత సనెచ్చెలి కాదంబరి సంప్రాప్తయౌవన యయ్యు వివాహమాడనని మూర్ఖముచేయుచున్నది. యెవ్వరు చెప్పినను వినకున్నది. నీకన్న దానిచిత్తమును మరల్చువారు లేరు. ఎట్లైన నీవీ కష్టమును మాకుఁ దొలగింపుమని నాకు వార్తనంపెను. నేనావార్త విని గురువచనమందలి గౌరవముచేతను సఖురాలియందలి మక్కువచేతను అయ్యో కాదంబరీ! దుఃఖించుచున్న నన్ను మిక్కిలి దుఃఖింపజేయుచున్నావేమి? నాకు సంతోషము గలుగజేయు తాత్పర్యము నీకుఁ గలిగియున్నచో నామాట విని తండ్రి చెప్పిన చొప్పున నడువుము. ఇదియే నాకుఁ బ్రియము.'

అని నామాటగా చెప్పుమని తరళికను క్షీరోదునివెంట నీదినమునే యంపితిని. అదివెళ్ళిన కొంచెమునేపునకే దేవర దయచేసితిరని పలికియూరకుండెను.

అంతలోఁ జంద్రోదయమైనది. అప్పుడు మహాశ్వేత వల్కల తల్పంబునం బరుండి నిద్రబోయినది. చంద్రాపీడుండును మనంబున అయ్యో యిప్పుడు వైశంపాయనుఁ డేమిచేయుచుండునో నన్నుఁ

గాన కెంత చింతించుచుండునో పత్రలేఖ యేమనుకొనునో రాజపుత్రు లేమందురో యని ధ్యానించుచునే నిద్రబోయెను.

నిశావసానంబున మేల్కాంచి మహాశ్వేతయు నారాజపుత్రు ను కాల్యకృత్యములు నిర్వర్తించిరి. ఇంతలో మనోహరమైన వేష ముతోఁగే కేయూరకుఁడను గంధర్వకుమారునితోఁ గూడఁ దరళికయచ్చ టికి వచ్చినది. ఆప్రాంతమందుఁ గూర్చుని యున్న రాజపుత్రునింజూచి యాతరళిక విస్మయమందుచుఁ దదీయ రూపమహిమలం గ్రోలుచున్న ట్లు సవితర్కముగా జూచిచూచి తల యూచుచుఁ బిమ్మట మహా శ్వేత యొద్దకుఁబోయి నమస్కరించి తదీయాజపాద సానమువరకుఁ దా పున గూర్చుండెను.

మహాశ్వేతయు జపము ముగించిన వెనుక తరళికంజూచి, బోటీ కాదంబరి సుఖముగా నున్నదా? నామాటలం జెప్పితివా? యే న్నది? సమ్మతించెనా? యని యడిగిన విని యవ్వనితయు వినయము తో శిరమువంచి రాజపుత్రీ! నేనుపోయి కాదంబరిని జూచితిని. ఆమె సుఖముగా నున్నది. నీసందేశమంతయు వినిపించితిని. కన్నీరు గార్చుచుఁ గేయూరకుఁడను తన వీణావాహకుని కేద్దియో చెప్పి యి చ్చటికంపినది. సర్వము నతండే నివేదించునని పలికి యూరకుండెను.

అప్పుడు కేయూరకుఁడు లేచి నమస్కరింపుచు దేవీ! మా రాజపుత్రి నీ కిట్లు విజ్ఞాపనజేయు మని నన్నంపినది. వయస్యా! ఇప్పుడు తరళిక చెప్పిన మాటలన్నియు వింటిని. నా చిత్తమును బరీక్షించుటకో లేక గృహవాసాపరాధముసు గురించి నిపుణముగా నధిక్షేపించుటయో, స్నేహపరిత్యాగమో కాక కోపమో కాని యిట్టివార్త నంపుట నాకు మిక్కిలి వ్యసనముగా నున్నది. మితుని రాలు చింతించుచు నటవిఁ గ్రుమ్మరుచు వ్రతములఁ గంశించి కష్ట ముల ననుభవింపుచుండ నాకు ఆహా! సుఖమె ట్లనుభవింపనగును?

నిర్వృతి యెట్లుగలుగును? సంభోగ మెట్లు రుచ్యమగును? పెక్కేల సఖ్య సైతము వచ్చునా?

క్రూరుఁడగు మన్మథుఁడు నిన్నిట్టి యవస్థ నొంద జేసెనే? అట్టి కాముని సకామునిగా నెట్లు చేయుదును? పద్మినులు దివసకరాస్తమన విధురములగుచుండ సహవాస పరిచయంబునం జేసి చక్రవాకయువతి సైతము సమాగమసుఖమును విడుచుచున్నదే? నీయందలి ప్రేముడి చేఁ గుమారీజన విరుద్ధమగు స్వాతంత్ర్యమంగీకరించితిని. గురువచనము తిరస్కరించితిని. లోకాపవాదము గణింపనైతిని. స్త్రీలకు మండనమగు సిగ్గు విడిచితిని. ఇప్పుడు తిరిగి యెట్లు స్వీకరింతును?

అంజలిఘటించి ప్రార్థించుచున్నదాన, నన్ననుగ్రహింపుము. నాజీవితము తోడనే నీప్రవసములోఁ బ్రవేశించితిని. కోపము సేయక యీవిషయము నన్నిప్పుడు మందలింపవలదు. నాచిత్తము మరలదు అని చెప్పి కేయూరకుఁ డూరకుండెను.

అతనిమాటలు విని మహాశ్వేత గొంచెముసేపాలోచించి తల యూచుచుఁ గానిమ్ము. కేయూరక! నీవు బొమ్ము. నేను వచ్చి పరిశీలించెద నని పలికి యతని నంపి చంద్రాపీడునిం జూచి, రాజపుత్రా! కింపురుష రాజధానియైన హేమకూటమున కిప్పుడు బోవలసియున్నది. అదియు నిచ్చటికి దాపుగనే యుండును. అదృష్టపూర్వములగు పట్టణవిశేషములం జూడ వేడుక గలిగియున్నచోఁ జూచి వత్తువు కాని రమ్ము. మద్వశిష్ట యగు కాదంబరిని సైతము చిత్తవిభ్రమమునుండి తొలగింపనగు నొక దివసమే యుండి పోవచ్చును. అకారణబంధుండవగు నిన్నుఁ జూచినది మొదలు నాహృదయపరితాపముకొంత తొలంగినది. సజ్జనసమాగమము శోకమును బోగొట్టును కదా! మీవంటివారు పరులను సుఖముగలుగుటయే చింతించుచుందురని పలికిన విని చంద్రాపీడుఁ డచ్చేడియ కిట్లనియె.

భగవతీ! నిన్నుం జూచినది మొదలు నాకును హృదయమున నెద్దియో యపూర్వమగు నుత్సుకము గలుగుచున్నది. నిశ్శంకము గాం గర్తవ్యములకు నన్ను నియోగింపుము. అన్యునిగా భావింపకు మని పలికి యతండు హేమకూటమునకు వచ్చుట కంగీకరించెను.

మహాశ్వేతయుం జంద్రాపీడునితోం గూడ శుభముహూర్తంబునం బయలుదేరి క్రమంబున హేమకూట రాజధానికిం జని గంధర్వ రాజకులము నతిక్రమించి కాంచనతోరణ విరాజమానములగు కక్ష్యాంతరముల నేడిటం దాటి కాదంబరీ కన్యకాంతఃపుర ద్వారదేశము జేరెను.

అందు మహాశ్వేతం జూచినతోడనే తొందరగా దూరము నుండియే ప్రతిహారిజనము వేత్రలతాయుక్తములగు హస్తములతో మ్రొక్కుచు మార్గమెఱింగింప నసంఖ్యేయ కన్యకా సహస్రముల చే నిండియున్న లోపలం బ్రవేశించి యంగనాద్వీపమునలె మెఱయుచున్న యం దద్భుతలావణ్యపూర్ణవిగ్రహలై దివ్యాలంకార శోభితలై యిటు నటు తిరుగుచున్న గంధర్వ స్త్రీలం గాంచి రాజపుత్రుం డది స్వప్నమో యని భ్రాంతిజెంది యామె వెంట నడుచుచుండెను.

అందున్న గంధర్వ కన్యకాజనమునకు సఖీహస్తావలంబనములే పాణిగ్రహణ మహోత్సవములు వేణువాద్యములయందే చుంబన వ్యతికరములు వీణలయందే కరరుహవ్యాపారములు కందుకక్రీడలయందే కరతలప్రహారములు భవనలతా సేక కలశకంఠములయందే భుజలతా పరిష్వంగములు లీలాడోలికలయందే జఘనస్తన ప్రేంఖిత ములు అశోకతరుతాడనములయందే చరణాభిఘాతములు కాని సురత విలాసములేమియు నెఱుంగరు. తత్ప్రక్రియలచే శృంగారచేష్టల నభ్యసించుచున్నట్లు కనంబడుచుండిరి.

అట్టి వినోదములం జూచుచుం జంద్రాపీడుండు మహాశ్వేత

వెంట నరుగుచు మఱికొంతదూరము వోయి నంతఁ గాదంబరీ ప్రత్యాసన్నలగు పరిజనుల మాట లిట్లు వినంబడినవి.

లవలికా! కేతకీకుసుమధూళులచే లవలీలతల కాలవాలములు గట్టుము.

సాగరికా! గంధోదక కనకదీర్ఘికలయందు రత్నవాలుకల జిమ్ముము.

మృణాలికా! కృత్రిమపద్మలతలయందుఁ గుంకుమ జల్లి చక్రవాక మిథునముల విడువుము.

మకరికా! గంధపాత్రములఁ గర్పూరపల్లవరసంబుఁ బరిమళింపఁ జేయుము.

రజనికా! భవనదీర్ఘికలయందలి తమాలవృక్షములచేఁ జీఁకటిగా నుండుతావుల మణిదీపములఁ జేర్పుము.

కుముదినికా! దానిమ్మపండ్లను బక్షులు దినకుండ ముత్తెపు పేరులం జుట్టుము.

నిపుణికా! మణిసాలభంజికల కుచములయందు కుంకుమరస పత్రభంగముల రచింపుము.

ఉత్పలికా! కనకసమ్మార్జనులచేఁ గదళీగృహములయందలి మణివేదికలం దుడువుము.

మాలతికా! సిందూరరేణువులచేఁ గామదేవగృహదంతివలభికకు రంగుసేయుము.

కేసరికా! భవనకలహంసలకుఁ గమల మధురసం బొసంగుము.

కదళికా! గృహమయూరముల దారాగృహము జేర్పుము.

కమలినికా! చక్రవాకశిశువులకు మృణాళక్షీరరసంబిడుము.

లవంగికా! చకోరపంజరములయందుఁ బిప్పలీతండులకలంబులఁ బోయుము.

మధురికా ! కిన్నరమిథునములను సంగీతశాలల విడువుము.

అట్టివినోదసంభాషణములన్నియు నాలింపుచుఁ గ్రమంబునఁ బోయి కాదంబరీ భవనసమీపమును జేరి అంతు సేవార్థమై యరుదెంచి యుభయపార్శ్వముల వసించియున్న యున్నమిన్నల మణికనక విభూషణకిరణ జాలంబులు నదీ ప్రవాహమువలె వ్యాపించుచుండెను. దివ్యరూపసంపన్నలగు గంధర్వ కన్యకలు మండలముగాఁ జుట్టునుం బరివేష్టించికూర్చుండ దివ్యమణిప్రభా ధగద్ధగితమగు శ్రీమంటపమధ్యంబున నీలాంశుకవిరచితంబగు హంసతూలికాతల్పంబునఁ దెల్లనితలగడపైఁ జేతులాని మహానరాహ దంష్ట్రావలంబిత యగు భూదేవివలె నొప్పుచు దేహప్రభాజాలజలంబు పెచ్చుపెరుగ భుజలతావిక్షేప పరిభ్రమణములచే విదళించుచుండిరో యనఁ జామరగ్రాహిణు లిరువంక వీచుచుండ నొయ్యారముగాఁ బంతుకొని సఖులతో ముచ్చటింపుచుఁ బర్యంకము దాపున నేలం గూర్చుండి కేయూరకుఁడను వీణావాహకుఁడు మహాశ్వేతయొద్దకు వెళ్ళివచ్చిన వర్తమానములం జెప్పుచుండ నచ్చెరువుతో నాలింపుచున్న కాదంబరీతరుణీలలామంబు చంద్రాపీడునకు నేత్రపర్వము గావించినది

భూలోకములో మహాసుందరులని పేరు పొందిన యిందుముఖులు గంధర్వకన్యకలకు దాస్యము సేయఁబనికిరారు. అట్టిగంధర్వకాంతలలో నిరుపమానసౌందర్యశాలిని యని ప్రఖ్యాతి వడసి గంధర్వకుల చక్రవర్తి కూఁతురై నిరతిశయభాగ్యవైభవంబులఁ బ్రకాశించు కాదంబరి నాదివ్యస్త్రీల నడుమఁ గనకమణి శ్రీమంటపమధ్యమున హఠాత్తుగాఁ జూచి నంతఁ జంద్రాపీడుని హృదయ మెట్లుండునో వ్రాయుట దుర్ఘటము. తద్భూషణమణి కిరణజాలంబులు కన్నులకు మిరుమిట్లు గొలుప విభ్రాంతుండై యొక్కించుకతడవేమియుం దెలియక మోహముతోనుండి యంతలోఁ దెప్పిరిల్లి ఆహా ! నాకన్ను

లెట్టి పుణ్యము సేసికున్నవో? ఇట్టి లోకైకసుందరినని వార్యముగాఁ జూడఁగలిగినవి. అయ్యారే! విరించి సర్వరమణీయవస్తువులచేర్చి యీ నారీరత్నమును సృజించెనని తలంచెదను. ఓహోహో! అక్క-మలగర్భంబు రూపాతిశయపరమాణువుల నిన్నిటి నెక్కడ సంపాదించెనో? తెలియదు.

నిక్క మీకాంచనగాత్రిని నిర్మించుచున్న విరించనుని కరతల పరామర్శక్లేశంబున నామె కన్నులనుండి జాఱిపడిన జలబిందువుల నుండియే భూమియందుగల కుముద కమలసౌగంధికాది వస్తువు లుత్పన్నంబులైనవి. బాపురే! ఈపూఁబోఁడి మోమంతయుఁ గన్నులుగా నే కానంబడుచున్నది? ఇది కీల్బొమ్మయా? బంగరుబొమ్మయా? అని వితర్కించుచున్న యన్నరనాథసూనుని దృష్టిప్రసారము కాదంబరీ నయన యుగంబున వ్యాపించినది.

అమ్మదవతియు నదరుపాటుతో నతనింజూచి రూపాతిశయ విలోకనమువలనం గలిగిన విస్మయముచే రెప్పవాల్పకుండ సూటిగాఁ జూపులతనిపై వ్యాపింపఁ జేసినది. తల్లోచన ప్రభావ్యాప్తిచేఁ దెల్లఁబడి కాదంబరీ దర్శన విహ్వలుండై యతండు కాదంబరీ దర్శన విహ్వలుండగు బలరామునివలెఁ బ్రకాశించెను.

కాదంబరి యట్లా రాజపుత్రు నబ్బురపాటుతోఁ జూచి మేను గగుర్పొడువ భూషణరవమేపార నట్టలేచి మేనెల్లం జెమ్మటలుగ్రమ్మఁ గంపముతో నతికష్టంబునఁ గొన్నియడుగు లెదురువోయి చిరకాల దర్శనమువలనఁ గలిగిన యుత్కంఠతో నాకలకంఠిని గంఠాశ్లేషము గావించినది.

మహాశ్వేతయుఁ బ్రత్యాశ్లేషము గావించుచు సఖీ! ఈతండు రక్షిత ప్రజాపీడుండగు తారాపీడుండను భూలోకచక్రవర్తికుమారుండు నిజభుజాస్తంభ విశ్రాంత విశ్వంభరాపీడుండు చంద్రాపీడుండను

వాఁడు. విజయయాత్రాప్రసంగమున నీభూమి కరుదెంచెను. చూచినది మొదలు నాకితండు నిష్కారణబంధుఁడై యొప్పెను. పరిత్యక్త సకలసంగనిష్ఠురమైనను నాచిత్తవృత్తి స్వభావసరళములగు సుగుణములచే నితం డాకర్షించెను. దాక్షిణ్య పరవశుండు నకృత్రిమ హృదయుండు విదగ్ధుండనగు నిర్నిమిత్త మిత్త్రుండు దొరకుట దుర్ఘటము గదా?

నేనువోలె నీవుగూడ నీసుకుమారునించూచి వాణీధవుని నిర్మాణకౌశలము పృధివికిఁ గల వాల్లభ్యసౌఖ్యము మర్త్యలోకము సురలోకమును మించుటయు మనుజస్త్రీలయొక్క నేత్రసాఫల్యము సర్వకళలు నొక్కచోటనుండు విధముం దెలిసికొనఁగలవని బలవంతముగా నీతని నిచ్చటికిఁ దీసికొని వచ్చితిని. నిన్ను గుఱించి యీతనితోఁ జాల చెప్పియున్నదానఁ గావున నితండు క్రొత్తవాఁడని సిగ్గుపడక అవిజ్ఞాతశీలుఁడని శంకింపక నాయందెట్టి ప్రీతిగలిగి యుంటివో యీని యందుఁగూడ నట్లే వర్తింపవలయును.

ఈతఁడే మనకుఁ బరమమిత్త్రుఁడు. ఈతఁడే మనకు దగ్గిర చుట్టము. ఈతఁడే మనకు నమ్మఁదగిన పరిజనుఁడు అని చెప్పినది. అప్పుడు చంద్రాపీడుఁడు కాదంబరికి నమస్కారముగావించెను.

అట్లు నమస్కరించిన చంద్రాపీడు నత్యంతప్రీతిపూర్వకముగా వారచూపులచేఁ జూచుచున్న కాదంబరియొక్క నేత్రకోణములనుండి శ్రమజలకణములవలె నానందబాష్పబిందువులు రాలినవి. మొగంబున సుధాధవళము లగు స్మితజ్యోత్స్నలించుక వ్యాపించినవి. ప్రతిప్రణామంబున నతని సత్కరింపు మని శిరంబున కెఱింగించుచనవివోలె భ్రూతలు పైకెగసినవి.

అప్పు డందున్న గంధర్వకన్యకలు తిర్యగ్వీక్షణముల నతని సోయగము బరికింపం దొడంగిరి.

కాదంబరి సంభ్రమముతో నతనికి నమస్కరించి మహాశ్వేత తోఁగూడఁ బర్యంకమునఁ గూర్చుండెను. పిమ్మటఁ బరిజనులచేఁ దొందరగాఁ బర్యంకశిరోభాగ ప్రాంతమున వేయఁబడిన హేమపాదాంకితమగు రత్నపీఠంబునఁ జంద్రాపీడుఁడు పవిష్టుం డయ్యెను.

అప్పుడు ప్రతిహారులు కాదంబరీ మహాశ్వేతల సంవాదప్రకారము విను తలంపుతో సంవృతముఖన్యస్తహస్తలై హస్తసంజ్ఞలచే వేణువీణాది గీతధ్వనులు వందిమాగధ జయశబ్దముల నంతటను నాపివేసిరి.

అంతలోఁ గాదంబరి లేచి పరిజనోపనీతమగు నుదకముచే మహాశ్వేతపాదములు గడిగి యుత్తరీయాంశుకమునఁ దడియొత్తి వెండియుఁ దల్పంబునఁ గూర్చుండెను.

పిమ్మటఁ గాదంబరికిఁ బ్రాణసఖురాలు, అనురూపరూపలేఖ మదలేఖ యనునది రాజపుత్రుం డిచ్ఛగింపకున్నను బలవంతమున నతని పాదంబులం గడిగి తడియొత్తినది.

అప్పుడు మహాశ్వేత కర్ణాభరణ మణికిరణ కిమ్మీరిత మగు కాదంబరియొక్క బుజముపైఁ జేయి వైచి చామరపవనంబునఁ జారుచున్న కుసుమంబు వెండియు వేణికాబంధంబునం గూర్చుచు సఖీ! కాదంబరీ! కుశలముగా నుంటివా? అని యడిగిన గాదంబరియు నిజగృహనివాసంబున నపరాధము జేసినదివోలె సగ్గుపడుచు నిట్లుత్తరము చెప్పినది.

చ॥ ప్రియసఖి నార చీరల ధరించి భయంకర భూరికందరా
లయమునుండి యాకలముల్ భుజియించుచు దారుణ వ్రత
క్రియలను గాలము గ్గడుప హీరహితాత్మకనై న నాకనా
మయమున కేమిలోటిట సమస్త సుభోగముల భజింపఁగ॥

వ॥ అని పలికి,

గీ॥ కలికి తత్కాలజనిత శోకప్రవృత్తి
బ్రియవయస్యనుఁ జూచుచుండియుఁ గడంక
నాపలేదయ్యెఁ దనచూపు లతనిమీఁదఁ
బడక యుండఁగ నెన్ని యుపాయములను॥

అశ్రుజలపూరితనయనయై యుజ్జ్వలజనయన ముహూర్తకాల మూరకొని యంతలోఁ దనకుఁ దాంబూలమీయఁబోవుచు వారించుచు మహాశ్వేత యిట్లనియె. సఖి! మనమందరము క్రొత్తచుట్టమైన యీరాజకుమారు నారాధింపవలయును. కావున ముందుగా నతనికిఁ దాంబూల మిమ్మని పలికిన విని యక్కలికి యించుక యవ్యక్తముగా మొగము వంచి సన్నినియెలుంగున ప్రియసఖి! పరిచయము లేకపోవుటచే నిచ్చుటకు నాకు సిగ్గగుచున్నది. దీనిం గైకొని నీవే వానికిమ్ము అనవుడు మహాశ్వేతముఖ రసనా చలన సంజ్ఞచే వారించుచు నట్లనకుము. నీవే యీయవలయునని పలుమారు బోధింప నెట్టకే యంగీకరించినది.

మహాశ్వేత మొగమునుండి దృష్టుల నాకర్షించునదియే మేను గంపమునొందఁ గన్నులుమూసికొని నిట్టూర్పులు నిగుడించుచు వొడలంతయుఁ జెమ్మటలు గ్రమ్మ సాధ్వసపరవశయై యతిప్రయత్నముతో నప్పల్లవపాణి తాంబూలగర్భ హస్తపల్లవము చాచినది.

అప్పుడు చంద్రాపీడుండును ధనుర్గుణాకర్షణకృత కిణశ్యామలమయ్యు స్వభావపాటలమై యరుణనఖకిరణ లలితములగు నంగుళులచేఁ బొలుపొందు కరతలంబు తాంబూల మందికొనుటకై చాచెను.

అప్పుడు తద్విలాసములం జూచుటకు వేడుకకలవియుం బోలె నెక్కడినుండియోవచ్చి రసములన్నియు నా మెయందుఁ బ్రవేశించినవి.

శ్వేదజలపాతపూర్వకముగా మన్మథునిచేత నీదాసజనము నీకీయఁబడినది స్వీకరింపుమని తన్నర్పించుకొనునట్లు ఇదిమొదలు

మదీయజీవితము నీహస్తమందుండఁగలదని స్థాపించుచున్నట్లు కాదంబరి యతనిచేతఁ దాంబూలమిడినది. పిమ్మట భుజలతానుసారముగాఁ గరకిసలయమును లాగికొనుచు ననంగశరభిన్నమధ్యమగు హృదయమువలెఁ జేతనుండి జాఱిపడిన రత్నవలయమునుఁ దెలిసికొనఁజాలదయ్యెను.

మఱియొకతాంబూలము మహాశ్వేత కిచ్చి యచ్చేడియ పచ్చవిల్తుని రాయిడింబడియున్న సమయంబున నొకశారిక వారికడ కరుదెంచి తన్నుఁ బరిమికొనివచ్చిన చిలుకం జూపుచుఁ గాదంబరి కిట్లనియె.

భర్తృదారికా! కాదంబరీ! నన్ను బాధింపుచున్న యతిదుర్వినీతుఁడగు నీపతంగాధము నేమిటికి వారింపవు? వీనిచేఁ బరిభవింపఁబడుచున్న నన్నిఁక నుపేక్షించితివేని నీపాదములాన తప్పక ప్రాణముల విడిచెదను సుమీ! అని పలికినంతఁ గాదంబరి యించుక నవ్వినది.

అప్పుడు మహాశ్వేత విస్మయముతో నీశారిక యేమనుచున్నదని మదలేఖనడిగిన నప్పడఁతి యిట్లనియె. దేవీ! యీశారికను గాళిందియను పేరుపెట్టి మారాజపుత్రికయే పెంచుచుఁ బరిహాసమను పేరుగల యీచిలుకకు స్వయముగాఁ బెండ్లిజేసి భార్యాభర్తలగాఁ బిలుచుచున్నది. నేఁటి ప్రాతఃకాలమునఁ గాదంబరీ తాంబూలకరండవాహిని యగు నీతమాలికతో నేకాంతముగా నేదియో మాటాడుచుండ నాచిలుకం జూచినదఁట. అప్పటినుండియు నీషాన్యరోషకషాయితమతియై యీశారిక యీచిలుకంజూడదు. మాటాడదు. చేరనీయదు. మేమెంత బ్రతిమాలినను బ్రసన్నురాలు కాకున్నదిది యే దీనివృత్తాంత మని చెప్పిన విని మందహాసము గావించుచుఁ జంద్రాపీడుఁ డిట్లనియె.

అగు నగు నీవార్త నిదివఱకే మేము వినియుంటిమి. కాదం

బరీదేవియొక్క తాంబూలకరండ వాహినియగు తమాలికను వరించి పరిహాసమను చిలుక విరహవేదఁ జెందుచున్న దని లోకమున జనులు చిత్రముగాఁ జెప్పుకొనుచున్నారు. ఈవృత్తాంతము కర్ణపరంపరచే రాజకులమంతయు వ్యాపించియున్నది. సిగ్గుమాలిన యీ తెమాలిక మూలమున పతత్రము కళత్రమును విడుచుట వామాచారమై యున్నది. అది యట్లుండనిమ్ము. చపల యగు నీదుష్టదాసినిఁ గాదంబరి యేమి టికి మందలింపదు? అగు నీశారిక నీచిలుకకుఁ బెండ్లి జేయునప్పు డెన్ని యో బుద్ధులు గఱపియేయుండు నవి నిలిచియున్నవియా? స్త్రీలకు సాపత్న్యపరిభవంబు ప్రధానకోపకారణంబు పెద్దవివాదహేతువుగదా? ఇట్టిపరాభవములయందుఁ దఱుచు స్త్రీలు విషమైనం దిందురు. అగ్గి నైనం బడుదురు. ఈశారిక గట్టిదియే అట్టిపని యేదియుం జేయ లేదు. ఇప్పుడు మనమీ చిలుకచే నీతప్పు గావుమని దీనిం బ్రతిమాలింపఁ జేయుదము. అప్పుడు ప్రసన్నురాలై భర్తను మన్నించుగాక. అట్లు మన్నింపదేని యీశారికదే తప్పుగా గణించి దీని విడిచివేయుదము పరాభవము జేసి విడిచిన దీని నెవ్వరాలాపింతురు? ఎవ్వరు మన్నింతురు? ఎవ్వరు పోషింతురు? ఇదియే దీనికిఁ బ్రాయశ్చిత్తమని పలికిన విని కాదంబరీ పరిచారిక లెల్లఁ దత్క్రీడాలాపముల గ్రహించి నవ్వుకొనిరి.

అప్పుడాచిలుక యతని నర్మాలాపము నాలించి యిట్లు పలికినది. ధూర్త! రాజపుత్రా! యీశారిక రాజకుల సంపర్కము వలనఁ జతురమతియైయున్నది. నీవుగాని, యితరులుగాని దీనిని భయ పెట్టఁజాలరు. ఇవి పరిహాసజల్పితము లని తెలిసికొనఁగలదు. ఈవ క్రోక్తులు దీనిముందరఁ బనికిరావు. కోపప్రసాదములయొక్క కాల కారణప్రమాణవిషయంబులఁ బాగుగా నెఱుంగును. శృంగారభాషిత ముల కిది నెలవని పలుకుచున్న సమయంబునఁ గంచుకి యరుదెంచి

ఆయుష్మతీ! మహాశ్వేతా! చిత్రరథుండును భార్య మదిరా మహాదేవి యు నీరాక విని మిగుల నానందించుచున్నారు. నీతో ముచ్చటించుటకుఁ దొందరపడుచు వేగఁ దీసికొని రమ్మనిరని పలికినది.

అప్పుడు మహాశ్వేత కాదంబరీ! నేను నీ తలిదండ్రులఁ జూడఁ బోవుచున్నాను. నేను వచ్చుదనుక నీతం డెంనుండవలయు నని యడిగిన నప్పుడంతి స్త్రీలహృదయస్థానములయందని మనసున ననుకొని ప్రకాశముగా నిట్లనియె. సఖీ! నీవు నన్ని ట్లడిగెద వేల? చూచినది మొదలు శరీరమునకు, భవనమునకు, విభవమునకు నీతండే పరివృఢుండని తలంచుచుంటి ప్రియసఖీ! హృదయమునకుఁ గాని యాయువునకుఁ గాని యెందిష్టమో యందే యుండవచ్చునని చెప్పిన మహాశ్వేత యిట్లనియె.

సఖీ! అట్లయిన నీమేడ సమీపమందున్న ప్రమద వనము నందలి క్రీడాపర్వతమునఁ గట్టఁబడిన మణివేశ్మమందు నివసింపఁజేయుమని యుపదేశించి మహాశ్వేత గంధర్వసార్వభౌముం జూడఁబోయినది.

చంద్రాపీడుండును మహాశ్వేతతోడనే బయలుదేరి వీణావాదినులు వేణువాద్యనిపుణలు సంగీతవిద్యాపారంగతలగు గంధర్వకన్యకలు పెక్కండ్రు కాదంబరీ సమాదిష్టలై తన్ననుసరించి రాఁ బూర్వపరిచితుండగు కేయూరకుండు ముందు నడుచుచు మార్గము జూపుచుండ రెండవజయంతమువలె నొప్పుచున్న యమ్మణి మందిరమున కరిగెను.

పిమ్మటఁ గాదంబరియుఁ బరిజనమునెల్ల విడిచి యొక్కరితయే మేడ యెక్కి తల్పంబునం బండుకొని యాత్మీయంబలగు వినయముగ్ధతా కుమారభావ కులమర్యాదాది విశేషంబులం దలంకొని యగ్గలంబగు సిగ్గు జెందుచు నిట్లు విచారించినది.

అయ్యో! మోహాంధురాలనై యిప్పుడు నే నెట్టి పని గావిం

చితివి? అతం డదృష్టపూర్వుఁడు. కనంబడఁగూడదని యించుకయు శంకింపనైతి. నన్ను లోకులు లఘుహృదయఁగాఁ దలంతు రని నిర్లజ్జనై యాకలింప నైతిని. గురుజనమునకు వెరవక లోకాపవాదమునకు భయపడక మహాశ్వేత దుఃఖితయైయున్న దనుమాట యాలోచింపక పరిజనము జూచునని తెలియక నష్టచేతననై దుష్టమగు పని కావించితిని నాప్రమాదము స్థూలబుద్ధులుగూడఁ జూలకనగాఁ దెలిసికొనఁ జాలుదురనిన ననుభూతకందర్పవృత్తాంతయగు మహాశ్వేతయు సకల కలాకుశలలగు సఖురాండ్రును రాజకులసంచారచతురులగు పరిజనులును, గ్రహించుట యేమియబ్బురము? అంతఃపుర దాసు లిటువంటిపనులఁ దెలిసికొన నతినిపుణదృష్టిగల వారుగదా?

అన్నివిధముల నే నిప్పుడు భ్రష్టురాలనైతిని. నాకిప్పుడు మరణమే శ్రేయము. బ్రతుకుట లజ్జాకరము. ఈవృత్తాంతము విని నా తల్లిదండ్రు లేమందురో? ఏమిజేయుదును? ఇందులకుఁ బ్రతీకారమేది? ఏయుపాయమున నీస్ఖలితమును గప్పికొందును. నాయింద్రియచాపల్య మెవ్వరితోఁ జెప్పికొందును.

అయ్యయ్యో! నాసఖుల ముందరఁ బెండ్లియాడనని శపథము జేసి యావార్త కేయూరక ముఖముగా మహాశ్వేతకుఁ దెలియజేసితినే? ఆమాట యించుకయు జ్ఞాపకము లేకపోయినది. శఠవిధి యా చంద్రాపీడు నాకడ కేమిటికిఁ గొనిరావలయును? అతఁ డెవ్వఁడు? ఎప్పుడైనఁ జూచితినా? వింటినా? తలంచితినా?

వానిం జూచినంతనే నాయింద్రియము లన్నియు విత్తమిచ్చి కొనఁబడినట్లు తద్వశములై పోయినవే? తెలిసికొంటి. నాచపలునితో నాకేమియుం బనిలేదు. అనిక్షణకాలము ధ్యానించి యంతలో మన్మథునిచేతఁ బ్రాణములతోఁగూడ నీధైర్యావలేప మపనయించెదఁ జూడుమని భయపెట్టఁబడినటులో లెఁ గ్రమ్మరఁ దనహృదయమ్మునఁ

జంద్రాపీడాభిముఖమ్ము గావించి ప్రేమావేశంబునఁ బరవశురాలై యట్టె లేచి వాతాయనమునం గూర్చుండి యాక్రీడాపర్వతమునుఁ జూచుచుండెను.

చంద్రాపీడుండును రెండవకాదంబరీ హృదయమువలె నొప్పుచున్న యమ్మణిమందిరము ప్రవేశించి యందు బహువిధోపధానములతో వెలయుచున్న కుథయందుఁ బంధుకొని యథానిర్దిష్టస్థానోపవిష్టలై గంధర్వకన్యకలు సంగీతము పాడుచుండఁ గేయూరకునితోడఁ బ్రయనుగులిడి డోలాయితచిత్తుండై యిట్లు తలంచెను. ఆహా! ఈగంధర్వరాజపుత్రిక విలాసములు సకలలోకమనోహరములు. ఆరాధింపకయే ప్రసన్నుండైన మకరధ్వజుండు నాకీవైభవము గలుగఁ జేసెను. అనురాగముతోఁ గూడిన క్రేగంటిచూపులచే సన్నాచాపల నేత్రవిలోకించుట. తచ్ఛరపాతంబునం గాదే? నేనామె మొగంబు జూచినప్పుడు చిరునగవుతో నాచూపులఁ దనపై వ్యాపింపఁజేసికొనుచున్నది.

మఱియు సిగ్గుచే వదన మవ్వలకుఁ ద్రిప్పుకొనియుఁ బ్రతిబింబప్రవేశమార్గంబున నోలెఁ గపోలదర్పణంబుల నాకర్షించినది. నాకుఁ దాంబూల మిచ్చి యలసినదవోలెఁ దమాలపల్లవమును వీచుకొన్నది. ఇదియంతయుం జూడ నాచేడియ నాయందు బద్ధానురాగయై యున్నట్లు తోచుచున్నది. సందియము లేదని తలంచుచు నయ్యో? మానుషసులభమగు లఘుత్వము మిథ్యాసంకల్పసహస్రములచే నన్నిట్లాయాసపెట్టుచున్నది. యౌవనమదము, వివేకమును హరించును. యౌవనులదృష్టి తిమిరోపహతమైనదివోలె నల్పమునుగూడఁ బెద్దదానిగాఁ జూపును. ఆత్మగౌరవత రూపాభిమానము గల కులటవలెఁ దనలోపము దెలిసికొనఁజాలదు. ఇంద్రజాల పించికవలె నాశ లేనిదానినైన నున్నట్లు తోపంచును. అని యాలోచించుచు నోహో! నేనిట్లు

వృథగా మనసును ఖేదపెట్టుచుంటివేల ? నిజముగా నీగజగామినికి నాయందనురాగము గలిగెనేని మనోభవుఁడే యవిలంబముగాఁ దెలుపఁగలఁడు. నాసందియమతఁడే తీర్పఁగలఁడని వితర్కించుచుఁ గొంత సేపు సంగీతవిద్యావినోదంబుల నలరారి యంతలో లేచి యుపవనాలోకనకౌతూహలచిత్తుండై క్రీడాపర్వత శిఖరమెక్కెను.

కాదంబరియు నారాజకుమారుం గాంచి అయ్యో ! మహాశ్వేత యింకను రాలేదా ? వచ్చుచున్నదేమో చూచెదంగాక యని యాగవాక్షమునుండి లేచి యసంగత పరిచారికయై మేడపై కెక్కెనది. అప్పుడు విరళముగాఁ బరిజనులు కూడఁబోయి యుండెడగలకుండఁ జతుర్దండ యుక్తంబగు ఛత్రింబుబట్టిరి. కొందరు వింజామరలతో విసరుచుండి రప్పుడు

సీ॥ ఒకసారి యలతమాలికయంసమునఁ జేతు
లాని రొయ్యార్యముల భినయించు
నొకతేప మదలేఖనుపన్యాహానము సేసి
కమ్రశృంగారశైఖరుల నెరపు
నొకపరి యలరిచిట్టకముల వెలయించి
ఛత్రదండములహస్తములనాను
నొకమారు ద్వారపాలికల వేత్రాగ్రభా
గములఁ జెక్కుల నాని రమణజూపు॥

గీ॥ గప్పురపు వీడె మధరాంతికమునఁ జేర్చు
నవ్వుతో వానిఁ జూచుచు నానలినినేత్ర
యతనిచేఁ జూడఁబడుచుఁ దా నట్టులందు
నెంతసేపాలసించెనో యెఱుఁగదయ్య॥

మహాశ్వేత వచ్చిన దని ప్రతీహారి చెప్పగా విని యదరుపాటుతో నమ్మేడ దిగి స్నానాదిక్రియలయందుపేక్షగలదైనను మహా

శ్వేతానురోధంబున దివసవ్యాపారము లోకరీతి నిర్వర్తించినది.

చంద్రాపీడుండును పర్వతశిఖరావతరణంబు గావించి యభీష్ట దేవతల నారాధింపుచు నమ్మణిమందిరమందే యాహారాది వ్యాపారముల జరిగించెను. భుజించినతరువాత నతండాక్రీడాశైలము తూరపు భాగమున లతామంటపముక్రింద సంగీతగృహము ప్రక్క నొప్పుచున్న మరకత శిలాతలంబునం గూర్చుండి తాంబూలము వైచికొనుచు నందలి విశేషంబులం బరికింపుచుండ నమృతరసంబున నాకసంబుం బూయబడినట్లు చందన రసవర్షంబున దిగంతములు దడుపఁబడినట్లు పాలచే భూమియంతయు ముంపఁబడినట్లు తెల్లనితేజమొండతని కన్నులం బడిన వెరగందుచు నిట్లు తలంచెను.

ఆహా! భగవంతుండగు శీతభానుండ కాండమున నుద యించెనా? లేక పాండురజలయంత్రధారలు విడువఁబడినవియా? కాక పవనవిశీర్యమాణములగు శీకరములచే భువనమంతయుఁ దెలుపుజేయుచు నాకాశగంగ భూమికి దిగుచున్నదియా? అని యాలోచించుచుఁ దదాలోకానుసారముగా దృష్టి వ్యాపింపఁజేసెను.

సీ॥ సురుచిర ఛత్రచామరములఁ బూని గం
ధర్వ కన్యకలు ప్రాంతముల నడువ
మాలతీసరిపుష్ప మాలికఁ గేలఁగై
కొని తమాలిక పార్శ్వ మనుసరింప
ధౌత కల్పద్రులతా దుకూలములఁ జే
కొని ముందుఁ గేయూరకుండ నడువ
నంగరాగసనాథ మగు పాత్రమును బూని
ప్రతిహారి కై దండఁ బట్టికొలువ॥
గీ॥ వెన్నెలకు జీవితంబన వివిధరత్న
ముల యశోరాశి యనఁగ జూపులకుఁ దెలుప

ప్రిభలనీనెపు తారహారంబు బూని
వచ్చె మదలేఖ తరళికా వనితతోడ॥

వారిం జూచి చంద్రాపీడుం డీతెలుపునకుం గారణం బామె లేతనున్న రత్నహారంబని నిశ్చయించి దూరమునుండియే ప్రత్యుత్థానాది సముచితోపచారములం గావించి తనకు నమస్కరింపుచున్న మదలేఖ లేవనెత్తి యమ్మరకతశిలాతలంబును గూర్చుండఁబెట్టెను.

అప్పుడఁతియు నొక్కింత తడవుకూర్చుండి యంతలో లేచి యతనియంగములఁ జందనాద్యంగరాగంబుల నలఁది యాదుకూలంబులు గట్టఁజేసి మాలతీదామంబభిరామముగాఁ దచ్ఛిఖం జుట్టి యప్పేరు చేతంబూని పేటలు సవరించుచు నిట్లనియె.

రాజకుమారా! నీసౌకుమార్య మేజనునిఁ బ్రీతిపరవశునిఁ జేయకుండెడిని? మనోహరాకారము గల మిమ్మేకామిని జీవితస్వామిగాఁ గోరకుండెడిని? ఆకారణవాత్సల్యముగల మీచరిత మెవ్వారికి బంధుత్వము గలపకుండెడిని? స్వభావమధురమగు మీవ్యవహార మెవ్వారికి మైత్రిఁగూర్పకుండెడిని? మీయనుఁయమే మాబోటులకు మీతో మాటాడుట కవకాశ మిచ్చుచున్నది. ప్రథమదర్శనము నందే నమ్మకము గలుగఁజేసిన మీయాకారమునే యుపాలంభింపఁదగినది. స్వీయముగా హృదయమునే యాకర్షించిన జీవితస్వామికేమి లియ్యఁబడదు? మాభర్తృదారిక యీరూపముగాఁ బ్రణయమును దెల్పుచున్నది. కాని విభవమునుగాదు. మీనిమిత్తమై జీవితమైన నర్పించి పశ్చాత్తాపము జెందదు. సత్పురుషుల మహిమ దాక్షిణ్యము గలదగుటఁ బ్రణయిజనుల నిరాకరింపదు. ఈవస్తుప్రదానమునఁ గాదంబరి మీవిషయమై యపరాధము జేసినదానివలె సిగ్గుపడుచున్నది.

హారమునం గల నాయకమణి సముద్రమథనకాలంబునం

బుట్టినది. శేషాభిఖ్యచే నొప్పుచున్నది. దీనిం దొలుత సముద్రుఁడు తన గృహంబునకు కరుదెంచిన వరుణనకుఁ గానుకగా నిచ్చెను వరుణుం డాకానొక సమయంబునఁ జిత్రరథునకిచ్చెను. అతండు కాదంబరి కిచ్చెను.

ఆమె మీగూపమున కనురూపమగు నాభరణ మిదియని మీకడకంపినది. మీవంటివారితర దత్తాభరణ భారము వహింపరు. కాని కాదంబరికిఁ బ్రియముగా దీనిం ధరింపవేఁడుచున్నాను. ఇది తప్పుగా గణింతురేని మహాశ్వేతను నిందింపుఁడు. ఆమెయే యిట్లు చేయుమని తరళికనుగూడఁ బంపినది. అని పలుకుచు మదలేఖ యాహారమును మేరువుమీఁదఁ దారాచక్రమునువలెఁ దద్వక్షస్థలమున సంఘటించినది.

అప్పుడు చంద్రాపీడుఁ డామాటలు విని వెరగుజెందుచు సబహుమానముగా నిట్లనియె తరుణీమణీ! నీవు మంచి నిపుణురాలవు గదా! ప్రత్యుత్తరావకాశము లేకుండఁగనే యుపన్యసించితివి. ముగ్ధరాలా! దీని స్వీకరించుటకు మానుటకు మే మెవ్వరము? ఆకథ యిదివఱకే యస్తమించినది. సౌజన్యశాలినులైన మీగుణముల చేత నీజనుండు కొనఁబడియెను. మీకిష్టమైన వ్యాపారములకు నియోగింపుకొనుఁడు. మిక్కిలి దాక్షిణ్యము గల కాదంబరియొక్క సుగుణము లెవ్వానివశమై జేసికొనకుండెడి నని పలికి పెద్దతడవ్వడఁతిని గుణించినకథలే చెప్పికొనుచు గొంతవడికి నమ్మదలేఖననిపి వెండియుఁ గ్రీడాపర్వత శిఖర మధిష్ఠించెను.

కాదంబరియు మదలేఖవలన నంపు జరిగిన వృత్తాంతమంతయుం దెలిసికొని ఛత్రచ్ఛామరాది చిహ్నముల నేమియుం బూనక తమాలికనుమాత్రము వెంటఁబెట్టికొని క్రమ్మర నామేడనెక్కి యుదయగిరి గతుం డగు చంద్రునివలె నొప్పు నప్పురుషరత్నమును జూచి

వివిధవిలాసతరంగితములగు విలోకనములచే సతనిమనసుహరించినది.

ఆలింగన మొనరింపుమని సంజ్ఞజేయు దానివలె పవనచలితంబగు నంబరంబు సవరింపు నెపంబునఁగుచంబులరెండు చేతలం గప్పుచు స్మరశరవిధురాలనై తినని తెల్పు చందంబునఁ బుష్పంబుల విరజిమ్ముచు నమస్కరించుదానివలెఁ గేశపాశమునుండి పూవులలాగి బోసిటంబట్టుచు నీరీతి సాయంకాలమువఱకు ననేకలీలలు బ్రకటించినది.

అంతలో నంబరమణి యపరాంబునిధి మగ్నుండగుటయుఁ గాదంబరీహృదయరాగసాగరంబునంబోలె సంధ్యారాగంబున జీవలోకంబు బూరితంబయ్యె. క్రమంబున దిఙ్ముఖంబులు నీలాయమానంబులై మెల్లమెల్లనఁ జీకటులు వ్యాపింపదొడంగినవి. అంతలోనే లాంఛన చ్ఛలంబున శర్వరీ భార్య నురంబునఁదాల్చి కుముదినులచే గృహీతపాదుండై ప్రత్యక్షుండైన చందంబున దిక్కులఁ బ్రకాశింపఁజేయుచు రోహిణీ కళత్రుండు నేత్రపర్వము గావించెను.

కుసుమాయుధాధిరాజ్య కాతపత్రుండై కుముదమిత్రుండు పండువెన్నెలలుఁ గాయుచుండఁ జంద్రాపీడుండు చందనరసప్రక్షాళితంబగు ముక్తామంటపమున వసించి యందలి వింతలం జూచుచు వెన్నెలల సేవించుచున్న సమయంబున కేయూరకుం డరుదెంచి రాజపుత్రా! కాదంబరి మీదర్శనముజేయ వచ్చుచున్నదని విన్నవించుటయు నతండు సంభ్రమముతోఁ జూచుచుండఁ దత్కాల రమణీయంబగు వేషంబున సాక్షాచ్చంద్రోదయ దేవతవలె నొప్పుచుఁ గాదంబరి మదలేఖ చేయిపట్టుకొని మందగమనంబునఁ జనుదెంచి ప్రీతిపేశలత్వమునుఁ బ్రకటింపుచుఁ బ్రాకృతురాలివలెఁ బరిజనోచితమగు క్షితితలంబునఁ గూర్చుండెను.

వలదు వలదు. అని మదలేఖ బ్రతిమాలికొనుచున్నను వినక చంద్రాపీడుడు తాను గూర్చున్న మరకతశిలావేదికం దిగి యొదిగి

యూపాంతమున నేలనే కూరుచుండి మెల్లన నిట్లుపన్యసించెను.

దేవీ! దృష్టిపాత మాత్రమునకే సంతసించు దాసజనుని విషయమై సంభాషణాది ప్రసాద మవసరములేదు. అట్టి యనుగ్రహమే కలిగినచోఁ జెప్పఁదగినదేమి? నిపుణముగా నాలోచించినను నీకిట్టిదయ గలుగుటకు గుణలేశమైన నాయందున్నట్లు కనంబడదు. అభినవసేవకునిగూడ నిట్లు చూచుచున్నది. నీసుజనత్వ మతిసరళమైనది గదా? ఓహో! నీవెవ్వనిఁబనులకు నియోగింతువో వాఁడే ధన్యుఁడు. కన్నుసన్న జేసినంతనే పనులుగావించెడు భృత్యునివిషయమై నీకిట్టి యాదర మేమిటికో తెలియదు. ఈశరీరము పరోపకారముపకరణ కరణమైయున్నది. జీవితము తృణముకన్నఁ దేలిక యగుచున్నది. నీగౌరవమే కానుకగాఁ గోరి యరుదెంచిన మేమును, ఈశరీరము, ఈ జీవితము, ఈయింద్రియములు నీ యధీనములు. నీయిష్టమువచ్చిన పనికి నియోగింపుము. అని పలికిన విని మదలేఖ యించుక నవ్వుచు నతనిమాటల కడ్డమై యిట్లనియె. రాజపుత్రా! నీపలికినదే సత్యము కాని యతియంత్రణచేఁ గాదంబరి ఖేదమును సిగ్గునుం బొందుచున్నది. ఎందులకిట్లు పలికెదవు? నియమనముతక్క తక్కినవన్నియు నామె యంగీకరించుచున్నది. యుపచారఫల్గువగు వచనంబుల నీబాలికను సందేహడోలిక నెక్కించి యూపుచుంటివిగదా? అని పలుకుచుఁ బ్రస్తావముగా మీతండ్రి తారాపీడుం డెట్టివాఁడు? విలాసవతి యెట్టిది? మీరాజధాని యుజ్జయిని యిక్కడి కెంతదూరమున్నది? భారతవర్ష మెట్లుగానుండును? మర్త్యలోకవిశేషము లేపాటరమణీయములని యడుగుటయు నతండు తదనుగుణ్యములగు మాటలచే వారికి సంతోషము గలుగఁజేసెను.

అట్లు కాదంబరి కొంతసేపందుండి కేయూరకునిఁ జంద్రాపీడ సమీపమున విడిచి శయనసౌధంబునకుం బోయినది. చంద్రాపీడుం

ను కేయూరకుఁడనుగులోత్తుచుండఁ గాదంబరి యొక్క నిరభిమా నత్వ గంభీరత్వాభిరూపత్వాది గుణంబులును మహాశ్వేతయొక్క నిష్కారణ వాత్సల్యము మదలేఖయొక్క సౌజన్యము గంధర్వరాజ లోకసమృద్ధి కింపురుషదేశరమ్యత్వమును మనమున వితర్కించుచు నా మరకతశిలాతలపర్యంకమున శయనించి సుఖముగా నిద్ర బోయెను.

మరునాఁ డరుణోదయంబున మేల్కాంచి రాజపుత్రుండు కా ల్యకరణీయంబులు దీర్చికొని తాంబూలము చేతం గూని కేయూర కునితో నోయీ! నీవుపోయి మహాశ్వేత యెందున్నదో కాదంబరి యేమిచేయుచున్నదో చూచి రమ్మని పంచుటయు నతం డతిరయం బునం బోయి వచ్చి నమస్కరించి, దేవా! తెల్లని విభూతిరేఖలు ఫా లమునఁ గ్రాల జపమాలికలం ద్రిప్పుచుఁ బాశుపతవ్రతి చారిణులై శాటీపటంబులం దాల్చియున్న పరివ్రాజికలును జటాజినమౌంజీ వల్కలాషాఢదారిణులైన తాపసులును సాక్షాన్మంత్రదేవతలవలె దేవ తాస్తుతి శ్లోకములఁ బఠించుచుఁ జుట్టునుం బరివేష్టింప మందిరప్రాసా దము క్రింద నంగణసౌధవేదికయందుఁ గూర్చుండి దర్శనాగతులగు గంధర్వ బంధువృద్ధుల సన్మానింపుచు మహాశ్వేత కాదంబరితో ము చ్చటింపుచున్న దని యెఱింగించెను.

పిమ్మటఁ గేయూరకుఁడు మార్గ మెఱింగింపఁ జంద్రాపీడుఁడు అంతఃపురవిశేషంబులం జూచుచుఁ గ్రమంబున మహాశ్వేత యొద్ద కుఁ బోయి నమస్కరింపుచు నావేదికయందే కూర్చుండి క్షణకాల మూరకొని మహాశ్వేత మొగంబు పరీక్షింపుచుఁ గపోలములు ప్రకా శించునట్లు మందహాసము గావించెను. అప్పుడు మహాశ్వేత తదభి ప్రాయము గ్రహించి కాదంబరి కిట్లనియె.

సఖీ! చంద్రికిరణములచేఁ జంద్రికాంత మణివలె నీగుణము లచే నార్ద్రీకృతహృదయుండై చంద్రాపీడుండు వెళ్ళనిచ్ఛయించియు

నేమియు మాటాడఁజాలకున్నవాఁడు. ఇతనివృత్తాంతమేమియుం దెలి యక రాజచక్రము త్రొట్రుపడుచుండును. దూరమందున్నను బద్మిని పద్మబాంధవులకుఁ బోలె బ్రళయపర్యంతము మీయిరువురకు నీప్రీతి స్థిరమై యుండకమానదు. ఈకుమారున కరుగుట కనుజ్ఞ యిమ్మని పలికిన విని కాదంబరి నెచ్చలీ! పరిజనయుక్తముగా నీజన మీకుమా రునకు తనయంతరాత్మవలెనే స్వాధీనమైయుండ నిందుల కనురోధ మేమి? అట్లే పోవచ్చునని పలుకుచు గంధర్వకుమారులం జీరి వీని స్కంధావారమును జేర్పుఁడని యాజ్ఞాపించితినది.

అప్పుడు చంద్రాపీడుఁడు లేచి తొలుత మహాశ్వేతకు నమ స్కరించి తరువాతఁ గాదంబరికి మ్రొక్కి ప్రేమపూరితమగు తదీయ దృష్టి చేతను, మనసు చేతను గ్రహింపఁబడుచు దేవీ! ఏమందును? లోకమున బహుభాషకు నాదరింపరుగదా? నన్నుఁ బరిజనకథల యందు స్మరింపుచుండ వలయు నిదియే నాకోరిక యని పలికి య తండు యంతఃపురమునుండి బయలుదేరెను.

అప్పుడు కాదంబరితక్క తక్కిన యంతఃపురకాంత లందఱు తద్గుణగౌరవముచే నాకర్షింపఁబడి పరవశలై బహిర్ద్వారమువఱకు నతని ననుగమించి యరిగిరి. అందరివలనను నామంత్రణము వడసి యతండు కేయూరకానీతమగు నింద్రాయుధ మెక్కి గంధర్వకుమా రులతోఁ గూడికొని నడుచుచున్న యతనికి హృదయమందే కాక యన్నికడలను గాదంబరి యున్నట్లు కనంబడుచుండెను. అతనిమనం బు తన్మయంబగుటఁ బోవలదని వెనుకనుండి లాగుచున్నట్లును ముం దడ్డము వచ్చినట్లును దోచుచుండెను. అట్టివిరహముతో నతండు క్ర మంబున మహాశ్వేతాశ్రమము మీదుగా నచ్ఛోదసరస్తీరమున కరిగి యందుండి యింద్రాయుధఖురపుటానుసారముగా స్కంధావారమును జేరి గంధర్వకుమారుల నంపివేసెను.

తన్నుఁ జూచి మ్రొక్కుచున్న రాజలోకమును మన్నించుచు నెదురువచ్చిన వైశంపాయనునిఁ గౌఁగలించుకొని పత్రలేఖ నాదరించి లోపలిభవనమును బ్రవేశించి, యేకాంతముగాఁ బత్రలేఖ వినుచుండ వైశంపాయనునితోఁ దాను జూచివచ్చిన విశేషములన్నియుం జెప్పుచుఁ దత్కథాలాపములతోడనే యారాత్రి సుఖముగా వెళ్ళించెను.

మనునాఁ డుదయకాలమున రాజపుత్రుఁడు సభాభవనమలంకరించి కాదంబరినే ధ్యానించుచుండ నంతలో ద్వారపాలుని వెంట వచ్చుచున్న కేయూరకునిఁ జూచెను. అతఁడు దూరమునుండియే మౌళిచుంబితధరాతలుండై నమస్కారము గావించుటయుఁ రాజపుత్రుండు హా హా! గంధర్వపుత్రా! రమ్ము రమ్ము. అని పలుకుచుఁ జేతులు సాచి గాఢాలింగనము జేసి తనసమీపమందే కూర్చుండఁ బెట్టికొని వత్సా! పరివారయుక్తముగాఁ గాదంబరి సుఖియై యున్నదా? మహాశ్వేతకు భద్రమా! అని యడిగిన నతం డిట్లనియె.

దేవా! అందఱును సుఖులై యున్నారు. కాదంబరి యంజలి వట్టి దేవర నర్చించుచున్నది. మహాశ్వేతయు కుశలవాక్యపూర్వకము నమస్కరించుచున్నది. మదలేఖయుఁ దమాలికయుఁ బాదప్రణామపూర్వకముగా నారాధించుచున్నారు మఱియు మహాశ్వేత దేవరకిట్లు విన్నవింపుమన్నది. నీవెవ్వరికిఁ జక్షుర్గోచరుఁడ వగుచుంటివో వారు ధన్యులు. నీసమక్షమునఁ జంద్రికిరణములవలెఁ జల్లనైన నీ గుణములు వియోగమందుష్ణకరకిరణములై బాధించుచున్నవి. ఇందలి జనంబులు నీనాటిదివసంబు నమృతోదయవాసరంబువలె స్మరించుచున్నారు. నీచే విడువఁబడిన యీగంధర్వరాజనగరంబు వినివృత్తమహోత్సవమైనదిగాఁ దోఁచుచున్నది. నన్ను సకల సంగపరిత్యాగురా లని యెఱుంగుదువుగదా? అయిన నకారణబంధుఁడవగు

నిన్నుఁ జూచుటకు నాహృదయ మిచ్ఛగించుచున్నది. అదియునుం గాక భవదీయస్మేరాసన విలాసముల స్మరించుచుఁ గాదంబరి యస్వస్థశరీరయైయున్నది. కావునఁ బునర్దర్శన గౌరవంబున నామెను సన్మానింపఁగోరుచున్నాను. ఇట్టిసందేశ మనుచితమైనను నీసుజనత్వమే మాకిట్టి ప్రాగల్భ్యమును గలుగఁజేయుచున్నది. ఇదిగో కాదంబరి నీకర్పించిన శేషాహారమును దల్పంబున మరచిపోయితివి. దీనిం బంపితిఁ గైకొనవలయునని తదీయసందేశ మెఱింగించుచుఁ గాదంబరిచే నంపఁబడిన బిసతంతువులచేఁ గట్టఁబడియున్న తామరాకు దొన్నె నతనియెదుట విప్పి యందభిజ్ఞానముగా నుంచఁబడిన యాకులును, బోకలును, కర్పూరమును మృగమదామోదమనోహరం బగు చందన విలేపనంబునుం దీసి రాజకుమారున కర్పించెను.

అప్పుడు చంద్రాపీడుండును ఆహా! నాభాగ్యము పరిజనకథల యందైన స్మరింపఁదగని నన్నుఁ గాదంబరి మిక్కిలి గౌరవింపుచున్నది. ఇదియంతయు మహాశ్వేతయొక్క పాదసేవవలనఁ గలిగిన ఫలమని పలుకుచు నావస్తువుల నాదరముతో గ్రహించి వామకరంబున నతని బుజము బట్టికొని రాజలోకమునెల్ల విడిచి మెల్లగా గంధమాదనమను నేనుఁగను జూడఁబోయెను. అందొకింతకాలము నిలిచి యటనుండి వాజిశాలకుఁ బోయి యందలి గుఱ్ఱములఁ బరీక్షించుచు నింద్రాయుధపృష్ఠభాగమునందలి యవకుంఠనపటం బొకింత జారుటయు సవరింపుచుఁ దన్ముఖంబున దృష్టినిరోధముగా వ్రేలాడుచున్న కేసరముల నెగదువ్వుచు నమ్మందురా ద్వారువునఁ జేరఁబడి కౌతుకముతో నిట్లనియె.

కేయూరకా! నేను వచ్చినతరువాత నయ్యంతఃపురమున నేమిజరిగినది? కాదంబరి యావాసరమెట్లుగడపినది? మహాశ్వేత యేమిజేసినది? మదలేఖ యేమిభావించినది? నన్నుగుఱించి యంతః

పురకాంతలెల్ల నేమిజెప్పికొనిరి. సవిస్తరముగాఁ జెప్పుమని యడిగిన నతం డిట్లనియె.

దేవా! వినుండు. దేవర యరిగినవెనుకఁ బరిజనముతోఁ గూడఁ గాదంబరి సౌధమెక్కి తురగఖురధూళిరేఖా ధూసరమగు మీమార్గమాలోకించుచు మీరు తిరోహితులైనంత మదలేఖయొక్క బుజంబున శిరంబిడి ప్రీతిచే నాదిగంతమునే చూచుచుఁ బెద్దతడవందే యున్నది. తరువాత నతికష్టమున నామేడ దిగి యాస్థానమంటపమున క్షణకాలము గూర్చుండి యంతలో లేచి మీరు నివసించిన క్రీడాపర్వతమున కరిగినది.

అందుఁ బరిజనులు రాజకుమారుఁడీ లతా మంటపమున నీచలవఱాతఁ గూర్చుండె. నీమణిశిలయందు స్నానము గావించె. నిందునిందుధరు నారాధించె, నిందు భుజించె, నిందు శయనించె నని యెఱింగింపుచుండ నాయాచిహ్నముల విలోకింపుచు నాపగలు గడిపినది. సాయంకాలమున మహాశ్వేత బలవంతమునేయ నెట్టకే నాశైలశిలాపట్టమున భుజించినది. అంతలోఁ జంద్రోదయ మగుటయు శశికరంబులకుఁ గపోలములపైఁ గరంబు లడ్డము వెట్టుకొని కన్నులు మూసి యేదియో ధ్యానించుచు క్షణకాల మందుండి యంతలో లేచి శయ్యాగృహమున కేగి పండుకొనినది.

అది మొదలు ప్రబలమగు శిరోవేదనయు దాహతాపంబగు జ్వరంబును బాధింప నేదియో వ్యాధిచేఁ గొట్టికొనుచు నెట్టకే నారాత్రి వేగించినది. నేఁటియుదయంబు నన్నుఁ జీరి మీసేమము దెలిసికొనుటకై సోపాలంభముగా మీకడకనిపినది. ఇదియే యక్కడి వార్తలని యెఱింగించిన నాలించి రాజనందనుఁడు తొందరగా నందుఁబోఁ దలంచి గుఱ్ఱము గుఱ్ఱమని కేక పెట్టెను. అప్పు డశ్వరక్షకుఁడు జీను గట్టి యింద్రాయుధము నెదురఁ బెట్టుటయు పత్రలేఖను వెనుక

గూర్చుండఁ బెట్టికొని వైశంపాయనుని స్కంధావారమున నుండ నియమించి చేరొక గుఱ్ఱమెక్కి కేయూరకుండు వెంటరా నాహయం బెక్కి యతిరయంబున నా హేమకూటమున కరిగి కాదంబరీ భవనద్వారంబున గుఱ్ఱమునుదిగి పత్రలేఖ వెంట నడువలోపలకుఁ బోవుచు నెదురుగా వచ్చుచున్న మఱియొక గంధర్వకుమారునిఁ గాదంబరి యెందున్నదని యడిగెను

అతఁడు నమస్కరింపుచు దేవా! క్రీడాపర్వతము క్రిందుభాగమునఁ గమలవనదీర్ఘికాతీరంబున రచింపఁబడిన హిమగృహంబున వసించియున్నదని యెఱింగించెను. ఆమాటవిని కేయూరకుఁడు ముందు నడుచుచు మార్గము దెలుపఁ బ్రమదవనము నడుమనుండి పోవుచు నందలి కదళీవన ప్రభలచే రవి కిరణంబులు పచ్చనగుట వింతగాఁ జూచుచు నవ్వనమధ్యంబున నళినీదళములచేఁ గప్పఁబడిన హిమసదనంబు చెంత కరిగెను.

సీ. లలితమృణాళదండములును బిసతంతు
మయములై యొప్పుచామరలఁ బూని
కదళీదళంబులు కమలినీ పత్రముల్
బూలగుత్తులు ఛత్రములుగఁ బట్టి
మలయజరసముతో మెలసి మర్దించిన
కర్పూరధూళి పంకంబుదాల్చి
తత కేతకీగర్భ దళదీపిత తమాల
కిసలయ మాలికల్ కేలబూని

గీ. చెలులు శైత్యోపచారములేయుచుండ
హిమగృహంబునఁ బుష్పతల్పమునఁ బండుఁ
కొని దురంత వియోగ వేదనఁ దపించు
చిత్రరథపుత్రిఁ గాంచె నాక్షితిపసుతుఁడు.

అంతకు ముందుగాఁబోయి తదాగమన మెఱింగించుచున్న పరిజనముతో ఆ? ఏమీ? నిజముగా నతఁడు వచ్చెనా? మీరు చూచితిరా? ఎంత దూరములో నున్నవాఁడని యడుగుచుండఁగనె యతఁడు గన్నులంబడుటయుఁ దెలిచూపులతనిపై వ్యాపింపఁజేయుచు జారిన యుత్తరీయాంశుకము హారమును నురంబున సవరించుచు నావిరిబోఁడి పూసెజ్జనుండి యట్టలేచినది.

చంద్రాపీడుండును సమీపించి పూర్వమువలెనే మహాశ్వేతకుఁ గాదంబరికి నమస్కారములు గావించెను. కాదంబరి ప్రతిప్రణామముగావించి యాపుష్పశయ్యయందుఁ గూర్చుండెను. అప్పుడు ప్రతీహారి జాంబూనదపీఠంబొండు దెచ్చి వైచుటయు నది కాలితోఁ ద్రోసి చంద్రాపీడుఁడు వినయమభినయించుచు నేలయందే కూర్చుండెను.

అప్పుడు కేయూరకుఁడు దేవీ! యీచిన్నది యీరాజకుమారుని తాంబూలకరండవాహిని యీమె పేరు పత్రలేఖ. వీరికి మిక్కిలి యనుగ్రహపాత్రియని యెఱింగించెను. కాదంబరియు నాకన్యం జూచి యోహో! మానుష స్త్రీలయందుఁ బ్రజాపతికింత పక్షపాతమున్నదా? అని తద్రూపాతిశయమున కచ్చెరువందుచు నమస్కరింపుచున్న యాయన్నుమిన్నను రమ్మురమ్మని సాదరముగాఁ బిలుచుచుఁ దనవెనుక ప్రక్కంగూర్చుండఁ బెట్టుకొని పరిజనులెల్ల నెరగుపాటుతోఁ జూచుచుండఁ గరకిసలయమున స్పృశించుచుండెను.

చంద్రాపీడుం డట్టి యవస్థతోనున్నఁ గాదంబరిం జూచి అయ్యో! నాహృదయమింత మొద్దువారినదేమి? యిప్పుడుకూడ సందేహామే చెందుచున్నది. కానిమ్ము నేర్పుగా నడిగి తెలిసికొందునుగాక. అని తలంచి ప్రకాశముగా నిట్లనియె.

దేవీ! అవిరళసంతాపతీవ్రంబగు నీవ్యాధి నీకెట్లు కలిగినది?

భవదంగభవపరితాపంబు జూడ సత్యము జెప్పుచున్నాను. నీకంటె సన్నికృష్టముగా బాధించుచున్నది. పెక్కేల? దేహమిచ్చి యైననిన్ను స్వస్థురాలిగాఁ జేయఁదలంచికొంటి నిందులకు నాహృదయము మిక్కిలి తొందరపడుచున్నది. అయ్యయ్యో! మన్మధునికి శరీరభూతములగు నీభుజలతను సంతాపదృష్టులచే గందఁజేయుచుంటివి? అశ్రుబిందుపాతంబున ముక్తాభరణత్వము గలిగి యొప్పుచుంటివి. పరాహారము లగు మంగళప్రసాధనముల వహింపుము. నవలత సకుసుమశిలీముఖయై శోభించునుగదా? అని యడిగిన విని కాదంబరి బాలయు స్వభావముగ్ధయు నై నను గంధర్వునిచే నుపదేశింపఁబడిన ప్రజ్ఞచేఁ దద్వాక్యము లందలి శ్లేషార్థము గ్రహించియు నేమియుఁ బ్రత్యుత్తర మీయక యన్యాపదేశముగా మందహాసము గావించినది. అప్పుడు మదలేఖ రాజకుమారా! ఏమందును. ఈసుందరి సంతాపమకధనీయమై యున్నది. సుకుమారభావముతోఁ గూడిన యీచేడియ కేది సంతాపముగా నుండెడిని? పద్మినికి వెన్నెలయు నెండగా నుండుంగదా? కిసలయ తాళవృంతమున విసరుకొనుచున్న యీపూఁబోడి మనోభవఖేద మేమిటికిఁ దెలిసికోనేఁజాలవు? ఈమెకు ధీరత్వమే ప్రాణసంధారణహేతువు. అని ప్రత్యుత్తర మిచ్చుటయు నాయాలాపములే యతని మాటలకు సరిపడియున్నవని కాదంబరి హృదయంబునం దలంచినది.

చంద్రాపీడుండు నమ్మాటలయందుఁగూడ నర్థద్వయము గలిగియుండఁ బట్టి తన డెందంబునఁ గలిగిన సందియము నీరమింజేసి పరిపరివిధంబులం దలంచుచుఁ బ్రీత్యుపచయచతురములు మధురాలాపగర్భములు నగు కథలచే మహాశ్వేతతోఁగూడఁ గొంత గాలక్షేపము జేసి యతిప్రియత్నముతో నామెను విడిచి స్కంధావారమునుఁ బోవుటకును బయలుదేరెను.

గుఱ్ఱ మెక్కఁబోవు సమయంబునఁ గేయూరకుం డరుదెంచి

దేవా! మదలేఖ యిట్లు విజ్ఞాపన జేయుచున్నది. ప్రథమదర్శన ప్రీతిచేఁ బత్రిలేఖ నిందుంచి వెళ్ళుమని కాదంబరి కోరుచున్నది. వెనుక నంపఁగలము. దేవర చిత్తమేమనవుఁడు రాజనందనుఁడు. కేయూరకా! మాపత్రిలేఖ ధన్యురాలు. దుర్లభమైన కేళీప్రాసాదమునకుఁ బాత్రురా లగుచున్నది. అట్లే యుంచుకొండని పలుకుచుఁ నామెను విడిచి తురగ మెక్కి యతివేగముగా సేనానివేశమునకుఁ బోయెను.

అంతకుముందు తండ్రియొద్దనుండివచ్చి యున్న లేఖావాహకుం జూచి యారాజపుత్రుఁడు దూరమునందుండియే గురుతుపట్టి యారీ! మహారాజు కుశలుఁడే అంబకు భద్రమా? రాష్ట్రమంతయు సుఖముగానున్నదా? యని యడిగినవాఁడును వినమ్రుఁడై చిత్తము చిత్తమని పలుకుచుఁ దన చేతనున్న పత్రికాద్వయ మతని కందిచ్చెను. అతం డా పత్రిక విప్పి యిట్లు చదివెను.

స్వస్తిశ్రీ మహారాజాధిరాజ! తారాపీడమహారాజ మార్తాండుఁడు శ్రీమంతుఁ జంద్రాపీడు నుత్తమాంగమున ముద్దిడుకొనుచు వ్రాయునది.

ప్రజలు సుఖులై యున్నవారు. నీవు దిగ్విజయ యాత్రకుఁ బోయి చిరకాలమయినది. నిన్నుఁ జూచుటకు మా హృదయము మిక్కిలి యుత్కంఠ నొందుచున్నది. నీతల్లియు నంతఃపుర కాంతలతోఁ గూడఁ గృశించియున్నది. యించుక జాగుసేయక యీపత్రికం జదివి ముగించిన సమయమే ప్రయాణకాలముగాఁ జేసికొని రావలయును.

శుకనాసుఁడు వ్రాసిన రెండవపత్రికలోఁగూడ నట్లే యున్నది. వైశంపాయనుఁడు నైతమట్టి యర్థముతోఁ దనకును వచ్చిన యుత్తరముల నతనికిఁ జూపెను.

అప్పుడు చంద్రాపీడుఁడు మిక్కిలి తొందరపడుచు వెంటనే ప్రయాణభేరి గొట్టింప నాజ్ఞాపించెను. మేఘనాథుఁడను సేనాధిపతినింజీర

యోరీ ! నీవిందుండుము. ఇచ్చటికిఁ బత్రలేఖను గేయూరకుఁడు నీసన్నిధా ని వచ్చును. దానితోఁగూడ నీవింటికి రమ్మని పలికి వెండియు నిట్లనియె.

మానవజాతి మందప్రకృతిగలది. నీయుపచారములన్నియు నాత్మార్పణముచేసి నీ యకారణవత్సలత గణింపక వాఙ్మానసములకు భిన్నార్థత్వము గలుగజేసితి నని తలంచెదు కాబోలు. ఆస్థానమండెక్కుచు దయఁజూపిన నీసాధుత్వ మెన్నటికేని మఱువఁదగినదే? నా గుణముల నీయెద్ద మిక్కిలిగా స్తుతిజేసిన మహాశ్వేత నిప్పు డెత్తి పొడుచుచుండు వలె నా హృదయము మిక్కిలి సిగ్గు జెందుచున్న యది నేనేమి చేయుదును. తండ్రియాజ్ఞ యెక్కుడుదిగదా! అట శరీర మాత్రమునకే యుపయోగించును. హేమకూట నివాసవ్యసనముగల నామనస్సుచేత జన్మాంతర సహస్రములయందు నీకు దాస్యము చేయుదునని బట్టము వ్రాసి యియ్యఁగలను.

ఇప్పుడు తండ్రియాజ్ఞ నుజ్జయినికిఁ బోవుచున్నవాఁడ. యీకృతఘ్నునిఁ బరిజనప్రసంగము నందైన స్మరింపుచుండవలయును. బ్రతికి యుండిన నెప్పటికైన వెండియు దేవీ చరణారవిందవందనసుఖం బనుభవించువాఁడ, మఱియు మహాశ్వేతా పదపద్మములకు శిరంబున మ్రొక్కువాఁడ. మదలేఖ సేమమడిగితిని తమాలికనుఁ గౌఁగిలించు కొంటిని

అని యిట్లుత్తరము వ్రాసి మడిచి యాపత్రికం గేయూరకముఖముగాఁ గాదంబరి కంపుమని మేఘనాధునితోఁ జెప్పుచు, వైశంపాయనుని స్కంధావారముతో మెల్లగా రమ్మని నియమించి తానతి జవంబున నింద్రాయుధ మెక్కి వారువపురౌతులు సేవింప కతిపయ ప్రయాణముల నుజ్జయినికిఁ బోయెను.

ఆకస్మికముగా నతండు వచ్చుటచేఁ బౌరులు సంభ్రాంతులై సంతసించుచు నెదురువచ్చి నమస్కరింపుచుండఁ గైకొనుచు నతం

డతగ్గుతుండై రాజనగరిఁ బ్రవేశించెను.

అప్పుడు ద్వారపాలు రతని వార్త జేనికి నహమహమికఁగాఁ బోయిచెప్పిరి. యావృత్తాంతము విని తారాపీడుఁడు పట్టరాని సంతోషముతో నతనికిఁ గొంతదూర మెదురేగెను.

చంద్రాపీడుఁడును దూరమునందే తండ్రిం జూచి తురగమును దిగి యతని పాదంబుల సాష్టాంగముగాఁ బడి నమస్కరించెను.

అతండు పుత్రకుని గ్రుచ్చియెత్తి గాఢముగా గౌఁగలించుకొనుచు నప్పుడే విలాసవతీ భవనమునకుఁ దీసికొనిపోయెను.

ఆమెయుఁ బుత్రునింజూచి యపారిసంతోషముతో వదనము వికసింప నాలింగనము చేసికొని యాత్రామంగళములు దీర్చుచు దిగ్విజయయాత్రాసంబద్ధము లగు కథలచేఁ బెద్దతడవందుంచుకొనియెను.

చంద్రాపీడుఁడు పిమ్మట శుకనాసుని యింటికిఁబోయి వైశంపాయనుండు స్కంధావారముతో వచ్చుచున్నాడని చెప్పి, మనోరమకుఁ బ్రీతిగలుగఁజేసి యాదివసమంతయుఁ దల్లియొద్దనేయుండి మరునాఁడు తనదగు కుమారభవనమునకుఁ బోయెను.

అతిమనోహరమగు నమ్మందిరము కాదంబరీ వియోగ చింతాసంతాపంబునఁ దొట్రుపడుచున్న యక్కుమారుని హృదయమునకు శూన్యంబువలె దోచినది.

అట్టి పరితాపముతో నతండు గొన్నిదినములు గడిపినంత నొకనాఁడు మేఘనాధునితోఁ గూడ పత్రలేఖ హేమకూటమునుండి వచ్చుటయు దూరమునందె చూచి మోమువికసింప నమస్కరింపుచున్న దాని గ్రుచ్చియెత్తి మిక్కలి గారవింపుచు నించుబోణీ! కాదంబరీ మహాశ్వేతలు సుఖులేకదా యని యడిగిన నప్పడఁతియు వారయనామయము జెప్పి, వెండియుం గాదంబరి తమసేమమడిగినదని వక్కాణించెను.

అప్పు డతఁడయ్యింతి చేయి బట్టుకొని యభ్యంతర మందిర మునకుఁ బోయి యందు స్థలకమలినీ పలాశచ్ఛాయచేఁ జల్లనై యున్న మరకతశిలామంటపమున నిద్రించు మరాళమిథునమును దోలి యందు గూర్చుండి యల్లన దానితో నిట్లనియె.

పత్రలేఖా ! నేను వచ్చినతరువాత నచ్చట జరిగిన విశేషము లెట్టివి ? నీవందెన్ని దినము లుంటివి ? నిన్నెట్లు చూచినది ? యేమేమి గోష్ఠివచ్చినది ? కాదంబరి నామాట యెప్పుడైన స్మరించినదా ? యని యడిగిన నప్పోటి దేవా ! దేవరవచ్చినతరువాత నందు జరిగిన విశేషములం జెప్పెద దత్తావధానులై వినుం డని యిట్లనియె.

మీరల్ల నాఁడుదయంబుననఁగదా ! అతిగితిరి. మీరు వెళ్ళిన కొంతసేపటికి కాదంబరి పరిజనుల విడిచి నన్ను బాలోద్యానవనము నకుఁ దీసికొనిపోయి అందుమరకత సోపానములచే దీపించు ప్రమద వనవేదికయందు మణిస్తంభమూతగాఁ గూర్చుండి ముహూర్తకాల మూరకొని యెద్దియో పలుక నిశ్చయించి రెప్పవేయక పెద్దతడవు నా మొగము చూచినది.

అప్పుడు నే నామె యభిప్రాయము గ్రహించి, అమ్మా ! తొయ్యలీ ! భయపడియెదవేల ? యెద్దియేని జెప్పవలసియున్నఁ జెప్పుము. నన్నన్యఁగాఁ దలంపకు మని పలికిన విని యక్కలికి పాదాం గుష్ఠంబున నేల వ్రాయుచు మాటిమాటికి నలుమూలలు సూచుచు జెప్పఁదలఁచుకొనియు సిగ్గుపెంపునఁ గంఠము గద్గదికబూన నెలుంగు రాక యూరకొని తలవంచి కన్నులనుండి ప్రవాహంబుగా నీరు గార్చినది.

మఱియు నేను పలుమారు మగువా ? నీకిది తగునా ? కారణ మెద్దియో చెప్పుము. యూరక కన్నీరు నించెదవేలనని యడుగగా నతిప్రయత్నముతోఁ గన్నీరు దుడిచికొనుచు వక్తవ్యాంశమును నఖ

శిఖరములచేఁ గేతకీదళముల వ్రాసి యంతలోఁ జించివైచి తెగువమై సిగ్గుదిగఁద్రోచి తలయెత్తి యత్తన్వి సారెసారెకుఁ గన్నులప్పళించుచు నాకిట్లనియె.

సఖీ! పత్రలేఖా! నిన్నుఁ జూచినదిమొదలు నాహృదయము వయస్యలందరికన్న నీయందు విశ్వాసము గలిగియున్నది. కారణ మేమియో తెలియదు. బోఁటీ! నాపరిభవ మెవ్వరితోఁ జెప్పుకొందును? నాదుఃఖము పంచుకొని యనుభవించువారెవ్వరు? ఇప్పుడు నాప్రాణసంకట మతిక్రమింప నీకన్న నా కాపులు గనంబడలేదు. కాంతా! నాసంతాపమంతయు నీకెఱింగించి జీవితము విడుచుచున్న దాన, నిష్కళంకమైన కులము కలంకపరచి కులక్రమాగతమగు సిబ్బితిమబ్బుజేసి సామాన్యకన్యకవలె నాబోటిబోఁటి చిత్తచాంచల్య మందఁ దగినదా! అన్నన్నా! అనాథవలె నీచవలెఁ బలాత్కారముగాఁ జంద్రాపీడుని కారణంబున నిందాపాత్రురాలనయితినే! అయ్యో! గొప్పవారికిట్లు చేయుట దగునేమో చెప్పుము. పరిచయమున కిదియా ఫలము అభినవబిస సుకుమారమగు నామనం బతండిట్లు పరిభవింప వచ్చునా? కటకటా! యూనులకుఁ గుమారికాజనము పరిభవింపఁ దగినదే? సఖీ! నాహృదయము దహించుచున్నది. ఇఁక నేను బ్రతుకజాలను. జన్మాంతరమందైన నీసాంగత్యమే కోరుచున్న దాన నీవంటి వయస్య నాకులేదు. నాకళంకమును ప్రాణపరిత్యాగ ప్రాయశ్చిత్తంబునఁ గడిగికొనియెదనని పలికి యూరకుండెను.

అప్పుడు నేనవ్విధమేమియు నెఱుఁగమింజేసి మిక్కిలి భయపడుచు సవిషాదముగా నిట్లంటి.

దేవీ! చంద్రాపీడుఁడేమి యపరాధము జేసెను? కుసుమకోమలమగు నీమనంబు నేయవినయమున ఖేదపెట్టెను? వినుటకిచ్ఛయించుచున్నదాన వడిగాఁజెప్పుము? విని మొదట నేను మేనుబాసిన

తరువాత నీవు జీవితము విడుతువుగాక యని యడిగిన నత్తరుణి యిట్లనియె.

బోటీ! వినుము. ఆధూర్తుండు కలలో వచ్చివచ్చి శుకశారిక లచే రహస్యసందేశముల నంపుచుండెను. వ్యర్థమనోరథమోహితుండై నిజానురాగంబునంబోలె నాచరణముల నలక్తకరసంబున రంజింపఁజేయును. కపోలస్వేదమును ముఖమారుతమునఁ బోఁగొట్టుచుండెను. ఉపవనంబున నేనొంటిగాఁ గ్రుమ్మరుచు గ్రహణభయంబునఁ బాఱిపోవ నడ్డమువచ్చి బిగ్గరగా గౌఁగలించును. స్తనతటంబునఁ బత్రికచనలు చేయును. కచగ్రహణముచేసి సురాగండూషములఁ బలుమారు నాముఖంబున నిడుచుండెను.

పత్రలేఖా! ఆనిశ్చేతను నేనెట్లు పట్టుకొందునో చెప్పుము, అనుటయు నేనామె మాటలు విని చిత్తంబున అన్నా! యీచిన్నది చంద్రాపీడుని గురించి మన్మథునిచే మిక్కిలి దూరముగా నాకర్షింపఁబడినది. నిక్కమిా చక్కెరబొమ్మమూలమున నతండును పుష్పకోదండుని బారిం బడియుండెను.

అని మనంబునఁ దలంచుచు యువతీ! నీవిధమెఱింగితిని కోపము విడువుము. కామాపరాధంబున మాచంద్రాపీడుని నిందింపకుము. ఈచేష్టలన్నియు శఠుండగు మన్మథునిచే కాని మాదేవరవికావు. అని పలికిన నక్కలికి సంతసించుచు మోమెత్తి యిట్లనియె

కామినీ! కాముఁడన నెవ్వఁడు? వానిరూపమెట్టిది? వానిచేష్టలెట్టివో! చెప్పుమన నేను తరుణీ! వానికి రూపములేదు. శరీరము లేకయే దహింపఁగలఁడు. జ్వాలావళిజూపకయే సంతాపము గలుగఁజేయును. పొగ లేకయే కన్నీరు పుట్టించును. అట్టిభూతమిా భువనత్రయంబునను లేదు. ఎట్టిధైర్యముగలవారినైన బారింబడిరే నివేధింపక మానఁడు. మఱియు నతనిచేత నావేశింపఁబడిన స్త్రీలకు గగన

మంతయు ప్రియుని ముఖచంద్రులుగానే తోచుచుండును. భూమియం తయు దయితాకారముచే కనంబడును. వాఁచర్యలు కడు విపరీతము లుగా నుండునని పలికిన విని యత్తన్వి శిరఃకంపము చేయుచు నా కిట్లనియె.

పత్రలేఖా! నీవిప్పు డెట్లు చెప్పితివో మన్మథుఁడు నన్నట్లు చేయుచున్నవాఁడు. నీవు నాకుఁ బ్రాణమునంటిదానవు కావున నడు గుచుంటిని. ఇప్పుడు నేనేమిచేయఁదగినదో చెప్పుము? ఇంతకుము న్నిట్టి వృత్తాంతము లేమియు నేనెఱుంగను. ఎవ్వరికినిఁ జెప్పరాని యి ట్టికష్టములఁ బడుటకంటె మృతిఁబొందుటయే మేలని నాహృదయం బునఁ దోచుచున్నదేమి? చెప్పుమని యడుగగా నే నిట్లంటి.

దేవీ! వలదు వలదు అకారణమరణముతో నీకేమి? ఆరా ధింపకయే ప్రసన్నుఁడగు మన్మథుఁడే నీకార్యము చక్కపెట్టును. స్వయంవర విధులచేఁ బతులవరించిన సతుల నెందరం జెప్పను. నీ మనంబునం బుట్టినతలంపు అనర్థకమైనది కాదు. శాస్త్రసమ్మతమై నది. దేవీ! మరణోద్యోగమును విడువుము. నీపాదములతోడు వేగ పోయి యాతనిం దీసికొనివచ్చెదను. నన్నుఁ బంపుమని పలికిన విని యక్కలికి ప్రీతిదర్వార్ద్రములగు చూపులచే నన్నుఁ జూచుచు సిగ్గు విడిచి యుత్తరీయము సవరించుచు మెడనుండి ముక్తాహారమును దీసి చేతం బూని ప్రహర్షవివశయై యిట్లనియె.

నాతీ! నీప్రీతి నే నెఱుంగుదును. శిరీషమృదుప్రకృతిగల కన్య కాజనమునకుఁ బ్రగల్భవాక్యము లెట్లువచ్చును. ఇప్పుడు నే నేమని చెప్పవలయునో నాకుఁ దెలియదు. నీవు నాకతిప్రియుండవై తివంటి నేని పునరుక్తిదోషముకదా. నాకు నీయం దనురాగ మెక్కుడనిన వేశ్యాలాపమగును. నీవు లేక నేను జీవింపనన ననుభవవిరోధము. నన్ను మన్మథుఁడు పీడించుచున్నవాఁ డనిన నాత్మదోషోపాలంభము

నన్ను బలాత్కారముగా హరించితివనిన బంధకీధార్ష్ట్యము తప్పక రావలయుననిన సౌభాగ్యగర్వమగును. నేనవచ్చుచున్నదాన నంటి నేని స్త్రీచాపల్యముగదా అనన్యరక్తనన స్వభక్తినివేదన లాఘవ దోషమువచ్చును. మదీయ మరణంబున నాకు నీయందుఁగల ప్రీతినిఁ దెలిసికొనఁగలవు. అనిననసంభావము గదా! * (ఇంతవరకు కాదంబరీ పూర్వభాగము. ఇంతవరకే బాణకవి కవిత్వము.

కావున నేమన్నను దోషమే కనంబడుచున్నది. నాఁడు అంబరంబునఁ గళానిధిజ్యోత్స్నావితానంబున దెసల వెదజల్లుచుఁ బ్రకాశింపుచుండఁ గ్రీడాపర్వతకనితంబంబు నందలి కాసారతటంబున శిలాపట్టమునఁ బ్రకాశించు హిమగృహంబునఁ బుష్పశయ్యయందుఁ బండికొని యక్కుమారునిచేఁ జూడఁబడితిని. రెండుసారులువచ్చి నా యవస్థయంతయుం జూచి యుపేక్ష జేసిపోయెనే? ప్రియసఖ! నీతో నేమందును? కూర్చున్నను, దిరుగుచున్నను, నిద్రించుచున్నను, మేల్కొన్నను, రాత్రింబగలాశ్రీమంటపమున నాయుద్యానవనమున నా లీలాదీర్ఘికయందుఁ గ్రీడాపర్వతమందా కుమారునిఁ జూచుచునే యుంటి నామాటయే నీకుఁ జెప్పుచుంటి దదానయునకథతో నీకుఁ జాలు. ఎక్కడిరాక! అని పలికి యక్కలికి శోకవేగంబున భుజలతల యందు శిరముంచి మూర్ఛపోయినది పోలె నూరకున్నది.

నేనా మాట విని ఆహా! వియోగులు జీవించుట కష్టము గదా? సంకల్పమయుండగు ప్రియుండు కులాంగనల బాధించును. సంకల్పక్రీడలతోఁ బొద్దుపుత్తురు. అని నేను దలంచుచుండఁగనే సూర్యాస్తమయ మైనది. అప్పుడు బాలికలు పెక్కండ్రు వచ్చి వింత వింతలుగాఁ దీపములు వెలిగించిరి. నేనామెం జూచి దేవీ! నీవు

---

* ఇంతవరకు రచించి బాణకవి స్వర్గస్థుండయ్యెను. తరువాతఁ జివరవఱకు నతని కుమారుఁడు రచించెను.

దుఃఖింపకుము. నేను వేగమపోయి యారాజకుమారునిఁ దీసికొని వచ్చెద నని పలికినంత భవదీయ నామసంకీర్తనముచేత విషాపహారణమంత్రంబున సర్పదష్టుండువోలె గన్నులం దెరచి స్పృహతో నన్నుఁ జూచుచు నెవ్వ రక్కడ నని జరిజనమును బిలిచినది అప్పుడు పెక్కండ్రు జవరాండ్రు ఏమియాజ్ఞ అని పరుగెత్తుకొని వచ్చిరి. వారి యందుఁ జూపులవ్యాపింపఁజేయుచు మరకతశిలాతలమున గూర్చుండి నాకిట్లనియె.

పత్రలేఖా ! ఇది ప్రియమని చెప్పుట కాదు. నీరాక జూచుచుఁ బ్రాణముల ధరించియుండెదను. శీఘ్రముగాఁ గార్యము సాధించుకొని రమ్మని పలుకుచు నాహారము నామెడలో వైచి తాంబూలాంబరాభరణాదు లొసంగి నన్నుఁ బంపినది. అని చెప్పి పత్రలేఖ యించుక తల వంచుకొని వెండియు నిట్లనియె.

దేవ ! నూతనమగు కాదంబరీ ప్రసాదాతిశయంబునం గలిగిన ప్రాగల్భ్యముచేత దుఃఖించుచు విజ్ఞాపనజేయుచున్నదాన. దేవరకు సైతమట్టి యవస్థలోనున్న గంధర్వ రాజపుత్రిక నుపేక్షించి వచ్చుట యుచితముకాదు. ఆపన్నవత్సలులగు మీరు తగనికార్యము జేసితిరి. అని యాక్షేపించుటయుఁ జంద్రాపీడుఁడు లలితమైనను బ్రౌఢమైన తిదాలాప మాలించి రెప్పవేయక ఇంచుక యాలోచించి బాష్పాప్లుతనేత్రుఁడై స్వభావధీరుండైనను వ్యాకుల చిత్తుండై బాష్పవిక్షేపంబునఁ వ్యాకులమైన యక్షరములు గలుగునట్లుగాఁ బెద్దయెలుంగున నిట్లనియె.

పత్రలేఖా ! నేనేమిజేయుదును? శృంగార లీలల నుపదేశించెడు చెఱకు పచ్చవిల్తునమూలమున న్గామచ్చెకంటి తనహృదయంబునఁ బొడమిన వికారముల నాకుఁ దెల్లముగా నివేదించినది కాదు. దేవతా స్త్రీలయొక్క రూపానురూపలీలాసంభావనాదులదృష్టపూర్వము

లగుట నదియంతయు సహజానురాగ మేమో యని సందేహడోలిక యెక్కి యూగుచు నాప్రోయాలి విరహాగ్ని పాలుసేసి నీచే నిట్లు నిందింపఁబడితిని.

మఱియు నాకీ మనోవ్యామోహము గలుగుట శాపదోష మేమో యని యాలోచించుచుంటిని. కానిచో నాచిన్నది యతిస్ఫుటముగా మదనచిహ్నములఁ బ్రకటింపుచుండ నే నెందులకుఁ దెలిసికొనలేకపోయితిని. నాబుద్ధి మఱగిపోయినది. పోనిమ్ము స్మితావలోకన లీలావిశేషము లతిసూక్ష్మములగుటఁ దెలిసికొనుట కష్టము. మఱి యొకకారణములవలనం బుట్టుచుండును.

చిరకాలమునుండి తనకంఠమందున్న రత్నహారము నూరక నామెడయందువైచునా? అప్పుడైనం దెలిసికొనరాదా? అదియునుం గాక హిమగృహకవృత్తాంతము నీవుగూడఁ జూచినదేకదా! అప్పుడైనఁ బ్రణయకోపమునం గాబోలు శ్లేషగానే పలికినది కాని స్పష్టముగాఁ జెప్పినదికాదు. అదియంతయు నాయెదోషమే కాని నాదికాదు.

పత్రలేఖా! ఇప్పుడు గతమునకు వగచినఁ బ్రయోజనము లేదు. నాహృదయ మెట్లామెకుఁ దెలియునో యట్లు ప్రవర్తించువాఁడ నని పలుకుచుండఁగనే ప్రతిహారి జనుదెంచి నమస్కరింపుచు, దేవా! విలాసవతీ! మహాదేవి పత్రలేఖతోఁగూడ మిమ్ము రమ్మని యాజ్ఞాపించుచున్నది. పత్రలేఖ దేశాంతరమునుండి వచ్చినదని విన్నదఁట వేగరండని విన్నవించుటయుఁ జంద్రాపీడుఁడామాటవిని అయ్యో! నాజీవితము సందేహడోల యెక్కి యూగుచున్నది. నాతల్లి నిమిషమైన నన్నుఁ జూడకుండలేదు. కాదంబరి యవస్థ పత్రలేఖ యెఱింగించినది. జననీస్నేహమూజ్జన్మక్రమాహితమగుట బలమైనది.

పితృశుశ్రూషయు నట్టిదే. గంధర్వరాజసుతానురాగ మంతకన్న బలమైనది. జన్మభూమి విడువందగినదికాదు. కాదంబరియుఁ

బరిగ్రహింపఁదగినది. ఇప్పుడేమి చేయుదాను? అని యాలోచించుచుఁ బత్రలేఖ చేయిపట్టుకొని తల్లియొద్దకుఁ బోయెను.

విలాసవతియు వారిం గారవించి మీరు నిత్యమొక్కసారి యెప్పుడో వచ్చి నాకన్నులం బడుచుండవలయు లేనిచో నేనోపఁజాలనని పలుకుచు నాదివసమెల్లఁ దనయొద్ద నుంచుకొని యంపినది. చంద్రాపీడుఁడది మొదలు కాదంబరీ విరహవేదనాకులుండై మదనాగ్నిచే బాధింపఁబడుచు శుష్కించి పోవుచు గడియయొక్క యేఁడుగా గొన్నిదివసములు గడిపెను.

మఱియొకనాఁ డతండు పత్రలేఖవెంట రాఁ బాదచారియై బాహ్యోద్యానవనంబునకరిగి యందు విహరింపుచుండఁ గొంతదూరములో విచిత్రగమనంబుల వారువమును నడిపించుచు వచ్చుచున్న యొకరౌతు నేత్రపర్వము గావించుటయు నతం డెవ్వఁడో చూచి రమ్మని యొకపరిచారకు నంపి తద్వార్త నరయుటకై యెదురు చూచుచుఁ బత్రలేఖా! అతఁడు కేయూరకుఁడువలెఁ గనంబడుచున్నాడు. చూడుమని పలుకుచుండఁగనే యతం డచ్చటకరుదెంచి గుఱ్ఱమును డిగ్గనురికి రాజపుత్రునికి నమస్కరించెను.

చంద్రాపీడుఁడు ప్రీతిచేఁ జేతులు సాచి రమ్ము రమ్ము. అని పలుకుచు నతని గాఢాలింగనము జేసికొని కేయూరకా! నీదర్శనముచేతనే కాదంబరి క్షేమముగా నున్నదని తెలియఁబడుచున్నది. నీయాగమనకారణము విశ్రాంతి వహించి యెఱింగింతువు గాక అని పలుకుచుఁ బత్రలేఖా కేయూరకులతోఁ గూడ నొక యేనుఁగనెక్కి నిజభవనంబునకుం బోయెను.

లోపలి కెవ్వరిని రానీయవలదని ద్వారపాలురకు నియమించి పత్రలేఖా కేయూరకులతోఁగూడ గృహారామము లోనికిం బోయి యందున్న పరిజనులఁ దూరముగాఁ బొమ్మని రాజపుత్రుండు కేయూ

రకుని కిట్లనియె. గంధర్వపుత్రా! కాదంబరియొక్కయు మహాశ్వేత యొక్కయు మదలేఖయొక్కయు సందేశమేమియో యెఱుంగఁ జెప్పు మని యడిగిన నతం డిట్లనియె.

రాజపుత్ర! అచ్చటి విశేషములు వినుము? పత్రిలేఖను దీసి కొనివచ్చి మేఘనాధుని కప్పగించి తిరుగాఁబోయి దేవరయొక్క యుజ్జయినీ గమనవృత్తాంతము చెప్పి మీయుత్తరము చేతికిచ్చితిని. అది చదివి మహాశ్వేత తలయెత్తి యెద్దియో యాలోచించి నిట్టూర్పు నిగుడించుచు విచారముతో లేచి తపంబుజేయుటకై వెండియుం దన యాశ్రమమునకుఁ బోయినది.

కాదంబరియు నీవార్త విని హృదయము బాదుకొనుచు నెత్తిమోదుకొనుచు మూర్ఛమునింగి నేలంబడి యంతలో లేచి మహాశ్వేత యడిగిన విధ మెఱుంగక కన్నులం దెరచి శిరఃకంపముచేయుచుఁ గేయూరకా! యీసంగతి మహాశ్వేతతోఁ జెప్పుమనియు, మదలేఖా! చంద్రాపీడుఁ డెట్టి పని చేసెనో చూచితివే! యిట్టివాఁ డెందేనిం గలఁడా యనియు సోపహాసముగాఁ బలుకుచు లేచి పరిజనుల విడిచి యొక్కతియ యేకాంతగృహమునకుఁ బోయి తల్పంబున మేను జేర్చి ముసుఁగువైచుకొని మదలేఖతో సైతము మాటాడక తత్పరితాపము లోపలనే యనుభవింపుచు నాదినము గడపినది.

అమ్మరునాఁడు నుదయంబున నేనామె సమీపమున కేగినంత అహా! మీయట్టి యాప్తులు గలిగియున్నను, నే నిట్టి యుత్కృష్టకష్టములం జెందుచుంటినే యని యాక్షేపించునదియుం బోలెఁ బాష్పపూరోద్రేకముచేఁ బర్యాకుల మగు దృష్టిచే నన్నట్టె చూచినది.

ఆచూపువలననే తదీయహృదయాభిప్రాయము గ్రహించి యామెతోఁ జెప్పకయే దేవరం జూడవచ్చితిని. మీనిమిత్తమామత్తకాశిని మిక్కిలి బాధపడుచున్నది. ఆమెపడెడు నిడుములఁ జెప్ప నలవి

కాదు. అబలాజనముయొక్క హృదయము మృదువైనను ముక్తాఫలత్వము నొందిన జలమువలె నుత్కంఠితమయి కఠినమగునని తలంచెదను. కానిచో నా మెచిత్త మెన్ని వ్యసనములు జెందినను నశింపకున్నది. ఆహా! స్త్రీలకు వల్లభసమాగమాశ దురంతమయినదికదా! అట్టికష్టములతోడ నయిన బ్రాణముల ధరించియున్నది.

రాజకుమారా! అత్యుత్కటమైన యాకలకంఠి యుత్కంఠ నీతో నేమి చెప్పుదును? ఏయుపాయంబునఁ బ్రదర్శింతును? దేనితోఁ బోల్చి చెప్పుదును? ఆమెతాపంబు ప్రచండ దినకర సహస్రాతపమును మించియున్నది. శయనముగా వేయఁబడిన పద్మపత్రము లెండిచూర్ణములై పోవుచున్నవి. కామునిచే మధింపఁబడుచు నా యాచేష్టలం జేయుచున్నది. వినుండు. మదనవేదన సహింపఁజాలక పరితపించుచుండెడి సఖులు కుసుమశయనంబునఁ బరుండఁబెట్టి కిసలయతాళవృంతముల వీచుచు సంతాపముచేఁ జూర్ణమైన యలక్తకరసంబున నెఱ్ఱఁబడిన శయనకుసుమంబులం జూచి కుసుమశరప్రహార జనిత రక్తమని యడలుచుందురు. మీపేరు తలపెట్టినంత మేనఁ గవచమువలె రోమాంచము వహించును. ఆమె యవస్థయంతయుం జెప్పుటకుఁ బదిదినములు పట్టును. పెక్కులేలా? అక్కడి కథలన్నియుఁ ద్వదాలాపముఖరితములై యున్నవని యొఱింగించుటయుఁ జంద్రాపీడుఁడు కేయూరకా! చాలు చాలు. పైనఁ జెప్పకుము. వినలేకున్నానని పలుకుచుఁ గన్నులు మూసికొని మూర్ఛయావేశింపఁ గాదంబరిని ధ్యానించుచున్నవాఁడుం బోలె. ముహూర్తకాలము మేనెఱుంగక యంతలో దెలిసిగద్గదాక్షరముగా నతని కిట్లనియె.

కేయూరక! పత్రలేఖవలననే కాదంబరీ సంతాపమంతయుఁ దెలిసినది. నేనేమి చేయుదును? కాదంబరియొక్క యాజ్ఞనే నిందింపుము. అధరస్పందమాత్రముననే నియోగములను జేయుచున్న

నావిషయమై యిన్ని చిక్కులు పడనేమిటికో విచారింపుము. ఆయువతి లజ్జావతియైనఁ జోఁ బరిజనముకంటె వ్యామోహమేల ? ఆలలనకు మదలేఖ రెండవహృదయము కదా ! తన్ముఖంబున నయినఁ దెలుపరాదా.

అన్నన్నా ! నిష్కారణముల మ్మదవతి మదనునిచేఁ బ్రాణసంకటము నొందుచున్నదే ! ఇది యీయుదితకుఁ బ్రారబ్ధముగాఁ దలంచెదను. కానిచో నేనశ్వముఖానుసారముగా దేవభూమి కెట్లుపోవుదును ? పోయియు మహాశ్వేత నెట్లు గాంతును ? కనియు మరలక హేమకూటమేలెకిఁ బోవుదును ? పోయియుఁ గాదంబరిం జూడనేల ? చూచియు వితర్కింపక వ్యర్థమనోరథుండనై యింతి దూర మేల వత్తును ? ఇది యంతయు దైవహతకుని కటపముకాని మఱియొకటి కాదు. కావున వేగమపోయి యాయింతి నోదార్పుటకు యత్నింపవలయునని పలుకుచుండగా మార్తాండుం డపరగిరిశిఖర మధిష్ఠించి కిరణసహస్ర ముపసంహరించుకొనియెను.

అప్పుడు చంద్రాపీడుండు కేయూరకునితోఁ గూడ దనమేడకుఁ బోయి కాల్యకరణీయములం దీర్చి చంద్రోదయసమయంబునఁ జంద్రమణి శిలాతలంబున శయనించి కేయూరకుఁ డడుగు లొత్తుచుండ నతనితోఁ గేయూరకా ! మనము పోవువరకుఁ గాదంబరి ప్రాణంబుల దాల్చి యుండునా ? మదలేఖ యామె నోదార్చుచుండదు ? మహాశ్వేత తద్వృత్తాంతము విని వచ్చి ధైర్యము గరపకుండునా ? హరిణశాబకాయతేక్షణము నమ్మగువ నెమ్మోము గ్రమ్మరఁ జూడఁగలుగునా ? యని యడుగ నతండు దేవా ! ధైర్యమవలంబింపుము వెగవకుము వేగమ గమనయత్నము చేయుమని పలికెను.

అప్పు డతం డాత్మగతంబున అయ్యో ! ఇప్పుడు మా తల్లిదండ్రుల కెఱింగింపకపోయితినేని వారు పుత్త్రశోకంబునం గుందుచు

నన్నరయుటకై వెడలి పుడమియంతయుఁ ద్రవ్వెదరు. అట్టివారిం గష్టపెట్టుట నాకేమి శ్రేయము? పోకున్నఁ గాదంబరి ప్రాణత్యాగము చేయును. రెండు విధంబులచేతఁ బ్రిత్యవాయమే తోఁచుచున్నది. యేమిచేయుదును? ఎవ్వరితోఁ జెప్పుదును? ప్రాణతుల్యుండగు వైశంపాయనుండైన దాపునలేడే? యని యనేకప్రకారములఁ దలపోయుచు నారాత్రి నెట్టకేలకుఁగడిపెను.

అతండు మరునాఁ డుదయంబున లేచి స్కంధావారము సమీపమునకు వచ్చియున్నదను మాట వినియెను. అప్పుడు మిక్కిలి సంతసించుచు కేయూరకా! మనకార్యసిద్ధి హస్తగతమయినదానిగా భావింపుము. నాప్రాణమిత్రుఁడు వైశంపాయనుఁడు వచ్చుచున్నవాఁడని పలికెను.

పిమ్మట కేయూరకుఁడు ఆరాజకుమారునికి మ్రొక్కుచు దేవ! దేవర వైశంపాయనుఁడు వచ్చువరకుఁ గాలక్షేపము చేయఁదగియే యున్నది. అచ్చటిసంగతి మీకు విశదపరచితినికదా! దేవర తత్సంతాపము గ్రహించితిరి. కావున నన్ను ముందు బంపుఁడు. నేను బోయి భవదీయ వృత్తాంతమంతయు నాకాంత కెఱింగించి జీవనధారణోపాయ మాకలించెద. మీవార్తాశ్రవణమాత్రముగాఁ బూవిఁ యానెలంతఁ బ్రాణములు ధరించు నను గ్రహింపుఁ డని పలుకగా విని యారాజనందనుండు వెనుకగూర్చునియున్న పత్రలేఖం జూచుచు మేఘనాధుఁ డెక్కడనని యడిగెను.

అంతలో మేఘనాధుం డెదుర నిలఁబడుటయు నతనిం జూచి మేఘనాథ! నీవు వెనుక పత్రలేఖం దీసికొనివచ్చుట కెందుంటివో యిప్పుడచ్చటికే పత్రలేఖం దీసికొని కేయూరకునితోఁ గూడ ముందుగాఁ బొమ్ము. నేనును వైశంపాయనునితో మాట్లాడి వెనుక వచ్చెద నని నియమించి కేయూరకా! నీవు కాదంబరీ సందేశము నాకుఁ దీసికొని

రాలేదు. నేనే నీచేత నామెకు సందేశము పంపుచుంటిని. అలీకమగు సిగ్గుయొక్క భారమును వహించుటచే నిన్నాయాసపెట్టుచున్నాను. అని దేవితో విజ్ఞాపన చేయుము. తక్కినసంగతులన్నియుఁ బత్రిలేఖ యెఱింగింపఁగలదు. అని పలుకుచు నమంగళశంకచే నశ్రుజలంబు నరికట్ట యత్నించుటయు నాపలేక కన్నీరు గార్చుచుఁ దన పాదంబులకు నమస్కరింపుచున్న పత్రలేఖ దిక్కు మొగంబై యంజలి పట్టి యిట్లనియె.

పత్రలేఖా! ఈయంజలితో మత్శిరఃప్రణామము లర్పించి కాదంబరి కిట్లు విజ్ఞాపనచేయుము. దయగలదగుట ప్రథమదర్శనమందే యనుగ్రహాతిశయమును జూపిన యామెను సమస్కారముచేతనైన గౌరవింపక విడిచివచ్చిన కృతఘ్నుండ నగు నాసుగుణ మేదిజూపి తిరుగాఁ బరిగ్రహింపు మని ప్రార్థింతును. ఆమెమాత్ర మెట్లంగీకరించును? ప్రకృతిపేశలమగు నామె హృదయమపహరించి వెళ్ళలేదనియా? ప్రాణసంకటమగు నవస్థ జూచియు నుపేక్ష చేయలేదనియా? సర్వదోషాశ్రయుఁడనైనను బలుమారామె పాదసేవ జేసితిననియా? సర్వగుణవిహీనుండనైనను నామె సుగుణంబులే. నన్నవలంబించునని యాసగలిగి యుంటిని. పాదపతితుండ నగు నన్ను దదాత్సల్యము భయపెట్టఁదని తలంతును. సిగ్గులేనివాఁడనై తిరుగా నామె మొగంబు జూచుటకు యత్నించుట తత్సుగుణంబులే కారణములు. ఆమె సెలవులేకయే దూరముగా వచ్చిన నన్ను బలాత్కారముగాఁ దత్సుగుణంబులే నెండియు నామె పాదమూలమును జేర్చుచున్నవి. ఇష్టములేని గమనాజ్ఞచే వెడలిపోయితినని యేవాక్కుచే విజ్ఞాపనజేసికొనుచుంటినో? ఆవాక్కే నీకిట్లు చెప్పుచున్నది. ఇటుపైన మదాగమన మెట్లు వ్యర్థముగాదో జగమెట్లు శూన్యముగాదో యట్లు దేవి యాత్మనిలుపుకొనుట కాత్మచేతనే యత్నముచేయ

వలయును. అని చెప్పుమని చెప్పి వెండియు సతంపు ప్రియసఖీ! నీవు దారిలో మద్విరహాగపీడచేఁ గుందుచు శరీరసంస్కార ముపేక్ష జేయుదువు సుమీ! సమయమున కాహారమును గుడుచుచుఁ దెలి యని దారిం బోవక విమర్శించి బస జేయుచుండవలయును. ఏమిజే యుదును? నీకంటెఁ గాదంబరీ ప్రాణములు ప్రియములని నిన్నొం టిగాఁ బంపుచున్నాను. నాప్రాణములు నీచేతిలో నున్నవి కావున నీయాత్మ జాగరూకతతోఁ గాపాడికొనుమని పలుకుచు నాలింగనము జేసికొని కేయూరకుని కప్పగించి నన్ను వెండియు మహాశ్వేతాశ్రమ ములో. గలిసికొనవలయునని యుపదేశించి వారి నంపెను.

వారు పోయినవెనుక సతంపు వీరు వేగముగా నందుఁ బోవు దురా? దారిలో నేదియైన యంతరాయము రాదుగదా! ఎన్నిదిన ములకుఁ బోయి యామె నూరడింతురు? అని యాలోచించు శూన్య హృదయుండై క్షణమందు వసించి స్కంధావార మెంతదూరమం దున్నదియో తెలిసికొని రమ్మని వార్తాహరునిఁ బంపి వైశంపాయ ను నెదుర్కొనుటకుఁ దన్నుఁ బంపుమని యాచించుటకై తండ్రిగారి యొద్ద కరిగెను.

దూరమందె నమస్కరించుచున్న పుత్రుం జూచి తారాపీడుఁ డు నిర్భరస్నేహగర్భమగు స్వరంబున వత్సా! రమ్ము. రమ్ము. అని చేతులు సాచుచుఁ గౌఁగలించుకొని దాపునఁ గూర్చుండఁబెట్టికొని ప్రత్యవయవము పాణిచే స్పృశించుచు దాపుననున్న మంత్రిముఖ్యు నితో నిట్లనియె.

ఆర్యా! శుకనాస! ఆయుష్మంతుఁ డగు చంద్రాపీడునిం జూచితివా? ఇతని మేన యౌవనము పొడసూపినది. వివాహయోగ్య మగు దశవహించియున్నవాఁడు విలాసవతితో నాలోచించి వీనికిఁ దగిన రాజకన్యక నరసి పెండ్లి చేయవలయుననుటయు శుకనాసుఁడు

దేవా! దేవర లెస్సగా నాలోచించితిరి. ఇతండు విద్యలన్నియు గ్రహించెను. దిగ్విజయము చేసెను. ప్రజల కుత్సాహము గలుగఁ జేసెను. ఇఁక మిగిలిన కృత్యంబు పరిణయమే కదా! అవశ్యము దానిగురించి యాలోచింపవలయునని పలికెను.

అట్టిసమయమునఁ జంద్రాపీడుఁడు సిగ్గుచే తల వాల్చుకొని యాత్మగతంబున భళిరే! వీరిసంవాదము కాదంబరీ సమాగమము నకు నుపశ్రుతివలెఁ దోచినది. నావిషయమై మాతండ్రి కిప్పు డిట్టి బుద్ధి పుట్టుట సముద్రంబునఁ బడినవానికి యానపాత్రము దొరకినట్లుగా నున్నది. అని పెక్కుతెరంగుల నాలోచించుచు నంతలో వైశంపాయనుని ప్రస్తాపన వచ్చుటయు నతని నెదుర్కొనుటకు ననుజ్ఞ యిమ్మని చంద్రాపీడుఁడు శుకనాసముఖముగాఁ దండ్రికిఁ విజ్ఞాపన జేసికొనియెను.

తారాపీడుఁడు వైశంపాయను నెదుర్కొనుటకు బుత్రునకాజ్ఞ యిచ్చుటయు నతఁ డత్యంత సంతోషముతో నారాత్రి వేగించి సుహృద్దర్శనలాలసుండై వేగుజాముననే లేచి ప్రాతఃకాలకృత్యముల నిర్వర్తించి యుచిత పరివారముతో నింద్రాయుధ మెక్కి యతివేగముగా సేనాముఖమునకుఁ బోయెను.

స్కంధావారమును ప్రవేశించినతోడనే గుఱ్ఱముపై నుండియే యత్యాతురముతో వైశంపాయనుఁ డెచ్చట నున్నవాఁడని యడిగెను. ఆమాట విని యందున్న స్త్రీలు కొందఱ ద్దిగనో పని తొందరలో నుండి యతని గురుతుపట్టఁజాలక కన్నీరు విడుచుచు, అయ్యో! ఇంకెక్కడి వైశంపాయనుఁడు? అతని నడిగెదరేటి కని పలికిరి.

ఆమాటలు విని ఆ, పాపులారా! అట్లనియెదరేలని యనిహ్నాటయంబు ఝల్లుమన వారినదలించుచు మఱియొకరినడుగక భయపడుచు గుంపువీడిన లేడిపిల్లవలె బెదరుచు నేమియుం జూడక యేమియు మా

టాడక యేమియును వినక యెవ్వరింజీరక హా! యిప్పుడు నేనెక్కడ నుంటిని? యెక్కడికి వచ్చితిని? యేమిటికి వచ్చితిని? యెక్కడికిఁ బోవలయును? యేమిచేయవలయును? అని తలంచుచు నంధునివలె మూకునివగిది జడునిభాతి నటుఁ గ్రుమ్మరుచుండెను.

అప్పుడు తురగమును గురుతుపట్టి రాజకుమారులు చంద్రాపీడుఁడు చంద్రాపీడుఁడని పిలుచుకొనుచుఁ దొందరగా నతనిం జుట్టుకొనుటయు నతండు వారిని వైశంపాయనుఁ డెక్కడ నున్నవాఁడని గద్గదస్వరముతో నడిగెను. వారు దేవా! సర్వము నివేదింతుము. గుఱ్ఱమును దిగి యీవృక్షచ్ఛాయను విశ్రమింపు డని దీనముఖులై పలుకుటయు నట్లుచేసి తదీయవాగ్ధోరణిం గనిపెట్టి యతండు చిత్తము నిభ్రాంతి వహింపఁ బెక్కుతెరంగులఁ దలంచుచు నపరాధము చేసిన వానింబోలెఁ దల వాల్చుకొని మెల్లగా వారితో నిట్లనియె.

నేను పోయినవెనుక దారిలో సంగ్రామము తటస్థించినదా? లేక శీఘ్రముగా నసువుల గ్రసియించు వ్యాధియెద్దియేని వచ్చినదా? పిడుగుపడినట్లు వైశంపాయనుని కెంత యుపద్రవ మేలరావలయును? వేగము చెప్పుఁడనుటయు వారందరు చెవులుమూసికొని శివశివా! అట్లనియెదరేల? పాపము వైశంపాయనుండు జీవించియే యున్నవాఁడు. ఇంక నూరేండ్లు బ్రతుకునని పలుకగా విని యారాజనందనుండు డెందం బానందసాగరంబున మునుంగ వారి కంఠగ్రహణము జేయుచు వెండియు నిట్లనియె.

వైశంపాయనుండు బ్రతికియుండిన నాయాజ్ఞమీరి మఱియొకచోటికిఁ బోవువాఁడు కాఁడని యట్లంటి మంచిమాట జెప్పితిరి. అతం డిప్పు డెచ్చటికిఁ బోయెను? ఇచ్చటి కేల రాఁడు? అతనివిడిచి మీ రేమిటికి వచ్చితిరి? వినువరకు నాచిత్త ముత్తలమందుచున్నది. వేగము చెప్పుఁడని యడిగిన నమస్కరింపుచు వారిట్లు చెప్పఁదొడంగిరి.

వైశంపాయనుని కథ.

దేవా! యవధరింపుము వైశంపాయనునితోఁ గూడ మీరు మెల్లగా రండని మాకు జెప్పి దేవర యరిగితిరిగదా! ఆదినము మేము ప్రయాణసాధనముల సవరించుకొని మరునాఁ డుదయంబునఁ బ్రయాణభేరిని గొట్టించి నంతలో వైశంపాయనుండు వచ్చి వారించుచు నీప్రాంతమందచ్ఛోదమను పుణ్యసరస్సు గలదు. అందు తీర్థమాడి శంభు నర్చించి రేపుపోవుదము. ఈపుణ్యభూమి కెప్పుడైనను వత్తుమా? యని పలుకుచుఁ బరిగమనముననే తానచ్ఛోదమునకుఁ బోయెను.

ఆప్రదేశమంతయు రమణీయముగా నుండుటచే నందందు దృష్టి బరగింపుచు నందందు మెలంగుచు నవ్వనవిశేషములఁ జూడఁ గ్రుమ్మరుచున్నంత నత్తటాకప్రాంతమున మణిశిలామంటపమొండు గనంబడినది

దానిని జిరకాలమునకు గనంబడిన సోదరునివలెఁ బుత్రకుని భాతిమిత్రుని చందమున నత్యంతప్రీతితోఁ రెప్పవాల్పక చూచుచు స్తంభితుని యట్లు కదలక నిర్వికారహృదయుఁడై యొద్దియో ధ్యానించుచు నధోముఖముగా నందుఁ గూర్చుండుటయు మేమతనిం జూచి మనోహర దేశాలోకనంబునం జేసి తదీయచిత్తమిట్లు వికృతి బొందినదని తలంచి కొంతసేపూరకొంటిమి.

ఎప్పటికిని రాకున్న మేము దాపునకుఁ బోయి ఆర్యా! వేళ యతిక్రమించుచున్నది. స్నానము చేయుము. పయనమునకు సైనికులు మీరాక వేచియున్నారు ఈప్రదేశ మెంతసేపు చూచినను జూడవలయుననియే యుండును. ఆలస్యము చేయక లెండని పలికిన మామాటలు వినిపించుకొనక కదలక మాకేమియుఁ బ్రత్యుత్తరము జెప్పఁడయ్యెను. ఆ లతామంటపమును మాత్రము రెప్పవేయక నిశ్చల దృష్టితోఁ జూచుచుండెను.

పలుమారు మేము తొందరపెట్టుటయు నెట్టకేలకు మమ్ము జూడకయే నేను రాను. మీరింకుండరాదు. అతండకిగి పెద్దతడవ యునది. వేగము పొండని పలుకగా విని అమ్మో! యీతం డకారణముగా వైరాగ్యమును జెందెనే యని శంకించుకొనుచు సానునయముగా బోధించియు, నిష్ఠురముగాఁ బలికియు నీకీ మోహము తగదు. వడిగా రమ్ము. చంద్రాపీడుఁడు నిన్ను విడిచి వచ్చిన మమ్ము దండించునని యెన్ని యో రీతుల జెప్పిన నెట్టకేలకు విలక్షణహాసయుక్తమగు మొగముతో మా కిట్లనియె.

ఇప్పుడు నాకేమియుం దెలియకున్నది. నన్ను మాటిమాటికి గమనమునకు మీరు బోధన చేయుచున్నారు. నేను జంద్రాపీడుని విడిచి యెప్పుడైన నుంటినా? అంతయు నాకెఱుక యగుచున్నది కాని నేనేమియుం జేయలేను. తెలిసినను జేయుటకు శక్తుఁడ కాకుంటిని. చూచుచున్నను నాదృష్టి మఱియొకచోటికిఁ బ్రసరింపదు. పాదములు గదలవు. ఇచ్చట స్థాపన జేయఁబడినటువలె నాతనువు కదలకున్నది. కావున నేను వచ్చుటకు సమర్థుఁడను కాను. నన్నొకవేళ మీరు బలాత్కారముగాఁ దీసికొనిపోయెదరేని నామేనఁ బ్రాణములు నిలువవని తోచుచున్నది. ఇచ్చటనే యుండిన నో నాహృదయంబున నెట్లో యున్నది. ప్రాణములు ధరింతునని ధైర్యమున్నది. కావున మీరు నన్ను నిర్బంధింపకుఁడు మీరుపోయి యావజ్జీవము చంద్రాపీడముఖదర్శన సుఖం బనుభవింపుఁడు. నాకట్టి సుఖము లేకుండ దైవము విడదీసె నని పలికిన మేమడలుచు నదికైతవమనుకొని అహో! యిట్లు పలికెదరేల? చంద్రాపీడుని డాపునకు రారా యని నిర్బంధముగాఁ బెక్కుసారు లడిగినఁ నతం డిట్లనియె.

అక్కటా! మీ రూరక నన్ను నిర్బంధించెదరేల? చంద్రాపీడుని జీవితముతోను నాకేమియుఁ దెలియకున్నది. నేను వచ్చుటకు

సమర్థుఁడను కాను. కారణము నాకుఁ దెలియదు. మీరు చూచు చునే యడిగెదరేల? మీరు పొండు పొండని పలికి ముహూర్తకాల మూరకొని యందు రమ్యములైన లతాగృహములు సరస్తీరములు గుఱిమ్మఱుచు నా దేవాయతనమున నెద్దియో మరచిపోయినట్లు వెదకుచు నిరతదృష్టిలేక తిరుగుచుండెను.

మేము పొదలమాటుననుండి రెండుయామములవరకు నతని చేష్టలం గనిపెట్టి తిరిగిపోయి రమ్మని నిర్బంధింప నతం డయ్యా! నన్నిట్లు వేపెదరేల? నాకు నాజీవితముకన్నఁ జంద్రాపీడుని ప్రాణములు ప్రియములుకదా! అవి యతని విడిచి బలాత్కారముగా నా యొద్దకు వచ్చినను గార్యము లేదని తోచుచున్నది. ఇంక మీరేల వేడెదరు? పొండని పలికి లేచి యందు స్నానము చేసి కందమూల ఫలము లాహారముగాఁ బుచ్చుకొని వనవాసోచితవ్యాపారమును గైకొనియెను.

అప్పుడు మేము విస్మయమందుచు మూఁడహోరాత్రములు వేచియుంటిమి కాని యతనిబుద్ధి తిరిగినదికాదు. అప్పుడు నిరాశులమై యందుఁ గొందరఁ గావలియుంచి మేము బయలుదేరి వచ్చితిమి.

అని యెఱింగించిన వారి మాటలు విని చంద్రాపీడుఁడు చింతా విస్మయములొక్కమాటు చిత్తం బుత్తలపెట్ట నిట్లు తలంచెను.

అయ్యో! వైశంపాయనుని కింతలో వైరాగ్య వృత్తిబూనుటకుఁ గారణమేమియుం గనంబడదు. తారాపీడుఁడు నన్నుఁబలె వానినిసైతము గౌరవించును. ప్రజలకుసైతము నాయందుకన్న వానియందే మిక్కుటముగు మక్కువగలిగియున్నది. శుకనాసుఁడు మనోరమయు నతని నేవిషయమ్ములోను మందలించి యెఱుఁగరు. అతనికిఁ బ్రశాంతికైన నిది సమయముకాదు. ఇదివరకు విద్వజ్జనోచితమైన గార్హస్థ్యమందే ప్రవేశింపలేదు. ఇదియేమియో యని పెక్కుతెరం

గులఁ దలంచుచు నతివేగముగా నచ్ఛోదటికిఁ బోనఁదలంచియుఁ దల్లి దండ్రుల కెఱింగింపకపోరాదని నిశ్చయించి యప్పుడే తురగమెక్కి యత్యంతరయంబునఁ దనపట్టణమునకు వచ్చెను.

ఆవీటిలోఁ బ్రజలందరు గుంపులుగాఁ గూడుకొని వైశంపా యనుని వృత్తాంతమే చెప్పుకొనువారును, వినువారును, అనుగువా రును, విచారించువారునై వీధులయందుండుటఁ జూచి చంద్రాపీ డుఁడు అక్కటా! యీవార్త నాకన్న ముందర పట్టణములోనికి వచ్చినది. మాతండ్రిగారికిని శుకనాసునికిఁ గూడఁ దెలిసియేయుండు ను వైశంపాయనునిగుఱించి బాహ్యజనంబే యింతవిచారింపుచుండఁ దల్లిదండ్రుల కెట్లుండునో? నన్నేమని శంకింతురో యని పెక్కుతెరం గులఁ దలపోయుచుఁ గ్రమంబున బహిర్ద్వారము దాపునకుఁ బోయి యందు గుఱ్ఱమును దిగి యాస్థానమునకుఁ బోవుచున్నంతఁ దారా పీడుఁడు విలాసవతితోఁగూడ శుకనాసునిగేహమునందున్న వాఁడను వార్త వినంబడినది.

అప్పుడతండును మరలి తానుగూడ నచ్చటికిఁ బోవుచుండ సమీపముగా నిట్టిధ్వని వినంబడినది.

హా! వైశంపాయన! హా! వంశపావన! మదీయాంకసీమ యందు లాలింపఁబడుచుండెడి నీవిప్పుడు వ్యాఘ్రశతభీషణమగు కాం తారములో నొంటిగా నెట్లుంటివి? అందు శరీరరక్ష నీకెట్లు జరుగుచు న్నది? నీకు నిద్రాసుఖ మిచ్చుశయ్య నెవ్వరు గల్పించుచున్నారు? నీయాకలి గనిపెట్టి యన్న మిడువారెవ్వరు? పట్టీ! ఎట్టియవస్థవచ్చి నది. అయ్యో! నీవు వచ్చినతోడనే మీతండ్రితోఁజెప్పి తగినకన్యక ను వివాహము జేయవలయునని తలంచియుంటినే మందభాగ్యురాల నగు నాకట్టి యదృష్టమెట్లు పట్టును? నన్నును మీతండ్రిని నీవున్న చోటికిఁ దీసికొని పొమ్ము. నిన్ను విడిచి మేము నిమిషమైనఁ దాళ

లేము. ఇంత నిష్ఠురత్వము నీవేటికి బూనితివి? చంద్రాపీడుని విడిచి క్షణమైనను నుండువాఁడవు కావే తద్వియోగ మిప్పు డెట్లు సైచితివి? ఆస్నేహమంతయు నేమయిపోయినది? నీవట్టివైరాగ్యము బూనుటకుఁ గారణమేమి? అయ్యయ్యో! ఎంతవచ్చినది? ఏమిసేతును? పుత్రా! యని యీరీతి పెక్కుతెరంగులఁ బుత్రశోకంబున విలపించుచున్న మనోరమ కంఠధ్వనివిని యతండు విహ్వలుండై మూర్ఛవోయి యంతలో దెప్పిరిల్లి క్రమంబునఁ దండ్రియొద్దకుఁ బోయి యతనిం జూచుటకు సిగ్గుపడుచుఁ దల వంచుకొని నమస్కరింపుచు దూరముగాఁ గూర్చుండెను.

ఆరాజు పుత్రుం జూచి బాష్పగద్గదస్వరుండయి వత్సా! చంద్రాపీడ! నీకు వైశంపాయనునియందు జీవితముకన్న నెక్కుడు ప్రీతి యని యెఱుంగుదును కాని యతనివృత్తాంతము విని నదిమొదలు నాహృదయము నీయెడ ననుమానము జెందుచున్నదేమని పలికిన విని యతనిమాట లాక్షేపించుచు శుకనాసుం డిట్లనియె.

దేవ! అగ్ని చల్లబడినదనినను సూర్యుని నంధకారము గ్రమ్మినదనినను సముద్రమింకినదనినను నమ్మవచ్చును కాని చంద్రాపీడుఁ డట్టిదోషము జేయునని తలంపరాదు. కృతయుగావతారమని చెప్పనోపిన చంద్రాపీడుని సుగుణముల విమర్శింపక మిత్రఘాతకునిగా సూచించితిరేల? విచారింప వైశంపాయనుఁడే దుర్జనుఁడని తలంచెదను. లోకంబునఁ బుత్రులం గనుట వంశవృద్ధికొరకుఁగదా! తండ్రియాజ్ఞనతిక్రమించి వాఁడిట్లు వైరాగ్యమును బూనుదునని యించుకంతయు వానిస్వాంతమునఁ బుట్టినదికాదే? అట్టిదుర్మార్గుని విషయమై దయదలపనేమిటికి? వాఁడు పెంచినచిలుకవలె దేవరచేఁ బోషింపఁబడి యంతయు మరచి యిప్పుడు కృతజ్ఞత దలంపక విడిచి వెళ్ళెనే. ఆత్మద్రోహము చేసినవానితో మనకేమి? ఆపాపాత్ముని జననము

మనకు శోకమునకే కారణమైనది అని పలికి కన్నీరు నించుచు నిట్టూర్పులు నిగుడించెను

అప్పుడు తారాపీడుఁ డతనిం జూచి యార్యా! యూరడిల్లుము. వ్యజనానిలముచేత వాయువును వృద్ధిజేసినట్లుకదా! మీకు మేము బోధించుట! బహుశ్రుతుండైనను బ్రాజ్ఞుండైనను వివేకియైనను ధీరుండయినను దుఃఖాతిపాతంబునఁ జిత్తచాంచల్యమందకమానఁడు, మనస్సు చెడినవానికేమియుం దెలియదుకదా! వైశంపాయనును గురించి కోపావేశముతోఁ బలుకుచున్న నీమాటలు వినుటచే నాకు మిక్కిలి వ్యసనముగానున్నది. యతనియెడఁ గోపమును విడువుము. వాఁడు మిక్కిలి గుణవంతుఁడు. కారణ మరయక వానినిందింపరాదు. చంద్రాపీడునంపి వాని శీఘ్రముగా నిచ్చటికి రప్పించి యట్టి విరక్తి నేమిటికిఁ బూనెనో యరయుదముగాక యరసినపిదప యథాన్యాయముగా నాచరింతమని పలికిన విని వెండియు శుకనాసుం డిట్లనియె.

దేవ! నీకు వైశంపాయనుని యందు గల మక్కువచే నిట్లనుచున్నావు. నీయౌదార్యమట్టిదయే కాని యువరాజును విడిచి యాత్మేచ్ఛచేనుండుట గష్టమని పలికిన విని చంద్రాపీడుఁడు తండ్రియన్న మాట హృదయంబున ములికిపోలికనాటయుండ గన్నీరునించుచు గూర్చుండియే మెల్లగా దాపునకుఁ బోయి శుకనాసున కిట్లనియె.

ఆర్య! వైశంపాయనుని విషయమై నావలన నేమియు దోసము లేదని చెప్పకపోయినను నేనెఱుంగుదును. అయినను మాతండ్రిగారి కనుమానము దోచుచున్నదని పలికిరికదా! లోకులు సైతమట్లే భావింతురు. అసత్యమయినను లోకాపవాదము భరించుట గష్టము. అయశఃప్రసిద్ధి లోకంబున వ్యాపించెనేని పరలోకహాని కాఁగలదు. కావున దీనికిఁ బ్రాయశ్చిత్తముగా వైశంపాయనుని దీసికొనివచ్చు వచ్చుటకు నన్ను నియమింపుము. మఱియొకరీతి నాకు నిష్కృతి

గలుగదు. తురగ యానంబునఁబోయిన నాకేమియు నాయాసము గలుగదు. గమనాభ్యనుజ్ఞ యిమ్ము నేనుబోయి ప్రియమిత్రునిం దీసికొని వత్తును. అతండు రానిచో నేనుసైత మచ్చటనే యుండెద నని పలికిన విని శుకనాసుఁడు తారాపీడునితో దేవా! యువరాజుగ మనమునకు విజ్ఞాపనజేసికొనుచున్నవాఁడు సెలవేమియని యడిగిన నతం డిట్లనియె.

ఆర్యా! మన మొకటి దలఁచికొనియుండ దైవము వేరొకటి తెచ్చిపెట్టును. కానిమ్ము. వైశంపాయను నవశ్యముగా యువరాజు దీసికొనిరావలయును. అతని విడిచి యాతఁ డొకనిమిషమైనఁ దాళ లేఁడు తప్పకపోవలసినదే యతని దీసికొనివచ్చుటకు నాయుష్మంతుని మాట జెప్పనేల. విలాసవతినైనఁ బంపెదను సుమీ యనిపలికి దైవజ్ఞుల రప్పించి యప్పుడే ప్రయాణమునకు ముహూర్తము నిశ్చయించి పిమ్మటఁ జంద్రాపీడునిం జూచి రాజు వత్సా! నీవీవార్త మీతల్లికిం జెప్పి వేగపొమ్మనిపలుకుచు శుకనాసునితోఁ గూడఁ దనభవనమునకుఁ బోయెను.

తరువాత నారాజకుమారుఁడు తల్లియొద్దకేఁబోయి నమస్కరింపుచు దాపునంగూర్చుండి మిక్కిలి విచారింపుచున్న మనోరమ కిట్లనియె. తల్లీ! నీవుల్లంబునఁ జింతిల్లకుము, వైశంపాయనుని దీసికొని వచ్చుటకు మాతండ్రి నాకానతిచ్చెను, నేను వెళ్ళి యలఁతికాలములో నాతనిం దెచ్చెదను, నీవుగూడ ననుజ్ఞ యిమ్ము పోయివచ్చెద ననుటయు నామె యిట్లనియె.

వత్సా! నేను వెళ్ళెదననుమాటచే నాకుశోకోపశమనము జేసెదవేల? నాకు నతనియందుకన్న నీయందు మక్కువ మెండు నీవు పోయిన నెవ్వరిజూచుకొని ధైర్యమవలంబింతును? నీవు పోవలదు దైవానుగ్రహము గలిగిన వాఁడె రాగలఁడు లేక మఱియెవ్వరేని బంపు

దురుకాకయని పలికినవిని విలాసవతి యిట్లనియె. సఖీ? మనయిరువరకు వారిరువురియందును సమాన ప్రేమగలిగి యున్నది. వానిం జూడక నేనుమాత్రము సైరింపగలనా? వారింపకున్న మనము వారించినను జంద్రాపీడుండు నిలుచువాడుకాడు. యనుజ్ఞయిమ్మని పలికిన నక్కలికియు నెట్టకేలకు సమ్మతించినది.

అంతలో సాయంకాలమగుటయుఁ జంద్రాపీడుండు ఆరాత్రి భోజనముచేసి తల్పంబున శయనించి సంకల్పశతములచే మనోరథములఁ బూరించుకొనుచు నిస్త్రాతలంచెను.

నేను ముందుగా నచ్ఛోద సరస్సునకుఁబోయి యందు వెనుక వెనుకగా నరిగి వైశంపాయనుని కంఠగ్రహణము చేసి నీవి కెందు బోవఁగలవని పలికిన నతండు నామాటద్రోయనేరక నాతో వచ్చునుగదా. పిమ్మట మహాశ్వేత యాశ్రమమునకరిగి యందుఁబరిజనము నునిచి యామెతోఁ గూడ హేమకూటమునకుఁ బోయెదను.

అందునన్నుంజూచి కాదంబరి పరిజనము తొందరగా నిటు నటు తిరుగుచు నమస్కరింపుచుండఁ గ్రమంబునఁ గాదంబరియున్న తావరిసి యగిశిన నత్తరుణియు నారాక సఖులచే నెఱింగి తటాలునఁ బుష్పశయ్యనుండి లేచి యత్యాతురముతో స్వాంగాలంకారముల సవరించుకొనుచు సిగ్గుచేఁ దలవంచుకొని శయ్యాసమీపంబున నిలువంబడియున్న యన్నారీలలామమును గాంచి కన్నులకలిమి సార్థకము గావించెదనుగదా.

తరువాత మదలేఖను పత్రలేఖను కేయూరకుని యథోచిత గౌరవంబున మన్నించుచు సాహసముతో వివాహప్రయత్నము చేయుటకు జిత్రరథునకు వార్త నంపెదను.

పిమ్మట నాకొమ్మను శుభముహూర్తమునం బెండ్లియాడి బహుళకుసుమదామ భూషానులేపనాది వస్తుమండితమగు భవనం

బునఁ బుష్పశయ్యపై మత్సమీపమున గూర్చుండి వయస్యలరిగిన వెనుక తానును మొగమువంచి యరుగఁబోవుచున్నయంబును బలాత్కారముగా సందిటిలో నిమిడ్చికొని తల్పంబుపైఁ జేర్చి పిమ్మటఁ దొడయ దిడుకొని యెడమచేతితోఁ గేశపాశము గైకొని కుడిచేతితో నధరము పుడుకుచుఁ గపోలములఁ జుంబించుచు సురలకు సైతము దుర్లభమయిన యధరామృతము తనివితీరఁ గ్రోలెదను.

అంత నింతింతనరాని సంతసముతోఁ గంతుసంతాపముఁ గృశించియున్న యవయవయములకు గాఢాలింగన సుఖరసభరంబున నుబ్బుగలుగఁ జేయుచుం దరువాత నానాతితోఁగూడ మదనాగ్ని నార్పునదియు నింద్రియములకు సుఖమిచ్చునదియుఁ బెక్కుసారులను భవించుచున్నదైనను గ్రొత్తదానివలె దోచునదియు నిట్టిదని చెప్పటకు నలవికాని సంతోషము గలుగజేయునదియు నిర్వాణ సుఖసాదృశ్యముగలదియు నచింత్యమయినదియు నగు ప్రథమ రతిసుఖ మనుభవించుచు నిమిషమైనను విడువక రమ్యప్రదేశములఁ గ్రీడింపుచు యౌవనమునకుఁ దృప్తిగలుగజేసెదను

ఆరీతిఁ గాదంబరికి సంతోషముగలుగఁజేసి మదిరేఖను వైశంపాయనునకుఁ బెండ్లిచేసెదను, అనియిట్లు పెక్కుతెరంగుల నంతరంగమ్మునఁ దలపోయుచు మేనుగరుపు జెంద ననుభూతుఁడైన వాఁడంబోలె నారాత్రి నిద్దురం జెందక త్రుటిలాగుఁ గడిపి యుదయంబున లేచి సముచిత పరివారంబు సేవింప నిద్రాఘుధమెక్కి యక్కుమారుం డప్పురము వెడలి కతిపయప్రయాణంబుల నచ్ఛోదసరస్తీరమునకుఁ బోవుచు నించుకదూరములో నెదురుపడిన మేఘనాథునింజూచి యత్యాతురముగా నిట్లనియె.

మేఘనాథ! అచ్ఛోదసరస్తీరంబున నీకు వైశంపాయనుఁడు కనంబడియెనా? చూచి మాటాడితివా? ఏమనియెను? ఇప్పటికైనం

పశ్చాత్తాపముజెంది యింటికి రావలయునని తలంచుచున్నవాఁడా? నామాటయేమైనం దెచ్చినా, తల్లిదండ్రులు జ్ఞాపకముండిరాయని యడిగిన నతండిట్లనియె.

దేవా! దేవర ఇదిగో నేను వైశంపాయనితో మాట్లాడి నీవెనుకనే వత్తునని చెప్పితిరికదా. మేమట్లుపోయి మీరాక వేచి యుండ నెప్పటికి వచ్చితిరికారు, అప్పుడు పత్రలేఖయుఁ గేయూరకుఁడు నన్నుఁజూచి మనచంద్రాపీడుని వర్షాకాలమగుటచేఁ దల్లి దండ్రులు రానిచ్చిరికారు. నీవిచ్చోట నొక్కరుఁడవుండనేల ఇంటికిఁ బొమ్మని పలికి వారిరువురు హేమకూటమునకుఁ బోయిరి.

నేనుమత్తకొన్ని దినములందుండి తిరుగానింటికి వచ్చుచున్నవాఁడ నింతియకాని వైశంపాయనుని వార్త నాకేమియుం దెలియదు. అతండచ్ఛోద సరస్సునకుఁబోవుటయే నేనెఱుఁగనని చెప్పినవిని యారాజకుమారుఁడు వెండియువానితో నోరీ! అట్లైనసరియే కాని పత్రలేఖ యిప్పటికి హేమకూటముజేరునో లేదో చెప్పఁగలవా యని యడిగిన వాఁడిట్లనియె.

దేవా! దైవికమైన యంతరాయమేదియు రాకుండినది యాలస్యము చేయునదికాదు కావున నేఁటికబ్బోఁటి హేమకూటము జేరుననియె నాయభిప్రాయము అనిచెప్పిన సంతసించుచుఁ జంద్రాపీడుఁడు వారితోఁ గూడఁ గ్రమంబున వైశంపాయనింజూచు వేడుకతో నచ్ఛోద సరస్సునకుఁ బోయియందు గుఱ్ఱపురౌతుల కిట్లనియె.

వైశంపాయనుఁడు వైరాగ్యవృత్తిబూని యీవనములో నెచ్చటనో యణఁగియున్నవాఁడు మనలనుఁజూచి పారిపోవును, కావున మీరందరు గుఱ్ఱములనుండియే లతాగృహములను తరుమూలములు లతామంటపములు మొదలగు ప్రదేశములలో విమర్శగా నరయుఁడని పలుకుచుఁ దాను మిక్కిలి శ్రద్ధాపూర్వకముగా నతని

వెదకెను కాని యెందును అతనిచిహ్నము లేమియుం గనబడినవికావు.

అప్పు డతండు పెక్కుతెరంగులం జింతించుచు వైశంపాయుని వార్త మహాశ్వేతకైనం దెలియునేమో యనియుం గాదంబరీ విశేషములు గూడం దెలియంబడునని యు నూహించి తురగ సైన్య మంతయు దదీయాశ్రమమున కనతిదూరంబున నుండనియమించి సముచిత పరివారముతోం దానింద్రాయుధమెక్కి యామె యాశ్రమమునకుంబోయి గుహాముఖంబున వారువమును డిగి సన్నని వస్త్రములుదాల్చి యక్కందరాంతరమునకుం బోయెను.

అందు శోకవేగంబున నవయవంబులు చలింప గన్నులనుండి ధారగా నీరు గార్పుచుం గాలివానతాకున వాడిన తీగెయుం బోలె మొగమువంచి తరళికకేలు బట్టుకొనంబడియున్న మహాశ్వేతం జూచి యతండు విభ్రాంతుండై అయ్యో కాదంబరి కెద్దియేని యప్రియము జరిగియుండుం బోలుం గానివో నిమ్మానిని యిట్లుండదు. ఏమిదైవమా యని ప్రాణంబులెగిరి పోయినట్లు సారెసారెకుం దొట్రుపడుచు మెల్లగాం దాపునకుం బోయి బోటీ యీమె యిట్లున్నదేమి యని తరళిక నడిగిన నప్పుడతియు నేమియుం జెప్పక యట్టి యవస్థనున్నను మహాశ్వేత మొగముజూచినది. అప్పుడా సాధ్వియే క్రమంబున శోకవేగం బడంచుకొని గద్గదస్వరముతో నన్నరివరసూతి కిట్లనియె.

మహాభాగ! సిగ్గులేని యీపాపాత్మురాలేమిటికిం జెప్పకుండును? వినుము, కేయూరక ముఖముగా భవదుజ్జయినీగమన వృత్తాంతమును విని మనమెంతయు అయ్యో మదిరాచిత్రరథుల మనోరథమును దీర్పలేక పోయితిని, కాదంబరికోరికయు సఫలము చేయలేకపోయితిని యీరాజకుమారుని యభీష్టము తీరినదికాదు. నేనువచ్చి యేమిచేసితినని సిగ్గుపడుచుం గాదంబరీ స్నేహపాశములంగోసి వెండియు దపంబు జేయుటకై యీయాశ్రమమునకు వచ్చి యిచ్చట దేవరం

బోలియున్న యొక్క బ్రాహ్మణ కుమారుండెద్దియో వెదకుచున్నట్లు శూన్యహృదయుఁడై నలుమూలలు జూచుచుండ గంటిని.

అప్పుడతండు నాయొద్దకు మెల్లగావచ్చి యదృష్టపూర్వుండై నను నెన్నఁడో యెఱిఁగిన వానుంబోలె నాముఖముచెప్ప వాల్పక చూచుచు నాకిట్లనియె.

శోభనాంగీ? లోకంబున నెవ్వరును జన్మకును వయసునకును రూపమునకునుం దగినట్లు మెలంగినేని నిందాపాత్రులు కారు. నీవట్లు గాక తగనిపనియును చేయుచుంటివేమి? కుసుమ సుకుమారమగు నీమెడిగె నుత్కృష్ట తపశ్చరణక్లేశంబున నిట్లు వాడఁజేయనేమిటికి? సుమనో మనోహరంబగు లతయుంబోలె నీయాకృతి ప్రియములకుఁ దగినయట్లుగా రసాశ్రియ మగు ఫలముతోఁ గూడికొనకుండుట లెస్సయే. తపంబు పరలోక సుఖప్రదంబు. రూపగుణహీనులు సైత మైహిక సుఖంబు లనుభవించుచుందురు. ఆకృతిమంతు మాటఁ జెప్పనేల? తుషారబిందుపాతంబునఁ పద్మినిలతయుంబోలె స్వభావ సుందరమగు నీశరీరమిట్లు తపఃక్లేశంబునం గృశించుట జూచిన నాకు మిక్కిలి విచారమగుచున్నయది. మఱియు నీవంటి వాల్గంటియే యుంద్రియసుఖంబులు విడిచి వైరాగ్యమును బూనియుండ నిఁక దర్పకుని పుష్పసాయక ధారణము వ్యర్థమసుమీ, చంద్రోదయము శోభనమేమి? వసంతమలయానిలములకాక నిరర్థకమే! కువల యకల్హార కమలాకర విలసనములు నిష్ప్రయోజనములు మనోహరో ద్యానభూములెవ్వరికిఁ గావలయునని పెక్కు తెరంగుల వక్కాణించెను.

పుండరీకునికథ జరిగినది మొదలు నేనుత్సాహముడిగి యుంటిని కావున వాని మాటలువిని నీవెవ్వఁడవు? నీపేరేమి? నీవృత్తాంత మెట్టిది? నన్నిట్లు పలికెదవేలయని యడుగక యేయచ్చటినుండి మరి

యొకచోటికిఁ బోయి దేవతార్చన పుష్పములం గోయుచున్న తరళికం జేరి యిట్లంటిని.

తరుణీ! యీతరుణుండెవ్వఁడే వీని యాకారముజూడ బ్రాహ్మణకుమారుఁ డట్లుతోచుచున్నయది. నన్నుఁ జూచినంత వీనిస్వాంతము వెఱ్ఱిచేష్టలం గురించుచున్నయవి. కావున వాని నిచ్చటికి వెండియు రాకుండునట్లు చేయుము, కాఁడఁగూడ తిరుగుచున్నవాఁడు. నివారించినను వచ్చెనేని తప్పక యవమానితుము నెందగలఁడని పలికితిని.

అదియు నతనితోఁ దగినట్లు చెప్పినది కాని మదనహతకుని వృత్తి దుర్నివారమైఁనగుటచే వానిచిత్తము మరలినదికాదు.

మఱికొన్ని దినములు గడచినంత నొకనాఁడు రాత్రి జ్యోత్స్నాపూరముచే జగంబంతయు నిండియుండ సంతాపంబువాయునే నీ శిలాతలంబున శయనించి మందమందముగా నద్యోద్యానిల పోతములు వీచుచుండఁ బుండరీకుని వృత్తాంతమే స్మరించుచునుచు నిద్రపట్టమింజేసి యిందుబింబ విలాసమరయుచుఁ గన్నులుమూయక యట్లెపరుండి యుంటిని.

అట్టి సమయమున నాబ్రాహ్మణ కుమారుఁడు మదనావేశితహృదయుండై మెల్లగా నడుగులిడుచు నాయొద్దకు వచ్చెను. నిష్ప్రహురాల నైనను పౌసిఁ జూచినంతనే స్వాంతమున భయము జనింప నిట్లుతలంచితిని, అయ్యయ్యో? మంచియాపద తటస్థించినదే వీఁడు నన్నుముట్టినంత మాత్రమునఁ బ్రాణములు విడువ వలసినదేకదా. పుండరీకునిరాక నిరీక్షించి యిన్నిదినములు ప్రాణములు దాల్చినది వ్యర్థమైపోవునే అని యాలోచించుచున్న సమయమున నతండు నాదాపునకు వచ్చి యిట్లనియె.

ఇందుముఖీ! కందర్పునితోఁగూడి నన్నిప్పుడీ చందురుఁడు

చంపుటకుఁ బ్రయత్నించుచున్నవాఁడు కావున నిన్ను శరణుజొచ్చితిని అనాథనాథుఁడ నప్రతీకారాఁడను భవదాయత్తు నన్నురక్షింపుము, శరణాగత పరిత్రాణము తపస్విజన ధర్మమేకదా. నీవిప్పుడు నన్నాత్మ ప్రదానంబున రక్షింపవేని తప్పకనీకు బ్రహ్మహత్యాపాతకము రాఁగలదని పలికెను.

వానిమాటలువిని నేను కోపానలంబున భస్మము చేయువానివలె బొమ్మస్ఫులింగ దృష్టిచే వానింజూచుచు నానేశించినదానివలె నోడలెఱుంగక కోపవేగ గూతాకౄరముగా హుమ్మని పలుకుచు నిట్లంటి,

ఓరి పాపాత్ముఁడా! నన్ను నీవిట్లన నీతాల పెనుగుపడి ట్లు నుఁరువ్రక్కలయినది కాదేమి? నీజిహ్వ లాగికొనిపోలేదే? సకల లోక శుభాశుభ సాక్షిభూతములగు పంచభూతములు నీయందు లేవాయేమి? వానిచేతనయున మఱియు చైతివే! మూఢుఁడా! ఇట్టి కామవృత్తి గలిగిన నీవు తిర్యగ్జాతియందు బుట్టక యిక్కోలపుట్టితివి? వక్రముఖాను రాగముగలిగి స్వపక్షపాతమాత్ర ప్రవృత్తితో నొప్పుచు స్థానాస్థాననిరూపణ విధంబెఱుంగక చిలుకవలె హతవిధిచేఁ బలికింపఁబడితివి. శుకజాతియందైనఁ బుట్టకపోయితివేమి? ఆత్మవచనానుగుణమగు జాతియందుఁ బుట్టితివేని యిట్లునన్నుఁ గామింపక పోవుదువుకదాయని పలుకుచుఁ జంద్రమండలమున దృష్టియిడి దేవా! సకలలోక చూడామణీ! లోకపాల! నేనుబుండరీకునిఁజూచినది మొదలు ఇతరదృష్టిలేక యతనినే ధ్యానించుదాననైతినేని వీఁడు నామాటచే హీనజాతియందుఁ బుట్టునని పలికితిని

అప్పుడతండు మదీయశాపమునన నో మదనజ్వర వేగముననో పాపవిపాకముననో తెలియదుకాని నేనట్లు పలికినతోడనే నరకబడిన తరువువలెఁ జేతనముబాసి నేలంబడియెను. అతండట్లు గతాసుండగు

టయుఁ దత్ప్రెజసము పెద్దయెలుంగున రోదనముజేసెను, అయ్యా కళిందమువలననే యతండు దేవరమిత్రుఁడని తెలియవచ్చెనని పలికి తలవంచుకొని మిక్కుటమగు నశ్రుధారచే భూమినిఁ దడిపెను.

అట్టి మాటలువిని చంద్రాపీడుఁడా కర్ణాంత విశాలములగు నేత్రములు మూయుచు భగవతీ! కాదంబరితో నన్ను గూర్చుటకు నీవు తగిన ప్రయత్నముచేసితివి మందభాగ్యుండనగు నాకట్టిసౌభాగ్యము లేనప్పుడు నీవేమిచేయగలవు, ముందుజన్మమునందైనఁ గాదంబరీచరణ పరిచర్యాసుఖము గలుగునట్లను గ్రహింపుమని పలుకులు ముగియ హృదయము భేదిల్లినట్లు నిలువంబడి ప్రాణముల విడిచెను.

చంద్రాపీడుఁడు వయస్యుని మరణవార్త విని శోకమనే దండముపగిలి జీవితము వాయుటఁజూచి తరళిక మహాశ్వేతనుఁవిడిచి యతనింబట్టుకొని అయ్యో, చేడియా యింకను నిద్రమేమిటికే యీతనుఁ ప్రాణములను విడిచినట్లు శోచుచున్నది మడనిలుపక వాలవైచెను మానము శ్వాసమారుతములేమియు వెడలుట గనంబడదు. కన్నులు మూయఁబడియున్నవి. హా. చంద్రాపీడ! కాదంబరీ ప్రియ యిప్పుడప్పుడతనినివిడిచి యెటకుఁబోయితివి. యీప్రేముడియంతయు నెందుఁ బోయెనని పెద్దయెలుంగున నేడ్చుచుండంజూచి మహాశ్వేతయు నతని మొగముఁ జూట్కి నిలిపి వైవర్ణ్యమును గనుట్టి గాఢశోకంబున జేష్టతక్కి పడియుండెను.

అప్పు డతని పరిజన మావృత్తాంత మెఱింగి హాహాకారములతోఁ బెక్కు తెరంగుల నమ్మహాశ్వేతను దూరుచు నుచ్చస్వరంబున హా మహారాజకుమార, హా వైశంపాయన, హా తారాపీడ, హా శుకనాస, హా విలాసవతి, హా మనోరమ, మీ కట్టియాపద సంప్రాప్తించినది. కటకటా, ప్రజలెంత భాగ్యహీనులయ్యెయో ధరిత్రి యనాథయయ్యెఁ గదాయని యనేక ప్రకారంబుల విలపింపఁ దొడంగెను.

అతని గుఱ్ఱము దైన్యముగా సకిలింపుచు బలుమారతని మోము చూచుచు ఖురపుటాఘాతంబున భూతల రేణువు లెగర విచారంబు సూచింపుచుఁ జిందులు ద్రొక్కఁదొడంగినది.

అని చెప్పువరకు వేళయతిక్రమించుటయు నణిసిద్ధుండు పై మజిలీ జేరి తదనంతర వృత్తాంతమిట్లు చెప్పందొడంగెను.

కా శీ మ జి లీ క థ లు.

32 వ మజిలీ కథ.

వత్సా! వినుము అంతనక్కడఁ గాదంబరియుఁ బత్రలేఖచే చంద్రాపీడా గమన వృత్తాంతమునువిని చంద్రోదయంబున సాగర వేలయుఁబోలె నలరుచుఁ దల్లితండ్రుల కెద్దియో మిషజెప్పి వెండియు సుందరముగా నలంకరించుకొని పెక్కండ్రు పరిచారికలు సురభిమాల్యానులేప నాద్యుపకరణములు గైకొని తోడరాఁ కేయూరకుఁడు మార్గముజూపఁ బత్రలేకయొక్క కై దండగొని నడుచుచుమద లేఖతోఁ బోఁటీ! యీపత్రలేఖ చెప్పిన మాటలువింటివా? అతనివిషయమైనేన యశ్రద్ధజేసితినఁట. నాయవస్థయంతయుం జూచియు హిమగృహంబున నైపుణ్యముగాఁ బలికిన యతని వక్రభాషితములు నీకు జ్ఞాపకములేదా, నీవుసైతమప్పుడు నవ్వుచుఁ జూచి యతని మాటలకుఁ దగినట్లు ప్రత్యుత్తరముజెప్పితివి. అట్టివాఁడిప్పుడు మాత్రము నన్నువిమర్శించునా, పయనముమాట దలపెట్టక పాపము నానిమిత్తమీమాత్ర కాశిని యుత్తల మందుచున్నదని చిత్తంబునందలంచు చున్నవాఁడు కాబోలు కానిమ్ము. నేనతనిం జూచి యేమియు మాట్లాడను. పాదం

బులఁ బడినను గ్రహింపనుము. దలేఖా! నీ వప్పుడు నాతో నేమియుం జెప్పవద్దు సుమీ! పెద్దతడవు చిక్కులుపెట్టి పిమ్మట మాటాడెదనని యతనిగురించిన మాటలే చెప్పకొనుచు మార్గమనఖేదము గురు తెలుంగక క్రమంబున జంద్రాపీడుని జూడ మిక్కిలి తొందరపడుచు నమ్మహాశ్వేతాశ్రమమునకు వచ్చెను.

అట్లు వచ్చి యందు అమృతరహితమగు సముద్రంబు చందంబున నున్ముక్తజీవితుండై పడియున్న చంద్రాపీడునిం జూచి కాదంబరి హా! యిది యేమికష్టమని మూర్ఛాక్రాంతస్వాంతయై నేలం బడుచుండ మదలేఖ తటాలునఁ బడకుండ బట్టుకొనినది. పత్రలేఖయుఁ గాదంబరియొక్క కై దండ విడిచి మోహావేశముతో నొడలెఱుంగక నేలం బడిపోయినది.

కాదంబరియుఁ గొంతసేపటికి దెప్పిరిల్లి మూఢయుంబోలె నేమియు నెఱుంగక యూర్పులు విడుచుట సైతము మరచి రెప్ప వాల్చక నిశ్చలతారకలతో నతనిమొగమే చూచుచు వ్రాయఁబడిన ప్రతిమ వలె కదలక యట్లు నిలిచియుండం జూచి మదలేఖ యామెపాదంబులంబడి సఖి! నీవీ శోకమును విడువుము. స్వభావమృదు సరసమగు నీహృదయము అతివృష్టి భారంబున విచ్చిన తటాకమువలె భేదిల్లును సుమీ! ఈతెండు చైతన్యంబుబాసి పరలోకమున కతిథియైనట్లు తోచుచున్నది. ఇఁక వీనికొరకుఁ జింతింపనేల? యింటికిఁబోయి తల్లిదండ్రులకామోదము గలుగఁజేయుము. నిన్నుఁ జూడక వారు నిమిషము తాళలేరని పలికిన విని కాదంబరి నవ్వి యవ్విద్రుమోష్ఠి కిట్లనియె.

ఓసి వెఱ్ఱిదాన! నాహృదయమును మృదువుగాఁ జెప్పుచుంటి వేమి? నవ్రసారకఠినమైనది. కాకున్న నిట్టి యవస్థఁ జూచియుఁ బగుల కుండునా? నుతియు జీవించువారికేఁగదా! తల్లిదండ్రులు బంధువులు పరిజనము కావలయు నాకిఁక వారితోఁ బనియేమి? స్వర్గగమనో

న్మోఖుఁడైన వీనికి నమంగళముగా నేను రోదనముగూడ జేయను. పాదధూళియుం బోలెఁ బాదముల ననుసరించియేపోయెదను. ఎవ్వని కొఱకు కులమర్యాదవిడిచి ధర్మము గణింపక తల్లిదండ్రుల లెక్కసేయక జనాపవాదము నిరసించి సిగ్గువిడిచి వయస్యల గష్టపెట్టి మహాశ్వేతనుగురించి చేసిన శపథమును సైతము పరామర్శింపక ప్రయత్నించితినో యట్టివాఁడు నా నిమిత్తము ప్రాణములు విడువ నాయసువుల నెట్లు పాలించుకొందునో చెప్పుము. నా కిప్పుడు మరణమే శ్రేయముగా నున్నది. నాయెడ నీకుఁ గనికరమున్నయెడ నాచెప్పిన చొప్పున జేయఁబూనుకొనుము. వినుము

గీ॥ శూన్యమగు నాదు భవనంబు జూచి చూచి
సఖులు పరిచరులును బంధుజనము లెట్లు
వగవకట వేడ్కఁబూర్వంబు వలె మెలంగు
దురో యటులుసేయుమిదియ నాకరయ హితము॥

క॥ నాదగు భవనాంగణమున
బోట్టివెలయునొప్పు చూతపోతకమునకుం
బైఁ దనరు మాధవీలత
కాదరమునఁ బెండ్లిసేయు మనుకొనినగతిన్॥

సీ॥ పడకటింటను దల ప్రక్కఁగట్టినకామ
పటము వ్రక్కలుజేసి పారవేయు
ముపిద! ముద్దుగఁ బెంచుచున్న నాలేడి పి
ల్లను విడు మొక తపోవనమునందు
గలికి! నాక్రీడానగము నాశ్రమముగాఁగ
నర్పింపు మొక్క మహాతపస్వి
కలివేణి! శుకశారికల స్వేచ్ఛవిహరింప
విడువుము నా మేని తొడవులెల్ల॥

గీ॥ విప్రకాంతల కిమ్ము నావీణ నీవు
పుచ్చుకొని పాడుకొనుచుండు మిచ్చ వచ్చి
నట్లు చేయుము తక్కిన యన్ని వస్తు
వులును నాకుఁ బ్రియంబుగాఁ జెలియ నీవు॥

చ॥ రమణి! మదీయపాదతల రంజితమైన యశోకభూజపో
తము జిగురించె నిప్పు డది తత్కిసలంబుల నేరు కర్ణపూ
రమునకు నైన ముట్టికొనరాదు సుమీ! మఱిమాలతీలతా
సుమముల దేవతార్చనకెసూ! లవసం బొసగింపఁగాఁదగుఁన్॥

క॥ ఆ వనమానుషి తాపసిఁ
గో విడువుము కానకేను గోషించెద నా
జీవం జీవక మిథునము
గానంగాఁ దగును కేళికాశైలమునన్.

మఱియు నాపాదసహచారి యగు హంసకమును కొకరివలన నపాయము లేకుండ రక్షించుచుండుము. ప్రాణసఖీ! నీవే నాకుఁ బుత్రిండవై పరలోకగత నగు నాకు జలాంజలు లొసంగుచుండుము. నే నీ చంద్రాపీడుని కంఠము గౌఁగలించుకొని ప్రాణంబుల విడుచుదాన నని పలుకుచు నాప్రాంతమందు నిశ్చేష్టితయైపడి యున్న మహాశ్వేతను కౌఁగలించుకొని మఱియు నిట్లనియెను.

ప్రియసఖీ! నీవు ప్రియుండు వెండియు వచ్చునని మరణము కన్న నెక్కుడగు నిడుములం బడుచుఁ బ్రాణములఁ దాల్చి యాసతో నుంటివి. నాకట్టియాస నైతిడుంచుకొన నవసరము లేదుకదా! కావున నాకు మరణమునకు ననుజ్ఞ యిమ్ము. జన్మాంతరమందైన నీస్నేహము గలుగునట్లు కోరుచున్నదాన నాతప్పుల మన్నింపు మని పలుకుచు లేచి వనకుసుమ కిసలయములచే నతనిపాదము లర్చించి హస్తములచే నెత్తి తొడయం దిడుకొని కూర్చుండెను.

అప్పుడు తత్కరసంపర్కంబునం జేసి చంద్రాపీడుని దేహము నుండి యద్భుతతేజంబొండు బయలువెడలి యాప్రాంతమంతయుఁ దుషారమయము గావింపుచు నంతరిక్షములోఁ గలసి యశరీరముగా నిట్లు పలికినది.

కాదంబరీ! నీవు చింతింపకుము. చంద్రాపీడుఁడు శాపదోషంబునఁ బ్రాణములఁ బాసెను. వీనిశరీరమును విడువక నీవు కాపాడుచుండుము శాపాంతమందుఁ గ్రమ్మర జీవించు నీశరీరమున కగ్నిసంస్కారము చేయవలదు. నీకరసంపర్కంబునఁ దేజంబు దప్పక యట్లే యుండునని పలికిన విని యందరు శిరములెత్తి రెప్పలువాల్పక గగనమును జూడఁదొడంగిరి.

అప్పుడు పత్రలేఖయుఁ దత్తేజస్తుషారశీతలత్వమునం దెప్పిరిల్లి లేచి యావేశించిన దానివలె పరుగిడి యింద్రాయుధము కళ్ళెము పట్టుకొని చంద్రాపీడుఁడు లేక మనమేటికని పలుకుచు నాతురగమును లాగికొనిపోవుచు దానితోఁగూడ నచ్ఛోదసరస్సులో దుమికెను.

ఆ వెంటనే యాసరస్సులోనుండి తాపసకుమారుఁ డొకండు బయలు వెడలి ద్వారమునందుండి చూచుచున్న మహాశ్వేత దాపునకుఁ బోయి శోకగద్గదస్వరముతో గంధర్వరాజపుత్రీ! నన్నెఱుంగుదువా యని యడిగెను.

అప్పు డప్పడంతియు శోకానంద మధ్యవర్తినియై తొందరగా లేచి యతనికి నమస్కరింపుచు దేవా! కపింజల! పాపాత్మురాల నగు నేనిట్లు సిగ్గు లేక పుండరీకుఁడు స్వర్గగతుఁడైనను జీవించియుంటిని. అతం డెచ్చటికిఁ బోయెను. యెందుండెను? నీ వెప్పుడైనఁ జూచితివా? యాతని విడిచి నీవొక్కరుండవు వచ్చితివే యని యడిగెను.

అప్పుడు చంద్రాపీడుని పరిజనమతనిం జుట్టుకొని వింతగాఁ జూడఁదొడంగెను. పిమ్మటఁ గపింజలుఁడామెతో నిట్లనియె.

కపింజలుని కథ

గంధర్వరాజపుత్త్రీ ! వినుము. నీవట్లు శోకసాగరంబున మునిఁగియుండ గగనవాణి ననుసరించి నేనెగిరితినిగదా ! అతండు నాకుఁ బ్రత్యుత్తర మియ్యకయే యాకాశమార్గంబునఁ బోయిపోయి క్రమంబునఁ జంద్రలోకమున కరిగి యందు మహోదయంబను పేరుగల సభయం దొక్క పర్యంకమునఁ బుండరీకుని శరీరము నుంచి నాకిట్లనియె.

కపింజలా ! నన్నుఁ జంద్రునిఁగాఁ దెలిసికొనుము. నేను జగదుపకారముకై యుదయించి ప్రకాశింపుచుండ నీప్రియమిత్త్రుండగు పుండరీకుఁడు కామాపరాధంబున శరీరమును విడుచుచు నన్నుఁ జూచి యుండు హా పాపా ! నీకతంబున నేను ప్రియాసమాగమ సౌఖ్యం బనుభవింపకయే ప్రాణములు విడుచుచున్న వాఁడఁ గావున నీవు సైతము మర్త్యకర్మభూమియైన భారతవర్షంబునం జనియించుచు జన్మజన్మమునను రాగము గలిగి ప్రియాసమాగమ సౌఖ్యం బనుభవింపక తీవ్రమైన విరహవేదన ననుభవించి మృతినొందఁగలవని శపించెను.

అప్పుడు నేను అయ్యో ! అపరాధమేమియు లేకయే నన్ను శపించితివేల యని కోపాగ్ని ప్రజ్వరిల్ల నతనిం జూచుచు నాయట్లే కష్టముల నీవుగూడ ననుభవించుమని క్రమ్మర శపించితిని.

అంతలోఁ గోప మడఁచుకొని వివేకబుద్ధిచే విమర్శింపుచు మహాశ్వేత మత్కిరణసంజాతమగు నప్సరఃకులంబునఁ బుట్టిన గౌరి వలన జనియించినది. దానిం జేసి నాకాపురాలుగదా ! అమ్మహాశ్వేతచే వరింపఁబడిన నిమ్ముని కుమారుండును సైతము బంధువుండే యగు. నిష్కారణము శపించితినే కానిమ్ము. జన్మజన్మమునని పలుకుటచే రెండుజన్మము లెత్తినంజాలు నాతోఁ గూడ నితఁడును మర్త్యలోకంబున రెండుసారులు జనియించునని తలంచుచు శాపదోషమంటక

పూర్వమత్తని శరీరము గ్రహించి యశరీరవాణిచే మహాశ్వేత నూర డింపుచు నిచ్చటికి వచ్చితిని. ఇది పుండరీకుని శరీరము శాపాంతము వరకు నిచ్చటనే యుండును. నీవు పోయి యీవృత్తాంతము శ్వేతకేతున కెఱింగింపుము. అమ్మహానుభావుండె దైవయోని ప్రతిక్రియం చేయనోపునని పలికి నన్ను విడిచెను.

అప్పుడు నేను మిత్రశోకంబున సంభ్రమించుచు గీర్వాణమార్గంబునం బరుగిడుచుం జూడక యొకవైమానికుని దాటితిని.

వాఁడు నతంతు కోపించి నన్నుం జరచురం జూచుచు దురాత్మా! మిథ్యాతపోబలగర్వితా ! మిక్కిలి విస్తీర్ణమగు గగనమార్గంబున గుఱ్ఱమువలె నన్ను దాటితివి. నీ కెందును జోటు దొరకనిదికాదు కాబోలు కానిమ్ము. నీకిట్లు దాటుట యుత్సాహమని తోఁచుచున్నది. నీవు తురగమై భూమియందు జనింపుమని శపించెను.

అప్పుడు నేను కన్నుల నీరు గార్చుచు నంజలిఘటించి దేవా! నేను మిత్రశోకాంధత్వంబున నిన్ను దాటితిని కాని తిరస్కార భావంబునంగాదు. అనుగ్రహించి యీశాప మునుపసంహరింపుమని వేడుకొనుటయు నతండు వెండియు నిట్లనియె.

ఆర్యా ! నాశాపము త్రిప్పనలవికాదు. నీవు గుఱ్ఱమవై యెవ్వని వహింతువో వాని యవసానమున స్నానముచేసినంత ముక్తుండ వయ్యెద విదియే నాచేయు నుపకారమని పలికిన నే నిట్లంటిని.

దేవా! అట్లైన నే నొండు విజ్ఞాపన జేయుచున్నవాఁడ శాపదోషంబున నామిత్రున కిప్పుడు చంద్రునితోఁ గూడఁ బుడమియందుఁ బుట్టవలసియున్నది. కావున దేవర దివ్యదృష్టిచేఁ జూచి యశ్వజన్మమందు సైతమతనితోఁ గలసి కాలము గడుపునట్లనుగ్రహింపుము. ఇదియే నాకోరిక యని పలికిన విని యతం డొక్కింత విచారించి యిట్లనియె.

ధాత్రి నుజ్జయినీ పురంబున నపత్యమునకై తపంబు జేయుచు న్న తారాపీడునకుఁ బుత్రుండై చంద్రుండుదయించును. నీమిత్రుండగు పుండరీకుండును దదమాత్యుండైన శుకనాసునికి జనియించుం గావున నీవా రాజపుత్రుని యశ్వరత్నమై యుదయింపుము. నీయందుఁ గల ప్రేమచే నింత దలంచితి పొమ్మని పలికినతోడనే నే నభోభాగము జూచి సముద్రములోఁబడి యశ్వమై పుట్టితిని. అట్టి జన్మమునందు గూడ నాకు జాతిజ్ఞానముకలదు. కావున నశ్వముఖమిథునము గనం బడినతోడనే వెంటంబడి యీభూమికిఁ దీసికొని వచ్చితిని. యీచం ద్రాపీడుఁడు చంద్రుని యవతారము పూర్వజన్మను రాగంబున నిన్న భిలషించి శాపాగ్నిచే దగ్ధుండైన వైశంపాయనుఁడే పుండరీకుఁ డని పలికి యూరకుండెను.

ఆమాట విని మహాశ్వేత, హా దేవ ! హా ! పుండరీక ! నీవు లోకాంతరగతుండవైనను నన్నే స్మరించుచుంటివి ? ఈరక్కసితో నీ కేమి ప్రయోజన మున్నది. నేను వినాశముకొరకే జనించితిని కా బోలు. నన్ను సృష్టించి దీర్ఘాయు వొసంగుట పరమేష్ఠి కేమి ప్రయో జనమో తెలియకున్నది. నే నమసితినేని నీకీయాపద రాకుండునుకదా! ఇప్పుడు నేనేమిచేయుదును? ఎవ్వరితోఁజెప్పుకొందును? రక్షించువా రెవ్వరు ? అయ్యో ! అయ్యో ! యించుకంతయుఁ దెలిసికొనలేక పోయితినే యని యనేక ప్రకారముల విలపించుచు నురము బాదు కొనుచు నేలం బడుటయుంజూచి కపింజలుఁ డిట్లనియె.

గంధర్వరాజపుత్రీ ! నీ విట్లు నిందించుకొనియెదవేమిటికి ? నీ యం దేమిదోషమున్నది. వెండియు నిప్పుడు దుఃఖించుట కవసర మేమి వచ్చినది. యలఁతితరిలో సుఖమే యనుభవింపఁగలవు. మీ రిరువురు తచ్ఛాపాంతమునఁ బతులతో గలసికొందురు. అశరీరవా ణిని మీరు వినియుంటిరికదా ! అంతదనుక తపంబే చేయుచుండుఁడు

తపంబున నన్ని కార్యములు చక్కఁబడును. తపంబునంగాదే శర్వాణి! యీశ్వరుని యర్ధాంగశరీరము ధరించినది. చింతింపకు మని యూరడించిన మహాశ్వేతయు నతనిమాటలచేఁ దేరి స్వాంతమున సంతసము వహించినది.

అప్పుడు కాదంబరి కపింజలుంజూచి మహాత్మా! నీవును పత్రలేఖయు నొక్కసారియే యీసరస్సులోఁ బడితిరికదా! పత్రిలేఖ యే మైనదని యడిగిన నతం డిట్లనియె.

దేవీ! నీటిలోఁబడినతరువాత నేమిజరిగినదో నా కేమియుం దెలియదు. నే నిప్పుడు త్రికాలవేదియగు శ్వేతకేతునొద్దకుఁ బోయి చంద్రాపీడుని యాత్మ యెక్కడ నున్నదియో పుండరీకావతారమైన వైశంపాయనుఁ డేమయ్యెనో పత్రలేఖ యెక్కడికిఁ బోయినదో యతని నడిగి తెలిసికొనవచ్చెద నని పలుకుచునే యాకాశమునకు నిర్గమించి యరిగెను.

అట్లతఁ డరిగినపిమ్మటఁ గాదంబరి మహాశ్వేతం జూచి ప్రియసఖీ! మన యిరువురకు సమానశోకంబు గలుగఁజేసిన భగవంతు డిప్పుడు నన్ను నిలబెట్టెను నిన్ను ప్రియసఖీ! యని పిలుచుట కిప్పటికి లజ్జింపకుంటిని. నాకిప్పుడు నీవు నెచ్చెలివై తివి నాకిప్పుడు మరణమైనను దుఃఖముకొరకుగాదు. నీవిప్పుడు నాకుపదేశింపఁ దగియుంటివి నే నిప్పుడేమి చేయవలయునో నాకుం దెలియకున్నది. నీవు విమర్శించి కర్తవ్య ముపదేశింపుమని పలికినవిని యక్కలికి కాదంబరికి నిట్లనియె.

వయస్యా! యీవిషయమై చెప్పుటకును వినుటకును నేమియున్నది. మనకు ప్రియసమాగమాశ యేమిచేయించునో యట్లు చేయఁదగినదే! పూర్వము వాజ్మాత్రము చేతనే యాదార్చఁబడితిని. యిప్పుడు కపింజలుఁడు పుండరీకుని వృత్తాంతమును గురించి స్పష్టముగా జెప్పెనుకదా! నీవుమాత్ర మేమిచేయుదువు? నీతోడయాం దుంఘు

కాని యీచంద్రాపీడుని శరీరమును విడువక వినాశముకాకుండ నర్పింపుచుండుము మృద్దారుశిలారూపములైన యప్రత్యక్షదేవతల సేవించుటకంటె ప్రత్యక్షదైవమైన యీచంద్రాపీడుని శరీరమును బూజించుటయే శ్రేయము. అట్లు చేయుము. ఎప్పటికేని యీదేవుఁడైన ననుగ్రహము రాకపోవునా యని చెప్పిన విని కాదంబరి యప్పుడే లేచి తరళికామదలేఖలు సహాయముచేయఁ జంద్రాపీడుని శరీరమును మెల్లగా నెత్తి శీతవాతాతపాదిదోషరహితమైన యొకశిలాతలమందునిచి శృంగారవేషము దీసికొని స్నానముచేసి పరిశుద్ధచిత్తయై ధౌతదుకూలములదాల్చి అధరకిసలయంబున దట్టముగాఁ బట్టియున్న తాంబూలరక్తమును బెక్కుసారులు తోమి కడిగి మాటిమాటికిఁ గన్నీరు గార్చుచు ననభ్యస్తము నపూర్వము నైన నియమము ధరించి పూర్వము సురతోపభోగమునకై తెచ్చినపూవులు గంధము నంగరాగము ధూపములు మొదలగు వానిచేతనే చంద్రాపీడ మూర్తి నర్చించుచు మూర్తీభవించిన శోకదేవతయుం బోలెఁ జింతించుచు మరణముకన్న కష్టతరమైన యవస్థ ననుభవింపుచు నాహారము గుడువక వెండియు నతని యడుగులు తొడయందిడుకొని యొత్తుచు నెట్టకేలకా దినసము గడిపినది.

మరునాఁ డుదయంబున నూత్నతేజంబుతో నొప్పుచున్న చంద్రాపీడునిం జూచి వెరగందుచుఁ గాదంబరి మదలేఖతో నాలీ! యీతని మేనికాంతి యెంతవింతగా నున్నదియో చూచితివా? ప్రేమాతిశయంబున నాకే యిట్లు తోచుచున్నదేమో నీవుగూడ విమర్శించి చూడుమని పలికిన విని మదలేఖ యిట్లనియె.

రాజపుత్రీ! యిందు నిరూపింపవలసిన దేమియున్నది యీతనికిఁ జైతన్యమొండు కొఱంతగా నున్నది కాని యథాస్థితిగానే యున్నవాఁడు కపింజలుఁడు చెప్పినమాట యథార్థమని దీనస్పష్టమగు

చున్నయది. లేనిచో మృతుండైన వాఁ డిట్లుండుట యెందేని జూచి యుంటిమా, యిదిశాపదోషముకాక మఱియొండు కాదని పలికి యుక్కలికి నూరడించెను. కాదంబరియుఁ బ్రతిదినము చంద్రాపీడమూర్తిని దేవతావిగ్రహము నట్లు త్రికాలములయందుఁ బూజింపుచు ధృతవ్రతయై శాపావసాన కాలమరయుచుండెను.

మఱికొన్ని దినంబులకుఁ దారాపీడుఁడు చారముఖంబుగాఁ దద్వృత్తాంతమంతయును విని మిక్కిలి పరితపించుచు మనోరమాశుకనాసులను గమింప విలాసవతిం గూడి యుచిత పరివారములతో నయ్యాశ్రమమునకుఁ బోయి యందు జంద్రాపీడుని యవస్థంజూచి పెద్దయుం బ్రొద్దు జింతించి శాపప్రకారమంతయు వినియున్నవాఁడు కావున నెట్టకే శుకనాసునిచే బోధింపఁబడి వైరాగ్యమును వహించి రాజ్యభారము మంత్రులయం దుంచి భార్యతోఁ గూడ నాప్రాంతమందున్న వనములో ముని వృత్తిఁబూని కాలక్షేపము చేయుచుండెను.

అని చెప్పి జాబాలి పక్కన నవ్వి హారీతప్రముఖులగు మునులతో ననఘులారా! యీకథారసం బెంత వింతగా నున్నదియో వింటిరా? వక్తవ్యాంశమును విడిచి యతిదూరము చెప్పకొనిపోయితిని.

వినుఁడా పుండరీకుండు కామోపహతచిత్తుండై తాను జేసిన యవినయదోషంబున దివ్యలోకమునకుఁ జెడి పుడమియందు శుకనాసతనయుండైన వైశంపాయనుఁడుగా జనియించెను.

వెండియు నతండు మహాశ్వేతచే శపియింపంబడి యిట్లు చిలుకయోనియందు జనియించె నని యెఱింగించినంత నాకప్పుడు నిద్ర మేల్కాంచినట్లుగా జాతిస్మరణ గలిగి పూర్వజన్మోపాత్తవిద్యలన్నియును స్ఫురించి నవి మనుజుండువోలె స్పష్టముగా మాట్లాడుటయు సర్వవస్తుజ్ఞానము విద్యోపదేశకౌశలము మిక్కుటముగా లభించినది. పెక్కులేల? శరీర మొక్కండు దక్క తక్కిన చర్యలన్నియు మనుష్యుండువలెనే

చేయు సామర్థ్యము గలిగినది. అట్టి జ్ఞానము గలిగి నిజావినయ శ్రవణం బునఁ గలిగిన సిగ్గుచేత నించుక తలవంచుకొని కొంచెమునే ఫ్రారకొని నేనప్లనూ నా జాబాలి కిట్లంటి.

"దేవా! నీయనుగ్రహంబున మదీయ పూర్వవృత్తాంతమంత యు స్మరణకు వచ్చినది. యాప్తులనందరను స్మరించుకొంటిని. నా మృతిని వినినంత హృదయము భేదిల్లఁ జైతన్యమును విడిచిన చంద్రా పీడుఁడు జన్మాంతరమున నే శరీరమును దాల్చెను? దయయుంచి వక్కా ణింపుఁడు. అతనితోఁ గలసికొంటినేని తిర్యగ్యోనియందున్నను నాకు సంతసముగానే యుండునని యడిగిన నమ్మహర్షి పుంగవుండు కన్ను గవఁగెంపుగదుర నన్నుఁ జూచుచు, దురాత్మా! నీచిత్తచాంచల్య మింకను విడువకున్నవాడవే దానిమూలముననేకదా! యిట్టియవస్థ ననుభవింపుచున్నవాఁడవు. ఇప్పుడు నీకు రెక్కలైనను బూర్తిగా రాలేదే తొందరపడియెదవేల? యెగురుటకు సామర్థ్యము వచ్చి నప్పుడు నన్ని సంగతి నడుగుము చెప్పెదనని పలికిన విని హారీతకుం డిట్లనియె.

తాతా? యీతండు మునిజాతియందు జనియించియు జీవిత మును విడుచు నంత కంఠసంతాపమును జెందెనేమి? దివ్యలోక సంభూతున కల్పాయువు గలుగుటెట్లు నాకు మిక్కిలి విస్మయముగా నున్నది. యెఱింగింపవే యని యడిగిన నమ్మునిమాత్రాండుండు వెండి యు నిట్లనియె.

వత్సా! యీతండు కామరాగమోహమయము నల్పసారము నైన స్త్రీవీర్యమువలనఁ బుట్టుటచే నట్లయ్యె. అల్పసారమగు స్త్రీ వీర్యంబునం బొడమిన జంతువు గర్భంబుననే హరించును. లేక చచ్చి యైనం బుట్టును. జీవించి పుట్టినను దీర్ఘకాలము బ్రతుకదని యాం యుర్వేదంబున స్పష్టముగాఁ జెప్పఁబడియుండ దీనికి విస్మయమేల

తద్దోషంబునం జేసి వీఁడు కామరతుండై మదనజ్వరవేగంబున సమసె. శాపానసాన కాలంబున దీర్ఘాయుష్మంతుఁడై యొప్పునని చెప్పెను.

అప్పుడు నేను వెండియు మహాత్మా! నేను బాపాత్ముఁడనై యీతిర్యగ్యోనియందు జనియించితిని. నీయనుగ్రహంబున నాకు వాక్కుమాత్రము వచ్చినది యభూతపూర్వమైన జ్ఞానమును గలిగినది. నాకే సుకృతంబున నీరూపము రాయగలదు. ఆయువెట్లు వర్ధిల్లు నాచేయవలసిన కృత్యమెద్ది? దయామయుఁడవై యుపదేశింపుమని ప్రార్థించిన విని యజ్జాబాలి దిఙ్ముఖంబులు సూచుచు, అయ్యో! యీకథామూలంబునఁ దెల్లవారిపోయినది యనుష్ఠానవేళ యతిక్రమించినది. యదియట్లుండనిమ్మని పలుకుచు నాగోష్ఠి చాలించి లేచుటయు నమ్మునులందరు తత్కథారసాస్వాదంబునఁ జేయదగిన కృత్యములు మరచి విస్మయమందుచు నెంతకష్టమని పలుకుచు నొక్కింతసేపుండి పిమ్మట దమతమ నివాసములకుఁ బోయిరి. హారీతకుండును నన్ను మెల్లగా జేతియం దెక్కించుకొని పర్ణశాలయం దొకవేదిక యందు భద్రముగా నునిచి తానుస్నానార్థమరిగెను.

పిమ్మట నేనాత్మగతంబున అయ్యో! అనేక భవసుకృతపరిపాకంబునం గాని మానుషదేహంబు గలుగదు. దానియందు సకల జాతి విశిష్టమైన బ్రాహ్మణ్యము దుర్ఘటమైనది. అంతకన్న నా సన్నామృతపదముఁగల మునిత్వము విశిష్టతరమైనది. దివ్యలోక నివాసిత్వ మంతకన్న విశేషమైనది. అట్టి యున్నతపదమునుండి స్వదోష మూలముననే యధోగతిం బడి యిట్టితిర్యగ్జాతియందుఁ బుట్టితిని. అన్నన్నా! యెంతమోసము వచ్చినది. సీ! యింక నాకీ జీవితముతోఁ బ్రయోజనమేమి? యీశరీరమెట్లైనను సరియే విడిచి విధిమనోరథమును సఫలము జేసెద నని యూహించి జీవితమును విడుచుటను నిశ్చయించుకొనియుంటిని.

ఇంతలో హారీతకుఁడు వచ్చి, అన్నా! వైశంపాయన! నీపుణ్యము మంచిది. నీతండ్రియొద్దనుంచి నిన్ను వెదకికొనుచుఁ గపింజలుఁ డిచ్చటి కిప్పుడు వచ్చెనని చెప్పుటయు నేనప్పుడు రెక్కలువచ్చిన దానివలె నెగరఁబోయి యత్యంతసంతోషముతో నతం డెక్కడ నని యడిగితిని.

అప్పుడు హారీతకుఁడు అతండు మాతండ్రియొద్దనుండి మాటలాడుచున్నవాఁ డని చెప్పిన విని నేను ఆర్యా! అతనిం జూచుటకు నాహృదయము మిక్కిలి పరితపించుచున్నది. నన్ను వేగమ వాని చెంతకుఁ దీసుకొని వెళ్ళుమని ప్రార్థించుచుండఁగనే యాకపింజలుఁడు గగనమార్గంబునఁ బూర్వరూపముతో నాయొద్దకు వచ్చెను.

వానిం జూచి నేను గన్నీరు గార్చుచు నట్లుండియు నెదురుకొనఁ బ్రయత్నించితిని కాని రెక్కలురామిఁజేసి శరీరము కదలినది కాదు. అప్పుడు నేను దీనస్వరముతో వయస్యా! కపింజల! జన్మద్వయాంతరిత దర్శనుండ వగు నీరాక చూచి తొందరగా లేచి యెదురుకొనుచుఁ జేతులుచాచి గాఢముగా నాలింగనము జేసికొనుటకును జేయిపట్టుకొని పీఠంబునఁ గూర్చుండఁ బెట్టుకొనుటకును సుఖాసీనుండవైన నీకు గమనాయాసంబు వాయునట్లుగ నొత్తుటకును నాకు యోగ్యత లేకపోయినదికదా యని చింతించుచున్న నన్నుఁ గపింజలుఁడు తన రెండుచేతులతోడ నెత్తిపట్టుకొని యాలింగనసుఖం బనుభవించువాఁడుంబోలె వక్షమున నిడుకొనుచు శోకంబున మదీయచరణంబుల శిరంబున నుంచుకొనుచుఁ బ్రాకృతుండు వోలె, బెద్దయెలుంగున రోదనము జేసెను.

అట్లు పెద్దయెలుంగునఁ బ్రాకృతుండువోలె శోకించుచున్న యతని నూరడించుచు నే నిట్లంటిని. సఖా! కపింజల! సకలక్లేశపరిభూతుండ నగు నాకై శోకము తగునుగాని నీవిట్లు విలపించెద వేమిటికి?

నీవు బాలుండవైనను సంసారబంధాత్మకము లగు రాగాది దోషముల నంటక వర్తింపుచుంటివి. ఈమూఢజన మార్గణమును విడువుము. కూర్చుండి చెప్పుము. మాతండ్రి కుశలుఁడై యున్నవాఁడా? నన్నెన్నఁడైన స్మరించునా? ఈవృత్తాంతమును విని యేమనుచున్నవాఁడు. కోపము సేయుచుండెనా? ఏమి. అని నేనడిగిన నతండు హారీతశిష్యునిచే వేయఁబడిన పల్లవాసనమునఁ గూర్చుండి నన్నుఁ దొడయం దిడికొని హారీతునిచే నీయఁబడిన యుదకముచే మొగము గడిగికొని నాకిట్లనియె.

మిత్రుఁడా! మీతండ్రి కుశలుఁడై యున్నవాఁడు మన వృత్తాంత మంతయు దివ్యదృష్టిచేఁ జూచి ప్రతిక్రియకొఱకుఁ బ్రయత్నించుచుండెను. అంతలో నేను తురగత్వమును విడిచి ఆయనయొద్దకుఁ బోయితిని. దూరమునందె నన్నుఁ జూచి కన్నుల నశ్రుజలంబు గ్రమ్మ భయపడుచున్న నన్నుఁ జేరదీసి గారవింపుచు నిట్లనియె.

వత్స! కపింజల! నగవకుము. ఈతప్పు నాది కాని మీది కాదు. పుండరీకుఁడు పుట్టినప్పుడే వాని కిట్టి దోష మున్నదని యెఱింగియుఁ బ్రమాదంబున నాయుష్కరమగు కర్మ నిర్వర్తించితిని కాను. ఇప్పుడన్నియుం దీర్చితిని కొలఁదిదినములలో నీకష్టము లన్నియుం బోవఁగలవు. అంత దనుక నీవు నాయొద్ద నుండుమని యాజ్ఞాపించుటయు నే నిట్లంటి.

తాతా! నీకు నాయం దనుగ్రహము గలిగిన దో నామిత్రుఁ డెందుండెనో యచ్చటికిఁ బోవుట కాజ్ఞ యిమ్ము. వానిం జూడ నాకు మిగుల నాతురముగా నున్నదని యడిగిన నమ్మహర్షి యిట్లనియె. వత్స! వాఁ డిప్పుడు చిలుకగా నుదయించి యున్నవాఁడు. నీవు పోయియు వానిం దెలిసికొనఁజాలవు. వాఁడును నిన్నెఱుఁగఁడు. కొంతకాల మరుగనిమ్మని యాజ్ఞాపించెను. నేనందే యుంటిని. నేఁటి

యుదయంబున నన్నుఁ జేరి యూహాపోహాకాంక్షీ వత్సా! కపింజల! నీ మిత్రుఁ డిప్పుడు మహానుభావుం డైన జాబాలి యను మహాత్ము నాశ్రమములో నున్నవాఁడు. వానికిప్పుడు తత్ప్రసాదంబునఁ బూర్వజన్మస్మృతి గలిగినది. కావున నీవిప్పు డచటికిం జూడఁబోయెదవేని కర్మపరిపక్వమగువఱకు నా మహాత్ముని యాశ్రమము విడువవలదని నా మాటగాఁ జెప్పుము. అని యుపదేశించెను. మఱియు నీప్రియయగు లక్ష్మియు నీదుఃఖము విని దుఃఖించుచు నీవిషయము గోరినదై యమ్మునికిఁ బరిచర్య చేయుచున్నది. ఆమెయు నీకట్లే చెప్పుమన్నది. అని పలుకుచు శిరీషకుసుమకోమల పక్షములగు నా గాత్రములఁ దయామృతశీతలంబులగు మృదుకరతలంబుల మిక్కిలి నిమిరెను.

అప్పుడు నేనతనిం జూచి వయస్యా! నీ వెందులకు విచారించెదవు? మందభాగ్యుండ నగు నా మూలమున నీవు తురగమవై పుట్టి యనేక కష్టము లనుభవించితివి. అయ్యయ్యో! తపస్వియోగ్యమగు నీదేహమునందు తురగశోకకారి రోగము సహింపుమంటఁ దగిలించి ఖలునిక్కష్టము యొక్క కోపము లెస్సగా సహించితివి! కిసలయకోమలోచిత సుకుమారగాత్రుండవగు నీవు పక్షిశాకాంకసంతతము నిలఁబడి యెల్లగా నుంటివి! మిక్కిలి కోమలములగు నీ యంగములఁ గశాఘాతము లెల్లగా భరించితివి! అక్కటా! బ్రహ్మసూత్రభారమును వహించెడు నీదేహమునఁ బెనుగుపడినంత బాధగలపీడల నెల్లగా సహించితివి గాబోలు! అని పలుకుచు వానితోఁ బూర్వవృత్తాంతముల ముచ్చటించుచుండ క్షణకాలము తిర్యగ్జాతిదుఃఖము మఱచి యానందించితిని.

అంతలో మహాత్ముఁ డగు నా మునిపుంగవుఁడు హారీతకుని తోఁ గూడఁ గపింజలునకు యథోచితాహారమును నన్నుఁ దృప్తుం గావించి తానునుగూడ భుజించి క్షణకాలము విశ్రమించి యెండయు నా కిట్లనియె.

వయస్యా! మీతండ్రి నీకీ వార్త జెప్పి నన్ను వెంటనే యిక్కడికి రమ్మని యాజ్ఞాపించెను. నేనిక బోయి వచ్చెద. నీవు కర్మపరిసమాప్తి వఱకు నీమహర్షి పాదమూలమును విడువరాదు సుమీ! అని పలికిన విని విషణ్ణవదనుండనై యిట్లంటి.

కపింజలా! ఇట్టి యవస్థలోనున్న నేను దలిదండ్రుల కేమని సందేశమంపుదును? అంతయు నీవే యెఱుంగుదువు అనుటయు నతండు నన్నందుండి కదలనీయవలదని హారీతకునకుఁ బలుమారు జెప్పి యప్పగించి నన్ను మరియొకమారు కౌఁగలించుకొని మునికుమారు లెల్ల విస్మయముతోఁ జూచుచుండ నంతరిక్షమునకెగిరి యంతర్ధానము నొందెను.

అటం దరిగిన వెనుక హారీతకుండు నన్నాదరించుచు స్వాయము

ను. కొన్ని దినములకు నాకు ఱెక్కలు వచ్చినవి. ఇంచుక యెగురుటకు సామర్థ్యము కలిగినప్పుడే నాత్మగతంబున నిట్లు విచారించితిని. నామిత్రుండు చంద్రాపీడుని మహాశ్వేతను జూచుటకు నామనసుత్సుకము జెందుచున్నది. నేనక్కడికేపోయి వసించెదనని తలంచుచు నొకనాఁడు ప్రాతఃకాలము విహారమునకుం బోలె బయలుదేరి యుత్తరదిక్కు ననుసరించి యెగిరి పోయితిని.

స్వల్పదివసములకే తమే యెగరనేర్చితిని కావునఁ గొంచెము దూరము పోయినంతనే నాయవయవములన్నియు విడిపోయినట్లాయాసము గలిగినది. దాహముచే నాలుక యెండఁ జొచ్చినది. శ్వాసలు బయలు వెరినవి. ఱెక్కలాడింప శక్యముగాకుండెను. కన్నులు తిరుగుచుండెను. ఇక్కడ బడియెద నిక్కడ బడియెదనని తలంచుచుఁ దూలుచు నాసమీపమందున్న సరస్తీరమందలి జంబూతరునికుంజము మీఁద నతికష్టమున మేను జేర్చితిని.

...ంతసేపటికి గమనాయాసము మిక్కుటమైనది. మల్లగాఁ జెట్టు డి శీతలంబగు ఛాయ నాశ్రయించితిని. మఱియుఁ గొంత... నోవాలెంబగు నా సరసజలంబు ద్రావఁ దాఁపి తాఁపి మృదుపు గు కిసలయ శీతకాండములచేతను, తిరతరుణాంకురములచేతను, ఎం ...లి ఫలములచేతను ...కలి యడంచుకొని యుంటూ కాలంబునఁ దిరుగా ఒయ్యంబుడ నొంతదూరము పోవఁగ నొకచోటు ...చిం ముని మార్గమున ...ములగు ...యానములకు విశ్రాంతి గలుగ టకై నడచుచుండఁ ...రుకు నారిగఁ వచి యుండి ప్రాణము చే కూర్చుఁ ...ని. ...తెచ్చి ... ...లెచ ... మన ... ...ఱంగా ... ...ములచే ... డ యుం...

అప్పుడు ... సెపుగలేని కాలపురుషుఁ భా... ...చే నిర్మింపఁబడ్డ ... ...లు ... ...ఖ ... ...డెట్లు తోచుచుండఁ గోకాంతము లేక ... ...మును ... ... భయము గలుగ ... ... యస్తు ... ... దోషంబుగ ... ... పురుషు నెదిరించితిని.

వానింజూచినతోడనే నాకు ... ... సిరాశగలి... ద. ... ... ధైర్యము వచ్చినని వానికిట్లంటి. భద్రా! నీవ వ్వఁడవు? నన్ని ... ...కే గట్లేల? ... ...ంపంగాలసత్వము ... నిద్రలోనే సన్నుఁ ... దగ ది. ... నాతో నీకేమి విలాసము ...ట్లు ... వేరి కౌశలుకను తీ... ... ... వదలు ము మిత్రులంజూడ నేని దానను పోవలపియున్నది. ఆలస్యము సహాయ్యపియును సహింపను. నీవును బ్రాహ్మశధర్మముండే యుంటివి

కదా? నీవెఱుఁగని ధర్మంబులుండునా? అని ప్రార్థించిన వాఁడి ట్లనియె.

మహాత్మా! నేను జాతిచే ఛండాలుండను గ్రూరకర్ముఁడను విలాసమునకు మాంసమునకు నిన్ను నేను గట్టలేదు. ఇక్కడికి కనతి దూరములోనున్న మాలపల్లెయందు నాయధికారిగలఁడు. అతని కూఁతురు తొలిప్రాయంబున నొప్పుచున్నది. ఆమెకు జాబాలియను మహర్షియాశ్రమమున మాటలునేర్చిన చిలుక గలిగియున్నదని నీవృత్తాంత మెవ్వరో చెప్పియున్నారు.

ఆకథవిని యామె చిన్నది మిక్కిలి వేడుకపడుచు నిన్నుఁబట్టి తీసికొనివచ్చుటకై బహుదినములక్రితమే నావంటివాండ్రఁ బెక్కండ్రి నియమించి యున్నది. నాపుణ్యమువలన నీవిప్పుడు నాచేఁబట్టుపడితివి. నిన్నామెచెంతకుఁ దీసికొని పోయెదను. నీబంధమోక్షములకా పద్మగంధియే సమర్థురాలని పలికిన విని నెత్తిపైఁ బిడుగుపడినట్లు అంతరాత్మ బాధపడుచుండ నేనాత్మగతంబున నిట్లు తలంచితిని.

అక్కటా! మందభాగ్యుండనగు నాయొక్క కర్మవిపాకము కడు దారుణమైనదిగదా? సకలసురాసుర మకుటమణి కిరణ నీరాజిత చరణ కమలయగు మహాలక్ష్మికిఁబట్టినై పుట్టి జగత్త్రయపూజ్యుండగు శ్వేతకేతు మహామునిచేఁ బెంపఁబడి దివ్యలోకాశ్రమముల వసియించెడు నేనిప్పుడు మ్లేచ్ఛజాతికైనఁ బ్రవేశింపఁదగని మాలపల్లె కరుగవలసెఁదా? ఛండాలురతోఁ గూడఁ గలిసియుండవలసెనదా? మాలెతలచే నీయఁబడిన కబళములచేఁ దేహము పోషించుకొనవలసెనదా? ఛండాల బాలకులను నాబవసుపును గావలసినదా? అహో! దురాత్మా! పుండరీకహాతక! సీ! నీజన్మ కడు నింద్యమైనదిరా. నీవు ప్రథమగర్భమందే వేయిముక్కలై చెడిపోయితివేని యీయిక్కట్లు రాకపోవునుగదా? తల్లీ! లోకమాతా! పద్మశరణా! అశరణ

జనశరణ చరణపంకజా! నన్ను నరకకూపమునం బడకుండఁ గాపాడ
లేవా? తండ్రీ! భువనత్రయత్రాణ సమర్థుండవు స్వయముగాఁ బెని
చిన నీకులతంతువునగు నన్నీయాపదనుండి రక్షింపుము దయస్వా! క
పింజల! నీవు వేగవచ్చి నాకీయాపద దాటింపకపోయితివేని జన్మాంత
రమందైన నిఁక నాతోఁ గలసికొనఁజాలవు సుమీ? అని యనేక
ప్రకారముల విలపించుచు వెండియు వినయమున వాని నిట్లు ప్రా
ర్థించితిని.

భద్రముఖ! నాకు జాతిస్మృతిగలదు. నేనొక ముని కుమా
రుండను. ఈసంకటమునుండి నన్ను దప్పించిన నీకును బుణ్యమురాఁ
గలదు నన్ను బట్టి నట్లెవ్వరును జూచియుండలేదు విడిచినచో నీకుఁ
బ్రత్యవాయమేమి యుండఁగలదు. కావునఁ గరుణించి నన్ను వదలు
మని బ్రతిమాలుకొనుచు వానిపాదంబులం బడితిని. పక్కున నవ్వి వాఁ
డునాకిట్లనియె. ఓరీ మోహాంధుఁడా! శుభాశుభకర్మములకు సాక్షి
భూతములగు పంచభూతములు నీశరీరమున లేవా? అవిచూచుచుండ
? అకార్య కరణమునకు నే నంగీకరింపను. స్వామ్యాజ్ఞ చే నిన్నుఁ
బట్టికొంటిని వదలుటకు వీలులేదని పలుకుచు నన్నుఁ దీసికొని పక్క
ణాభిముఖుండై యరుగుచుండెను. నేను వానిమాటచే నెత్తిపైఁ గొట్టఁ
బడినట్లు మూకీభావము వహించి యేపాపము జేసి యిట్టిఫల మనుభ
వింపుచుంటినో యని ధ్యానించుచుఁ బ్రాణములు విడుచుటకు నిశ్చ
యించుకొంటిని. మఱియు వానిచేత నట్లు తీసికొని పోఁబడుచున్న
సమయంబున ముందు జూచినంత,

సీ॥ కుక్కలతోఁ గూడికొని గుంపు గుంపుగా
చండాల బాలకుల్ సంచరింప
దూషితమాంస మేదో వసాకర్దమ
ప్రాయకుటీరాజిరములు వెలయ

గుడిసెల చుట్టు బల్ గోటగాఁ గట్టిన
వెదుర కంపల దడుల్ వీథులంట
నస్థిరాశులఁ జేరి యరపులతో మీఱి
కుర్కురంబులు దాడి గ్రుద్దులాడ
గీ॥ బురదగుంటలఁ బందులు పొర్లులాడ
విస్రగంధి రజోధూమ వితతమగుచు
దలపఁజూడ నసహ్యమై తనరుచుట్టె
పక్కణము గానఁబడియె నప్పతితపతిక॥

పరికవాసులకుఁగూడ నుద్వేగము గలుగఁజేసెడు నామాల పల్లెం జూచి జుగుప్స జెందుచు నాహా! ఆచండాలకన్యక దూరమునందే నన్నుఁ జూచి కరుణ జనింప వదలి వేయుమనునా? వట్టిది. వట్టిది. జాతికిం దగని యట్టిపని యిష్టము జేయదు. కానిమ్ము. నా పురాకృత మిట్లున్నది. ఏమి జేయుదును? నిమిషమైన నిందుండఁ జాలనని తలంచుచుండఁగనే వాఁడు నన్నామెకడకుఁ దీసికొనిపోయి తల్లీ! అవధారు. ఇదిగో నీవు చెప్పిన చిలుకం దీసికొని వచ్చితినని చూడుమని నమస్కరించి నన్నుఁ జూపెను.

ఆమగువ మిగుల సంతోషింపుచు మంచిపని గావించితి వని వాని మెచ్చుకొని నన్ను వానికరమునుండి తనరెండు చేతులలోఁ గైకొని పుత్రికా! నేఁటికిఁ దొరికితివిఁ యెక్కడికిఁ బోఁగలవు? నీకామచారదోష మంతయుఁ బోఁగొట్టెదఁ జూడుమని పలికినది అప్పుడొక చండాలబాలకుఁడు పరుగెత్తుకొనిపోయి లోమశంబై దుర్గంధయుక్తంబగు గోచర్మముచేఁ గప్పఁబడిన దారుపంజర మొకదానిం దీసికొనివచ్చి యామె ముందరనుంచెను. మహాశ్వేతా లోకన మనోరథములతోఁ గూడ నన్నులాగి యిందుండుము కదలకుమని పలుకుచు నన్నాపంజరములోఁ ద్రోచి తలుపు బిగించినది. అప్పుడు నేనాత్మ

గతంబున నిట్లు తలంచితిని.

అహో ! నేనిప్పుడు గొప్ప యాపదలోఁబడి పోయితిని. శిరస్సుచే నమస్కరించి నాయవస్థయంతయు నీమెకెఱింగించి వదలుమని బ్రతిమాలుకొందునా ? సరెసరె నేను లెస్సగా మాటాడుదుననియే కాదా ? యీమెపై దలి నన్నుఁ బట్టించినది. కావున నట్లు బ్రతిమాలుకొనుటవలన లాభములేదు. నాబంధనపీడ యీమె నేమి బాధించును ? తనయుండ ననియా? సోదరుండననియా? బంధువుఁడ ననియా ? కావున మౌనమే యవలంబించుట యుక్తము. దానఁ గోపించి యింత కింకెుఁ గష్టదశ నొందించునేమో ! అప్పుడు సందియమేలా ! దీనిజాతి క్రూరజాతికాదా ? ఇంతకన్నఁ గష్టముగుంగాక ! యీచండాలులతోఁ గలసి మాట్లాడుట. అనుచితము కావున మౌనమవలంబించుటయే శ్రేయము. ఇది మాట్లాడదు. ఈమూకశుకంబు నాకేల యని యెప్పటికైన విసుగుజెంది విడువవచ్చును. మాట్లాడుచున్న విడువనేరదు.

ఆహా ! దివ్యలోక భ్రంశము మర్త్యలోకజన్మము తిర్యగ్యోనిపతనము చండాలహస్తోపగమనము. పంజరబంధదుఃఖము. ఇదియంతయు నింద్రియచాపల్యదోషంబునం గదా కలిగినది. అక్కటా ! ఒక్కవాక్కునేకాదు. సర్వేంద్రియములను నియమించెద నని తలంచుచు మౌనము వహించితిని.

పలికించినను, తర్జించినను, గొట్టినను, బలవంతముగాఁ బోడిచినను నేనేమియు మాటాడక కేవలము సీత్కారము మాత్రము సేయుచుంటిని.

పానాశనములం దెచ్చి పెట్టినను నేమియు ముట్టక యాదివసముపవాసమే కావించితి. ఆమరునాఁడును నేనేమియుం దినకున్నంతఁ జింతించుచు నాకాంతామణే స్వయముగా నానావిధములగు ఫలంబులు సురభిశీతలమగు జలంబును దీసికొనివచ్చి నాకిచ్చినది నేనుప

యోగించితినికాను. అప్పుడు నన్నుఁ జేరిబారి చూచుచు నాచిన్నది నాకిట్లన్నది.

నిర్వికారచిత్తములు గలిగి క్షుత్పిపాసలచే పీడించు పశువులకును, బక్షులకును సిద్ధమైన యాహారమెట్టిదైనను గుడుచుట ధర్మమై యున్నది. నీవట్టిదానవుగదా ? నీకీభోజ్యాభోజ్య వివేచన మేమిటికిఁ గలుగవలయును ? జాతిస్మృతి గలిగి యస్మదీయంబగు నాహారంబు గుడువకుంటివా ? అట్లైనను తిర్యగ్జాతియం దుదయించిన నీకీనియమ మవసరములేదు.

అత్యుత్తమమైన తాపసజాతియం దుదయించియుఁ దిర్యగ్జాతి యందుఁ బుట్టఁదగిన పాపకర్మగావించితివిగదా ? ఇప్పుడు నీకీవిచార మేటికి ? మొదటనే వివేకముగలిగియున్నచో నీకిప్పాటు రాకయేపోవును. ఇప్పుడు స్వకృతకర్మ విశేషంబున సంగలిగిన జాతికిఁ దగిన యాహారము గుడుచుట నీకుఁ దోషము కానేరదు. అదియునుంగాక గొప్పవారుగూడ నాపత్కాలములయందు భక్షింపఁదగనివానిం దిని ప్రాణములు నిలుపుకొందురు. నీమాట చెప్పనేల? మఱియు నీకు చండాలాశన శంక గలుగఁజేయు వస్తువు లేమియు నేను దీసికొనిరాలేదు. ఈఫలములం దినవచ్చును పుల్కసభాండగతముకన్న నేలఁబడిన యుదకము పవిత్రమని చెప్పుదురు. అట్టిదానినైనఁ ద్రాగరాదా ? ఊరక యేమిటికి క్షుత్పిపాసలచే నాయాసపడియెదవు ? మునిజనోచితమైన యీఫలముల నేమిటికి భక్షింపవు ? ఈనీ రేమిటికి త్రాగవు ? అని పలుకుటయు జండాలజాత్యనుచితములైన యాబోటి మాటలాలించి విస్మయము జెందుచుఁ జుగుప్సవిడిచి జీవితాశచే క్షుత్పిపాసోపశమనమునకై యశనక్రియ సంగీకరించితిని. మాంసము మాత్రము విడువలేదు.

అట్లు కొంతకాలము జరిగినంత నేను తరుణత్వము వహించిన

పిమ్మట నొకనాఁడు ప్రాతఃకాలమున నిద్రలేచి చూచినంత నాదా రుపంజర మేమైనదో తెలియదు. నేనీ బంగారుపంజరములో నుంటిని. ని. *ఆకన్యక యిట్టి దివ్యరూపముగలదై యొప్పెను. దేవర జూచియే యున్నారుగదా! మఱియు నామాలపల్లి యమర నగరసమానమై ప్రకాశించుచుండఁ జూచి నేను పుల్కసపురవాస పరితాపము విడిచి యాశ్చర్యమందుచు నిది యేమని వానము విడిచి యప్పుడఁతినఁడుగుడ మని యంతలోఁ దలంచుచుంటినో యంతలో నీకాంతారత్నము న న్నిక్కడికిఁ దీసికొనివచ్చినది.

మహారాజా! ఈసరోజానన యెవ్వతెయో యెందులకై యి ట్లు చండాలరూపత్వము ప్రకటించినదో నన్నెందులకుఁ బట్టించినదో యిప్పుడు నన్నిక్కడి కేమిటికిఁ దీసికొని వచ్చినదో నాకేమియుం దెలి యకున్నది. దేవరవారౌ నీకథ వినుటకు నేనుగూడ నుత్సుకముగలిగి యుంటినని యాచిలుక చెప్పినది.

ఆకథ యంతయును విని యమ్మహారాజు ఆవార్త వినుటకు మిక్కిలి కుతూహలము గలవాఁడై వాకిటనున్న యామాతంగ కన్యం దీసికొని రమ్మని ప్రతిహారి కాజ్ఞాపించెను. అదివోయి యిటురమ్మి టు రమ్మని పలుకుచు నాకలికిం దీసికొని వచ్చి యెదుర నిలిపినది. అప్పుడా వాల్గంటి భూమిసంటకయే నిలువంబడి తన తేజంబున నన్నృ పునిఁ బరాభవింపుచుఁ బ్రౌఢముగా నిట్లు పలికినది.

భువనభూషణ! రోహిణీనాథ! తారారమణ! కాదంబరీలో చనానందచంద్ర! ఈదుష్టుఁడు తనయొక్కయు, మీయొక్కయు వృ త్తాంతమంతయు మీకు వినిపించెంగదా? జాబాలి యాశ్రమము విడువవలదని తండ్రిగారిచే నియమింపఁబడియుఁ దదాజ్ఞ నుల్లంఘించి కామరాగాంధుండై మహాశ్వేతయొద్దకుఁ బ్రయాణమైన వార్తయు మీకు విదితమే.

నేనీ దురాత్ముని గన్నతల్లిని. మహాలక్ష్మిని. వధూదర్శనోత్సుకుండై యరుగుచున్న కుమారుని దుర్వృత్తి దివ్యదృష్టిం జూచి శ్వేతకేతుఁడు నన్నుఁ జీరి నీపుత్రుం డింకను నధోగతిం బొందునట్లు తోచుచున్నది. పశ్చాత్తాపంబునం గాని వానిచిత్తవృత్తి యుపశాంతి వహింపదు. నీవుపోయి వానికిఁ గర్మపరిపక్వ మగు దనుకనొక చోటఁ గట్టిపెట్టి యనుతాపము గలుగునట్లు చేయుము వేగమ బొమ్మని యాజ్ఞాపించుటయు నేనీ కల్పన యంతయుం గావించితిని.

క॥ నీవా చంద్రాపీడుఁడ
వా వైశంపాయనుండ వా నీశుకమో
భూవర ! మీకెత్తిరి శా
పావిలదోషావసానమై యిప్పటచే॥

మీ యిరువురును శాపావసానంబున సమముగా సుఖియింపఁ గలరని వీని నీచెంతకుఁ దీసికొని వచ్చితిని లోకసంపర్క పరిహారమునకై చండాలజాతిం బ్రకటించితిని.

ఇప్పుడు మీ యిరువురు జన్మజరామరణాది దుఃఖబహుళము లగు శరీరములవిడిచి యభీష్టజనసమాగమ సుఖంబుల ననుభవింపఁ గలరని పలుకుచు నమ్మాతంగకన్యక మంజీరరవంబు ఘల్లురని మ్రోయఁ బాదంబుల నేలం దట్టి యంతరిక్షమున కెగిరి యదృశ్యయై దివమునకుం బోయెను.

పిమ్మట నమ్మనుజపతి యయ్యువతి వచనములు వినినంత జాతిస్మరణ గలుగుటయుఁ గాదంబరిం దలంచుకొనుచుఁ గ్రమంబునఁ గాదంబరీ వియోగసంతాపంబునం గృశించి కందర్పశరాసారఘాతంబునం దుదకుఁ గాలధర్మము నొందెను. అచిలుకయు శాపావసానమైనది కావున నయ్యొడయనితోఁ గూడ నయ్యొడలు విడచినది.

అంతనక్కడఁ గాదంబరియు నొక వసంతకాలంబునఁ గామో

త్సవంబు గావించి వాడుకప్రకారము ప్రాతఃకాలంబునఁ జంద్రాపీడుని దేహమునర్చించి యుత్సుకముతోఁ గంఠము గౌఁగలించుకొనినది.

అప్పుడమృత సేకంబునంబోలె నయ్యాలింగనసుఖంబునఁ జంద్రాపీడుఁడు మేనంబ్రాణములు జేరుటయు నాతపసంతాపంబున ముకుళించిన కలువ శరత్కాలకౌముదిచే వికసించినట్లు మెల్లన హృదయముచ్ఛ్వాసభాసురంబయ్యె. ప్రాతఃపరామృష్టేందీవర ముకుళముమాట్కి కర్ణాంతాయతమగు నయనయుగము విడినది. మోము పద్మవికాసనవహించినది.

అట్లు నిద్రమేల్కాంచినట్లు లేచి చంద్రాపీడుఁడు మెడఁగౌఁగలించియున్న కాదంబరిని జిరవిరహదుర్లభములగు లోచనములచే గ్రోలువాఁడుంబలెఁజూచుచు గంఠంబు గౌఁగలించుకొని వాతాహత బాలకదళియుంబోలె వణంకుచుఁ గన్నులుమూసికొని తొట్రుపడుచున్నయాచిన్నదానికి మనోహరస్వరముచే నానందము గలుగఁజేయుచు నిట్లనియె.

బోఁటీ! నీవు వెఱవకుము నీకరస్పర్శంబుదగిలి నేనుజీవించితిని. అమృతసంభవంబగు నప్సరఃకులంబున నీవు జనియించితివికదా. శాపదోషంబున నిన్నిదినములు మనకు వియోగంబుగలిగె. ఇప్పుడుత్వద్విరహదుఃఖపరిదమైన శూద్రకనృపశరీరమును విడిచితిని. ఇఁక నీకు సుఖముగలుగు నీప్రియసఖి మహాశ్వేతయొక్క ప్రియుండునైతము నాతోఁగూడ శాపవిముక్తి వడసె నప్పడఁతియు సుఖించునని పలుకుచున్న సమయమునందే నాకలోకమునుండి కపింజలునికై దండఁగొని పూర్వము మహాశ్వేత చూచిన రూపమాకంఠమాల యాయుతు సూత్రిమాశాజీపటముతోఁ బుండరీకుఁడచ్చోటికివచ్చెను.

అప్పుడు దూరమునం దతనింజూచి కాదంబరి చంద్రాపీడుని వక్షమునుండి లేచి యతివేగముగాఁ బరుగిడి మహాశ్వేతను గౌఁగలిం

చుకొని తడాగమన వృత్తాంతమును జెప్పెను.

అంతలోఁ బుండరీకేఁడును జంద్రాపీడుని చెంతకువచ్చి యా లింగనము సేసికొనియెను

చంద్రాపీడుఁడతనిం బిగియఁ గౌఁగలించుకొనుచు వయస్యా! పుండరీక! పూర్వజన్మసంబంధంబున నీవునాకల్లుఁడవైతివి. ఎట్లైనను మనము తదనంతర జన్మసంబంధ సముపగతమైన మైత్రిచేతనే వర్తింపఁ దగినదని పలుకుచున్న సమయంబునఁ గేయూరకుడావార్త జిత్రరథహంసుల కెఱింగింప హేమకూటమునకుఁ బోయెను.

మదలేఖయు వేగముగాఁబోయి యాప్రాంతమునఁ దాపసవృత్తితో మృత్యుంజయ జపముజేయుచున్న తారాపీడుని పాదంబులం బడి చంద్రాపీడుఁడు జీవించిన వృత్తాంతమును జెప్పెను.

ఆమాట విని తారాపీడుఁడు విలాసవతితోఁగూడ నానంద సాగరమగ్నుండై యత్యాతురముగా లేచి శుకనాసునితోడ రాఁ మదలేఖ వెంటఁ జంద్రాపీడుఁడున్న చోటికిఁబోయి యందుఁ బుండరీకుని మెడఁ గౌగిలించుకొనియున్న కుమారునింజూచి నానందబాష్పములు నేత్రంబుల గ్రమ్మ నపార సంతోష పారావారంబున మునుంగుచుఁ బుత్రుం గౌఁగిలించుకొనియెను.

తల్లియుఁ బాలిండ్లు స్రవింపఁ దనయుంజూచి సంతోష వివశయైయుండె. అప్పుడు చంద్రాపీడుఁడు దల్లిదండ్రులకు నమస్కరింపుచు శుకనాసునికి సైతము గేలుమోడ్చి యతని యాశీర్వాదమందుకొనుచు ఆర్యా! వీఁడే వైశంపాయనుఁడు చూడుమని పుండరీకునిం జూపెను.

అప్రస్తావములోనేకపింజలుఁడుసమీపించి శుకనాసుని కిట్లనియె.

ఆర్య! శ్వేతకేతుఁడు మీకిట్లు చెప్పుమనియె.

ఈపుండరీకుఁడు నాచేతఁ బెంపఁబడుటయేకాని నీకేపుత్రుండు

వీనికిని నీయందే ప్రేమగలిగియున్నది కావున వీనిని వైశంపాయనుఁడేయ నుకొని యవినయ కార్యములఁ బ్రవర్తింపనీయకుము. పరుఁడని యు పేక్షింపకుము వీఁడు నీవాఁడే యనియే శాపావసానమున నైతము నీ యొద్దకే పంపితిని.

అదియునుంగాక మదీయంబగు సాత్వికతేజంబిప్పుడింతకన్న నుత్తమ లోకంబునకుంబోవనున్నది.

అనియిట్లు శ్వేతకేతుని సందేశము కపింజలుండు సెప్పగా విని శుక నాసుఁడు వినయావనమ్రుండై యున్న పుండరీకు నంసంబు బట్టు కొని కపింజలున కిట్లనియె.

కపింజల! సర్వజ్ఞుండైన శ్వేతకేతుం డిట్టివార్తఁ బంప నేమి టికి? నేస్తంబున నిట్టిమాట వినినచో సంతోషము గలుగునా? అంద రకు నమ్మహానుభావుని యాశ్రయమే కావలయు నని యిట్లు పూర్వ జన్మసంస్మరణాను రూపములైన యాలాపములచేత నాదివసము గడిపెను.

అమ్మరునాఁడుదయంబున గంధర్వకులనాయకులగు చిత్రరథ హంసులు సపత్నీకులులై పెక్కండ్రు పరిచారకులు సేవింప సచ్ఛో టికి వచ్చి యుల్లుండ్రిం గూఁతుల్రం జూచి మెంతేని సంతసము జెం దుచుఁ దారాపీడశుకనాసులచే మన్నింపఁబడి తాత్కాలోచిత సం భాషణములచేఁ గొంత కాలక్షేపము సేసిరి.

అప్పుడు చిత్రరథుండు తారాపీడునిం జూచి యార్యా! మి గుల వైభవముగల భవనములు గలిగియుండ నీ యరణ్యములో వసింపనేల? హేమకూటమునకుఁ బోవుదము రండని పలుగా విని తారాపీడుం డిట్లనియె.

గంధర్వరాజ! మెచ్చట నిరతిశయమగు సుఖము గలుగునో

అదియే భవనము. ఇట్టిసుఖము నేనేభవనమునందును బొందియుండ లేదు. అదియునుంగాక, మదీయంబులగు భవనసుఖంబులన్నియు నీయల్లునియందే సంక్రమించినవి. నాకిఁకయరణ్యమే శరణము. పథూయుతముగా నతనినే తీసికొని వెళ్లుమని పలుకగా విని చిత్రరథుండు సమ్మతించి యప్పుడ తారాపీడుని యనుజ్ఞవడసి చంద్రాపీడాదులతోఁ గూడ హేమకూటమునకుం బోయెను.

అందు శుభముహూర్తమున సకల గంధర్వ రాజ్యముతోఁ జిత్రరథుండు కాదంబరిని జంద్రాపీడున కిచ్చి వివాహము చేసెను.

హంసుండు సట్లే మహాశ్వేతనుఁ బుండరీకుని కిచ్చి పెండ్లిచేసెను. అట్లు చంద్రాపీడ పుండరీకులు గంధర్వరాజ్యములతోఁ గూడ సచ్చేడియల స్వీకరించి యామ్మెంచుభోగములతోఁ గ్రీడించుచు దమాశ్రయించుకొని యున్న యించువిల్కాని కాహ్వానము గావించిరి. మఱియొకనాఁడు కాదంబరి చంద్రాపీడునితో ముచ్చటింపుచున్న సమయంబున నామె యతని కిట్లనియు.

ఆర్యపుత్రా! మనమందఱము మృతిజెంది వెండియుం బ్రదికి యొండొరులము గలిసికొంటిమి. పత్రలేఖ సరస్సులోఁ బడి తిరిగి వచ్చినదికాను. ఆమె వృత్త మెట్టిదని యడిగిన విని చంద్రాపీడుఁ డిట్లనియె. ప్రియసీ! నాభార్య యగు రోహిణియే పత్రలేఖ. నేను బుండరీకునిచే శపింపఁబడి పుడమి జనించుచుండుటఁ జూచి నన్ను విడువలేక నాశుశ్రూషకై నాకన్న ముందుగనే భూమియందు దుదయించినది. అంతకుఁ బూర్వము నేనును నెఱుఁగను. శాపాంతమైనది కావున నిప్పుడంతయు స్ఫురించుచున్నదని యెఱింగించెను.

చంద్రాపీడుఁడు పుండరీకునితోఁ గూడికొని కొన్నిదినంబు లుజ్జయినియందును, గొన్నిదినంబులు హేమకూటమునందును, గొ

న్నిదినంబులు చంద్రలోకమునందును గొన్నిదినంబులు లక్ష్మీసరస్సునందు వసించి దివ్యభోగము లనుభవించుచుండెను.

అని యెఱింగించి మహాసిద్ధుండు గోపా! నీవు చూచిన చిత్రఫలకములోని యాకృతులు వీండ్రే. కాషాయవస్త్రములు గట్టికొని గుహాప్రాంతమున నిలువంబడినది. మహాశ్వేత! చంద్రాపీడుని విగ్రహము నర్చించుచున్నది. కాదంబరి! అదిమదలేఖ అదితరళిక అని యావృత్తాంతమంతయు నెఱింగించుటయు నాలకించి యగ్గోపకుమారుండు సంతుష్టాంతరంగుండై యయ్యవారి ననేకప్రకారములఁ గైవారము సేయుచు పతినిఁ గొనుచుఁ దనగంతియావసథంబు చేరెను.

క॥ కాదంబరి రసంబా
స్వాదించి సొంచుకంత హాసక్తులై సం
మోదంబుగ జనులకుఁ ద
న్మాధుర్యం బెఱుకపడదె మఱి విబుధులకున్॥

గీ॥ బాణకవిచేత విరచింపఁబడియెఁ గొంత
యతనిసుతుచేతఁ బూరితమయ్యె నంత
మదియు నిదియుఁ గథాసంగ్రహంబు దప్ప
కుండఁ దెనుఁగించినాఁడ గద్యోపసరణి॥

క॥ సికించించితి నీకృతిఁ
గైకొనుమా గౌరిచంద్రకలిత లలిత ఫా
లా! కాళీలోలా శై
లాకర శుభకర మహేశ హారవిశ్వేశా!

గద్యము.

ఇది శ్రీమద్విశ్వనాథ సదనుకంపాసంపాదిత కవితా విచిత్రాత్రేయ
గోత్ర పవిత్ర మధిరకుల కలశ రాకా కుముద మిత్ర లక్ష్మీ
నారాయణ పౌత్ర కొండయార్య పుత్ర విబుధ జనాభి
రక్షిత సుబ్బన దీక్షితకవి విరచితం బగు కాశీ
యాత్రా చరిత్రమను మహాప్రబంధ
మున నుత్తర ఖండానుబంధమను
నామాంతరము గల యీం
ధ్రీకృత కాదంబరి
సంపూర్ణము.

శ్రీవిశ్వేశ్వరార్పణమస్తు.

శ్రీ కృష్ణాముద్రాక్షరశాల, రాజమండ్రి.